

**STRATEGIJA
ZA UNAPREĐENJE INKLUZIVNOG OBRAZOVANJA
ROMSKE I DRUGE MARGINALIZOVANE DECE
U OPŠTINI PIROT**

**THE STRATEGY
FOR IMPROVING INCLUSIVE EDUCATION
OF ROMA AND OTHER MARGINALISED CHILDREN
IN PIROT MUNICIPALITY**

STRATEGIJA ZA UNAPREĐENJE INKLUZIVNOG OBRAZOVANJA
ROMSKE I DRUGE MARGINALIZOVANE DECE U OPŠTINI PIROT

Izdavač:

KIC „PRALIPE“ Pirot

Za izdavača:

Radovan Asković

Dizajn korice i tehnički urednik:

Goran Spasić, IT manager

Prevod:

dr Svjetlana Govedarica

Štampa:

Grafički studio „CICERO“ Pirot

Tižaž: 850 primeraka

**THE STRATEGY FOR IMPROVING INCLUSIVE EDUCATION OF ROMA
AND OTHER MARGINALISED CHILDREN IN PIROT MUNICIPALITY**

Publisher:

KIC „PRALIPE“ Pirot

For publisher:

Radovan Asković

Facing page and technical director:

Goran Spasić, IT manager

Translated by:

dr Svjetlana Govedarica

Printed by:

Design studio „CICERO“ Pirot

Number of copies: 850 copys

ISBN: 978-86-910257-0-0

REPUBLIKA SRBIJA
OPŠTINA PIROT
SKUPŠTINA OPŠTINE PIROT

REPUBLIC OF SERBIA
MUNICIPALITY OF PIROT
PARLIAMENT OF PIROT MUNICIPALITY

Da bi počeli sa konkretnim merama i aktivnostima na polju inkluzivnog obrazovanja potrebno je najpre izraditi strateški dokument. Tek posle utvrđivanja ciljeva, uz saradnju svih relevantnih institucija, predstoji težak proces uključivanja romske dece u redovno obrazovanje. Opština Pirot je u poslednje vreme često bila lider u oblasti dečije zaštite i inovativnih procesa u obrazovanju, saradnji sa nevladinim organizacijama i sl. Zato i u ovom slučaju institucionalno podržavamo inkluziju i nadamo se kontinuiranom procesu sa vidljivim rezultatima.

*Predsednik opštine
mr Vladan Vasić*

Strategy of inclusive education has to be made as a basic step toward the all other activities., Primary goals has to be to create and further on, in cooperation with all relevant institutions, to start the process of inclusion of Roma children in regular education. In recent period, municipality Pirot was frequently a lieder in different fields as children's care, implementation of innovation in education process, cooperation with nongovernmental organizations etc. Therefore we strongly support this inclusion, hoping that continuity of process will result in succes.

*Mayor of Municipality
mr Vladan Vasić*

**STRATEGIJA
ZA UNAPREĐENJE INKLUZIVNOG OBRAZOVANJA
ROMSKE I DRUGE MARGINALIZOVANE DECE
U OPŠTINI PIROT**

za period 2007 - 2012 godine

SADRŽAJ

PREDGOVOR	9
UVOD	10
MEĐUNARODNI I NACIONALNI OKVIR	11
PIROT „NAŠ GRAD“	13
ROMI U OPŠTINI PIROT	16
OBUHVAT ROMSKE DECE U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI	17
OBUHVAT OSNOVNIM OBRAZOVANJEM	18
OBUHVAT SREDNJIM OBRAZOVANJEM	20
ANALIZA SOCIJALNOG STATUSA	21
OSVRT NA ZDRAVSTVENO STANJE	23
KIC „PRALIPE“	24
DEFINICIJA PROBLEMA	26
I Romi se uključuju u obrazovni sistem ali ga rano napuštaju.....	26
II Romi ne dobijaju kvalitetno obrazovanje	27
III Romi su izloženi diskriminaciji i segregaciji.....	29
IV Romi nemaju uslova da izražavaju i neguju svoj etnički identitet.....	29
INKLUZIVNO OBRAZOVANJE	30
Indeks za inkluziju.....	30
CILJEVI I ZADACI STRATEGIJE ZA UNAPREĐENJE INKLUZIVNOG OBRAZOVANJA ROMSKE DECE U OPŠTINI PIROT	32
Cilj 1. - Održavanje visokog nivoa uključenosti romske dece u obrazovni sistem i obezbeđivanje kontinuiteta u školovanju	32
1.1. Formiranje baze podataka	32
1.2. Izrada kvalitetne analize situacije	33
1.3. Poboljšana saradnja i komunikacija između koordinatora za manjinska pitanja i predstavnika škola	33
1.4. Intenziviranje saradnje lokalne samouprave, Centra za socijalni rad i škola.....	33
1.5. Adekvatna priprema romske dece za polazak u školu.....	33
1.6. Uključivanje roditelja romske dece u organe škola.....	34
1.7. Priprema romske i druge marginalizovane dece za upis u srednje i više ili visoko obrazovanje	34
Cilj 2. - Poboljšanje nivoa kvaliteta obrazovanja	34
2.1 Sprečavanje neosnovanog upisivanja romske dece u specijalne škole za decu sa posebnim potrebama	34
2.2 Senzibilizacija javnosti u pogledu inkluzije romske i druge marginalizovane dece u sistem obrazovanja	34
2.3 Razvijanje posebnih obrazovnih programa koji prate potrebe romske dece	35
2.4 Usavršavanje postojećeg nastavnog kadra i obezbeđivanje dodatnog za rad sa romskom decom	35
2.5 Povećavanje motivacije za školovanjem	35

Cilj 3. - Podizanje nivoa svesti javnosti o međusobnom uvažavanju i toleranciji.....	36
3.1 Praćenje prava romske dece na obrazovanje u opštini Pirot.....	36
3.2 Preventivno delovanje u cilju sprečavanja segregacije.....	36
3.3 Sprovođenje kampanje o potrebi inkluzivnog obrazovanja.....	36
3.4 Promovisanje lokalne strategije za unapređenje inkluzivnog obrazovanja.....	37
3.5 Uvođenje fakultativne nastave romskog jezika, istorije i kulture.....	37
3.6 Sprovođenje edukacije ne-romske dece o razbijanju stereotipa i predrasuda o romskoj populaciji.....	37
3.7 Izrada brošura o ljudskim pravima.....	37
Cilj 4. - Promovisanje romskog kulturnog identiteta.....	38
4.1 Sprovođenje aktivnosti za pripremu nastave romskog jezika, istorije i kulture.....	38
4.2 Priprema odgovarajućeg nastavnog materijala.....	38
4.3 Edukacija prosvetnog kadra i ne-romske dece o romskom kulturnom identitetu.....	38
4.4 Sprovođenje manifestacija koje promovišu romsku kulturu.....	39
Cilj 5. - Postavljanje i razvoj modela dobre prakse.....	39
5.1 Ostvarivanje saradnje sa osnovnim školama u cilju sprovođenja inkluzivnog obrazovanja.....	39
5.2 Ostvarivanje saradnje sa predškolskom ustanovom u cilju sprovođenja inkluzivnog obrazovanja.....	39
5.3 Formiranje Saveta roditelja romske dece.....	40
5.4 Priprema dece za polazak u školu pri KIC „Pralipe“.....	40
5.5 Podrška nastavku rada Razvojno – obrazovnog centra „Pralipe“.....	40
5.6 Pružanje pomoći romskoj deci koja su napustila školu.....	40
5.7 Edukacija romske dece za negovanje zdravih stilova života.....	41
KORIŠĆENI IZVORI.....	42
PRILOZI.....	43
1. Sporazum o razumevanju i saradnji između Opštine Pirot i Save the Children UK Program za Srbiju.....	44
2. Posebna klauzula o dužnostima i obavezama Partnera SC UK u vezi sa zaštitom dece od zlostavljanja.....	48
3. Rešenje o obrazovanju Tima za podršku inkluzivnom obrazovanju romske dece u opštini Pirot.....	49
Akcioni plan za unapređenje inkluzivnog obrazovanja romske i druge marginalizovane dece u Opštini Pirot za period 2007-2012. godine.....	50

PREDGOVOR

U svečanoj sali Opštine Pirot 12.10. 2006. godine zaključen je *Sporazum o razumevanju i saradnji* između Opštine Pirot i Save the Children UK - Program za Srbiju koji se odnosi na program *Inkluzivnog obrazovanja Romske i druge marginalizovane dece u Pirotu*.

Sporazum je sačinjen sa ciljem da se razvije zajedničko zalaganje Opštine Pirot i SC UK na poboljšanju pristupa i kvaliteta obrazovanja romske dece u Pirotu.

Specifični predmet sporazuma je razvoj inkluzivnog obrazovanja kao modela, koji ima potencijal da zadovolji obrazovne potrebe sve dece, a posebno dece Roma i druge marginalizovane dece u Pirotu.

Sporazum je u skladu sa Nacionalnom strategijom obrazovanja u Srbiji 2005 - 2010. godine i Jedinstvenim akcionim planom za unapređivanje obrazovanja Roma u Srbiji, proisteklim iz **Dekade roma** 2005 -2015. god. Sporazum priznaje presudnu ulogu lokalnih samouprava u njenoj primeni, uvažava pravne propise i uzima u obzir postojeće resurse obe strane.

Sporazumom su definisane *zajedničke vrednosti i oblasti zajedničkog rada i saradnje*, kao i *načini saradnje*. U cilju obezbeđivanja kontinuirane podrške inkluzivnom obrazovanju romske dece u Pirotu formiran je *Tim za podršku inkluzivnom obrazovanju romske i druge marginalizovane dece opštini Pirot*.

Aktivnosti ovog tima obuhvataju:

- Analizu postojeće situacije u oblasti prava na obrazovanje romske dece u opštini Pirot i definisanje problema i prepreka uključivanju u redovni obrazovni sistem koje stoje pred romskom decom i njihovim porodicama,
- Razvoj i usvajanje dokumenata:
 - Strategija inkluzivnog obrazovanja romske dece u Pirotu, i
 - Akcioni plan za unapređivanje obrazovanja romske dece u Pirotu
- Koordinaciju i praćenje sprovođenja i primenjivanja usvojenih dokumenata u opštini u narednom periodu,
- Koordinaciju rada i podršku efikasnom povezivanju postojećih ustanova, institucija i službi u funkciji zaštite i brige o deci i njihovim porodicama na nivou opštine.

Predsednik opštine Pirot, gospodin *mr Vladan Vasić*, kao mnogo puta do sada, pokazao je veliko interesovanje za stvaranje strateških dokumenata, koji bi već u bliskoj budućnosti doprineli poboljšanju kvaliteta života stanovnika opštine Pirot, a naročito ugroženih grupa. Strategija za unapređenje inkluzivnog obrazovanja romske dece u opštini Pirot to svakako jeste. Predsednik formiranog Tima za podršku inkluzivnom obrazovanju je zamenik predsednika opštine Pirot, gospodin *Tomica Aleksić*, čime je jasno stavljeno do znanja da Opština Pirot pruža snažnu podršku ne samo izradi, već i primeni Strategije. Koordinacija aktivnosti Tima poverena je gospodinu *Radovanu Askoviću*, koordinatoru za manjinska pitanja. Tim je formiran od predstavnika škola, predškolske ustanove i drugih relevantnih institucija, opštinskih organa vlasti, istaknutih pojedinaca i nevladinog sektora, od svih onih koji mogu dati značajan doprinos inkluzivnom obrazovanju. Važno je napomenuti da su svoj doprinos radu Tima dali i predstavnici dece i roditelja Roma iz Pirota.

Promociji zaključivanja sporazuma o razumevanju i saradnji u Velikoj sali Opštine Pirot osim predstavnika ustanova i institucija iz Pirota, predstavnika Školske uprave Niš i medija, prisustvovali su i predstavnici organizacije Save the children.

UVOD

Opšte prihvaćeno mišljenje danas jeste da je kvalitetno obrazovanje jedan od osnovnih preduslova za sveobuhvatni razvoj društva u celini. Obrazovanje je bez sumnje jedan od najvažnijih segmenata društva od koga zavisi budućnost ne samo pojedinca, već države uopšte.

Pri kreiranju kvalitetnog obrazovnog sistema mora se voditi računa i o manjinskim zajednicama, koje svakako imaju sopstvene specifične potrebe u oblasti obrazovanja. Odnos države prema manjinama ogleda se i u jednakim mogućnostima na obrazovanje manjinskih grupa. Poslednjih godina su sve izraženije ideje da se obrazovni sistem prilagodi potrebama dece, gde svakako spada i ideja omogućavanja obrazovanja na jezicima manjina. Ukoliko naša država iskreno želi da se priključi razvijenim zemljama Evrope i sveta, mora usvojiti međunarodne standarde za prava manjina, koji sami po sebi utiču na poboljšanje obrazovnog sistema.

Kvalitetno obrazovanje Roma neminovno će doprineti poboljšanju standarda života romske zajednice, ali i društva uopšte, jer bi se na taj način prekinuo takozvani začarani krug siromaštva ove populacije. Očigledno su ideje koje su provejavale zadnjih godina o neophodnosti suštinskih reformi u ovoj oblasti dovele do pomaka. Ministarstvo prosvete i sporta Republike Srbije započelo je sveobuhvatnu reformu obrazovnog sistema. Naravno, svi pokušaji Ministarstva da stvori preduslove za kvalitetno obrazovanje, naročito manjinskih zajednica, moraju biti adekvatno praćeni aktivnostima lokalne samouprave, koja mora biti posebno zainteresovana da preuzme vodeću ulogu u sprovođenju inkluzivnog obrazovanja. Takođe i sama romska populacija ne sme kao do sada biti nemi posmatrač svega što se dešava oko nje, već je neophodno njeno aktivno učešće u definisanju i rešavanju problema u oblasti obrazovanja.

Kako se radi o veoma složenom problemu, biće neophodno angažovanje mnogobrojnih institucija i ustanova, čije aktivnosti trebaju biti sinhronizovane, da bi se ostvario cilj definisan u ovoj strategiji: ***podjednako dostupno, kvalitetno obrazovanje za svu decu u opštini Pirot***

Može se zapaziti da se izrada Strategije poklapa sa inicijativom Dekade Roma, od 2005. do 2015. godine, čiji je osnovni cilj podizanje kvaliteta života Roma u oblasti stanovanja, zapošljavanja, zdravstva i obrazovanja. Opština Pirot je od samog početka uključena u ovaj proces, tako da je na inicijativu predsednika opštine mr Vladana Vasića 12.10.2006. godine formiran Tim za podršku inkluzivnom obrazovanju romske dece u opštini Pirot

Važno je istaći da je Skupština opštine Pirot 15.03.2005. usvojila Lokalni plan akcije za decu, koji je izrađen u saradnji sa UNICEF-om, kao i da je donet Lokalni akcioni plan za smanjenje siromaštva, koji obuhvata dve najugroženije grupe stanovništva: osobe sa invaliditetom i Rome, u saradnji sa Centrom za liberalno demokratske studije iz Beograda. Može se reći da je izrada Strategije za inkluzivno obrazovanje romske dece u opštini Pirot, logičan nastavak započetih aktivnosti u našoj opštini usmerenih ka poboljšanju životnih uslova najugroženijih slojeva stanovništva.

MEĐUNARODNI I NACIONALNI PRAVNI OKVIR

Mnogobrojni međunarodni dokumenti, pre svega Ujedinjenih nacija, Saveta Evrope, OEBSA, kao i zakoni i strateški dokumenti naše države usmereni su na ostvarivanje ciljeva koji su sadržani i u ovoj Strategiji.

NACIONALNO ZAKONODAVSTVO

- Savezni Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina (usvojen oktobra 2002)
- Zakon o osnovnom obrazovanju (Zakon o izmenama i dopunama Zakona o osnovnom obrazovanju, donet 25. aprila 2002)
- Zakon o srednjem obrazovanju (Zakon o izmenama i dopunama Zakona o srednjem obrazovanju, donet 9. maja 2002)
- Zakon o univerzitetskom obrazovanju (Zakon o univerzitetu, donet 18. aprila 2002)
- Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (jun 2003)

MEĐUNARODNI DOKUMENTI

Dokumenti Ujedinjenih nacija

- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948)
- Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (1965)
- Konvencija o pravima deteta UN (1989)
- Milenijumski samit UN, 2002, usvojio Milenijumski ciljevi razvoja, na osnovu kojih zemlje prave strategiju za siromaštvo
- Svet po meri dece, 2002, na osnovu kojeg zemlje prave nacionalni plan akcije za decu
- Dakarski okvir delovanja – obrazovanje za sve (2000), Svetski forum za obrazovanje

Dokumenti Saveta Evrope

- Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (1950), Protokol 12 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Rim, 4. novembar 2000.
- Okvima konvencija za zaštitu nacionalnih manjina (1995)
- Evropska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima (1992)
- Preporuka R (200) 4 Komiteta ministara državama članicama o obrazovanju romske dece u Evropi – SAVET EVROPE, Komitet ministara je usvojio Preporuku februara 2000. godine na 696. sastanku zamenika ministara.

Dokumenti OEBS-a

- Haške preporuke o pravu nacionalnih manjina na obrazovanje, iz 1996. godine,

- Preporuke iz Osla o pravu nacionalnih manjina na upotrebu sopstvenog jezika iz 1998. godine,
- Preporuke iz Lunda o delotvornom učestvovanju nacionalnih manjina u javnom životu iz 1999. godine.

Dokumenti Svetske banke

- Strategija Svetske banke za pomoć Srbiji i Crnoj Gori iz 2004 godine, koja ima za cilj „ Smanjenje stope siromaštva i poboljšanje socijalne zaštite i pristupa socijalnim uslugama
- Republika Srbija i Svetska banka „Projekat pružanja usluga na Lokalnom nivou”

Strateški dokumenti naše države

- Strategija smanjenja siromaštva (SSS) Vlade Republike Srbije, 2003.
- Nacionalni plan akcije za decu (NPA) Republike Srbije, 2004.
- Strategija unapređivanja obrazovanja Roma u Republici Srbiji, u pripremi
- Jedinstveni nacionalni plan za unapređivanje obrazovanja Roma u Republici Srbiji (JAP)

PIROT „NAŠ GRAD”

Pirotski kraj leži između dva velika grada međaša, Niša i Sofije, antičkih Naisusa i Serdice. Nalazi se na veoma prometnoj saobraćajnici koja povezuje Evropu sa Azijom. U viševjekovnoj istoriji, u prošlosti pirotskog kraja razlikovali su se periodi vizantijske, srpske, turske i bugarske vladavine. Većina pisaca smatra da se današnji grad nalazi na mestu stare rimske stanice Turres. Pirot se u 4. veku naglo razvija i postaje utvrđeno stratezijsko mesto. U drugoj polovini 12. veka Stefan Nemanja osvaja Pirot koji se od tada nalazi u sastavu srpske države. Posle kosovske bitke Pirot se nalazi pod turskom upravom sve do 28. decembra 1877. kada je oslobođen. Od tog ulaska u sastav Kneževine Srbije istorija Pirota uklapa se u opšti tok istorije srpskog naroda i deli njegovu istorijsku sudbinu.

Opština Pirot se nalazi na jugoistoku Srbije u pirotskoj kotlini. Sedište je Pirotskog okruga, a po površini od 1232 km. kvadratnih je na trećem mestu u Srbiji. Graniči se sa opštinama Dimitrovgrad, Babušnica, Bela Palanka, Knjaževac i Republikom Bugarskom u dužini od 65 km. Po popisu od 2002.godine opština Pirot je imala 63,791 stanovnika i prosečnu gustinu naseljenosti od 52 st./km kvadratnih. Između dve popisne godine došlo je do pada broja stanovnika sa 67,658 na 63,791. Statistički podaci pokazuju da se iz godine u godinu javlja negativan prirodni priraštaj koji iznosi - 5.3 za razliku od - 8.1 u regionu. Pirotska opština se sastoji od 86 mesnih zajednica. Od tog broja je 15 gradskih i 71 seoska mesna zajednica.

Struktura stanovništva:	UKUPNO	63791
	Muškarci	32001
	Žene	31790

Radno sposobno:	UKUPNO	40225
	Muškarci	21761
	Žene	18464

Starosna struktura:	UKUPNO	63791
	do 14 god.	9279
	od 15 do 27	10258
	od 28 do 60	28270
	preko 60 g.	15984

Nacionalna struktura:	UKUPNO	63791
	Srbi	59858
	Romi	1920
	Bugari	454
	Jugosloveni	210
	Makedonci	67
	Goranci	56
	Hrvati	49
	Crnogorci	30
	Ostali	zanemarljivo
	Neopredeljeni	553

Kao što se iz priložene strukture stanovništva po nacionalnoj pripadnosti može videti, romska nacionalna manjina je najbrojnija u opštini Piroć i čini 3.01% ukupnog stanovništva.

Obrazovna struktura za lica od 15 godina starosti i navije:	UKUPNO	54512
	Lica bez školske spreme	2743
	1 - 3 razreda	1064
	4 - 7 razreda	10198
	osnovno obrazovanje	14101
	srednje obrazovanje	18265
	više obrazovanje	2177
	visoko obrazovanje	2791
	nepoznato	3173

Socijalna struktura stanovništva:	UKUPNO	63791
	Aktivno stanovništvo	28206
	Lica sa ličnim prihodom	15634
	Izdržavano stanovništvo	19887
	Lica na radu u inostranstvu	64

Broj zaposlenih lica:	UKUPNO	20939
	U preduzećima, ustanovama	16015
	Od toga žena	6955
	U privatnom sektoru, vlasnici	4924
	Od toga žena	2118
	Broj nezaposlenih	9032

Prosečna zarada u opštini Piroć je 18,300 dinara, daleko manje od proseka u Republici, što pokazuje da naša opština deli sudbinu nerazvijenog jugoistoka Srbije.

Oslonac privrede u Piroću je korporacija „Tigar“ jedan od najvećih izvoznika u Srbiji, koja zapošljava oko 4,000 radnika. Nažalost, proces privatizacije u mnogim preduzećima nije dao željene rezultate, tako da je još uvek veliki broj firmi u teškom položaju. Velike mogućnosti za razvoj privrede i turizma pruža najava izgradnje auto-puta kao i ulaganja u Staru planinu, koja se prostire severoistočno od Piroća.

ROMI U OPŠTINI PIROT

U opštini Pirot živi ukupno prema podacima kojima raspolaže lokalna samouprava 2470 Roma. Prema zadnjem popisu njihov broj je 1920, tako da postoji očigledan nesklad između podataka. Razlog ovog nesklada može biti stalna migracija romske populacije, neizjašnjavanje za pripadnike romske narodnosti, neprijavlivanje mesta boravka...

Starosna struktura Roma:	- do 18 godina	35%
	- od 18 do 60 godina	50%
	- preko 60 godina	15%

U opštini Pirot oko 90% Roma živi u tri naselja (mesne zajednice): Rasadnik, Tijabara i Prčevac. Rasadnik je najurbanije i najsređenije romsko naselje u Srbiji, sve kuće su od čvrstog materijala, postoji infrastruktura (voda, struja, telefon) i tri od šest ulica je asfaltirano. Romi u Pirotu su integrisani u lokalnu zajednicu, njihovi predstavnici ostvaruju dobru saradnju sa lokalnim vlastima, tako da je postignut dogovor da se i preostale tri ulice asfaltiraju u toku 2007. godine

Oko 10% je rasuto po drugim delovima grada u manjim zajednicama od po desetak kuća. U našoj opštini ne postoje divlja naselja Roma koja ne zadovoljavaju osnovne uslove za život, što ne znači da ne postoji par kuća koje se ne bi mogle nazvati tim imenom. Drugo je pitanje loše higijene u romskim naseljima, koja je daleko od zadovoljavajuće, međutim taj problem moraju da reše sami Romi.

Romi nerado sklapaju zakonske brakove tako da je 60% Roma u vanbračnim zajednicama. Samo 8% radno sposobnih lica romske nacionalnosti je zaposleno. Obrazovanje romske dece je još uvek veoma kratkotrajno. Osnovnu školu završi 60% upisane dece. Od tog broja koji završi osnovnu školu 40% upiše srednju i uglavnom završavaju treći stepen. Samo 4% dece koja nastavi školovanje završi višu ili visoku školu.

Kao posledica ovako niskog stepena obrazovanja romske populacije je ogromna nezaposlenost, uz postojeću tendenciju kod ove kategorije stanovništva da čekaju da sve njihove probleme reši neko drugi. Umesto da da veruju u mogućnost da će sami naći posao (mada ima i retkih pozitivnih primera) izgleda kao da im je lakše je da žive od materijalnog obezbeđenja porodice i dečijeg dodatka. 70% od ukupnog broja korisnika materijalnog obezbeđenja porodice su Romi. Tranzicija je veoma negativno uticala i na ovu populaciju jer je oko 90% radno sposobnih muskaraca radilo u pirotskoj privredi koja je ugašena. Nedostatak sredstava je osnovni razlog (ili ponekad izgovor) za neškoloвање svoje dece, tako da se siromaštvo kod Roma prenosi sa generacije na generaciju, sa velikim teškoćama da se taj začarani krug preseče. Potrebno je takodje učiniti maksimalne napore da se poveća upis romske dece u predškolske ustanove, kako bi od najranijeg detinjstva sticali pozitivne navike.

OBUHVAT ROMSKE DECE U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI

1. Broj dece u predškolskoj ustanovi 2006/2007 godine

Vrtić	Ukupan broj dece	Broj romske dece
Lane	285	0
Neven	175	9
Prvomajski cvet	96	5
Crvenkapa	115	0
Zmaj	127	15
ZBIR	798	29

2. Korišćenje regresirane cene boravka za decu upisanu 2006/2007

Vrtić	UKUPAN broj SVE dece	Broj romske dece
Lane	30	0
Neven	3	0
Prvomajski cvet	16	0
Crvenkapa	6	0
Zmaj	3	1
Selo Gnjičan	3	0
Selo Poljska Ržana	3	0
ZBIR	64	1

3. Obuhvat programima PRIPREME ZA POLAZAK U ŠKOLU u 2006/2007

Vrtić / osnovna škola	UKUPAN broj SVE dece	Broj romske dece
Zmaj	127	15
Prvomajski cvet	96	5
Neven	175	9
ZBIR	398	29

OBUHVAT OSNOVNIM OBRAZOVANJEM

Podaci su obrađeni na osnovu upitnika koje su popunjavale stručne službe OŠ „Sveti Sava“ OŠ „Vuk Karadžić“ OŠ „8. septembar“ i OŠ „Dušan Radović“

1. Uspešno završili odgovarajući razred u školskoj 2005/2006.

Razred	Ukupan broj dece koja su uspešno završila razred	Broj ROMSKE dece (u okviru ukupnog broja) koja su uspešno završila razred	
		Devojčice	Dečaci
1	520	15	18
2	612	23	16
3	628	16	19
4	631	27	21
5	673	14	12
6	570	9	11
7	636	10	9
8	665	15	7
ZBIR	4.895	129	113

2. Broj dece koja su polagala ispit za upis u srednje škole u junu 2006. године.

Ukupan broj dece	Broj ROMSKE dece (u okviru ukupnog broja)	
	Devojčice	Dečaci
586	7	9

3. Upisali se u odgovarajući razred u školskoj 2006/2007.

Razred	Ukupan broj dece koja su upisana	Broj ROMSKE dece (u okviru ukupnog broja) koja su upisana	
		Devojčice	Dečaci
1	542	26	17
2	506	15	18
3	610	23	16
4	626	16	19
5	625	27	23
6	657	14	12
7	569	9	8
8	627	10	9
ZBIR	4.762	140	122

4. Materijalna/ finansijska podrška u tekućoj godini

Vrsta pomoći	Ukupan broj dece	Broj romske dece (u okviru ukupnog broja)
Besplatni udžbenici	208	130
Besplatni školski pribor	5	2
Besplatna užina	327	95
Besplatna rekreativna nastava	2	2
Besplatna ekskurzija/zimovanje/letovanje	18	/
Drugo	/	/

Obuhvat specijalnim osnovnim obrazovanjem

1. Uspešno završili odgovarajući razred u školskoj godini 2005/2006

Razred	Ukupan broj SVE dece koja su uspešno završila razred	Broj ROMSKE DECE (u okviru ukupnog broja) koja su uspešno završila razred	
		Devojčice	Dečaci
1	4	2	0
2	12	5	4
3	10	5	1
4	11	3	5
5	20	6	8
6	22	6	9
7	25	7	11
8	21	7	9
ZBIR	125	41	47

2. Upisali se u odgovarajući razred u školskoj godini 2006/2007

Razred	Ukupan broj SVE dece koja su upisana	Broj ROMSKE DECE (u okviru ukupnog broja) koja su upisana	
		Devojčice	Dečaci
1	3	1	2
2	4	2	0
3	14	6	4
4	10	5	2
5	17	4	8
6	18	6	8
7	24	6	10
8	25	7	11
ZBIR	115	37	45

3. Materijalna / finansijska podrška u tekućoj godini

Vrsta pomoći	UKUPAN broj SVE dece	Broj ROMSKE dece (u okviru ukupnog broja)
Besplatni udžbenici	115	81
Besplatni školski pribor	70	47
Besplatna užina	67	62
Besplatna rekreativna nastava	0	0
Besplatna ekskurzija / zimovanje / letovanje	0	0
Drugo	/	/

OBUHVAT SREDNJIM OBRAZOVANJEM

Podaci obrađeni na osnovu upitnika koje su popunjavale stručne službe pirotске Gimnazije, Ekonomske škole, Tehničke škole, Srednje stručne škole i Mlekarske škole „ Dr. Obren Pejić „.

1. Uspešno završili odgovarajući razred u školskoj godini 2005/2006

Razred	Ukupan broj dece koja su uspešno završila razred	Broj ROMSKE dece (u okviru ukupnog broja) koja su uspešno završila razred	
		Devojčice	Dečaci
1	683	12	17
2	668	12	16
3	676	12	15
4	388	5	8
ZBIR	2.415	41	56

2. Upisali se u odgovarajući razred u školskoj godini 2006/2007

Razred	Ukupan broj dece koja su upisana	Broj ROMSKE dece (u okviru ukupnog broja) koja su upisana	
		Devojčice	Dečaci
1	639	14	17
2	649	11	18
3	648	7	14
4	434	2	7
ZBIR	2.370	34	56

ANALIZA SOCIJALNOG STATUSA

Opština Pirot je učesćem u istraživanju koje je sprovedeno u 30 opština u Republici Srbiji, u saradnji sa CLDS a u okviru izrade LPA za Rome, ušla u red opština koje su ove poslove uspešno završile i urađene je i usvojen LPA za Rome. Proces prikupljanja informacija i relevantnih podataka, kao i participativno istraživanje metodom fokus – grupa je rezultirao izradom analize stanja o svim ugroženim grupama u opštini Pirot. Na osnovu svih prikupljenih podataka, pored osoba sa invaliditetom, Romi su identifikovani kao najugroženija grupa u Pirotu.

Problemi sa kojima se suočavaju Romi u potpunosti se uklapaju u nalaze Nacionalne strategije za smanjenje siromaštva vezanu za ugroženost, isključenost i rizik od siromaštva. Činjenica je da se u romskim porodicama siromaštvo transgeneracijski prenosi iz veoma poznatih razloga (nezavršeno školovanje, Romi su bez kvalifikacija, navika da žive od MOP-a).

Ipak kada je reč o Romima koji žive u Pirotu, prema različitim kriterijumima smatra se da su oni u većoj meri integrisani u lokalnu sredinu u odnosu na ostale Rome u Srbiji.

Romi u Pirotu su skoro 100% sa stalnim prebivalištem, nema podataka da ima slučajeva neprijavljenih Roma.

U prosečnoj romskoj porodici ima 2,3 deteta, za razliku od nekih drugih sredina u Srbiji gde u prosečnoj romskoj porodici ima 3,5 do 4 deteta.

Romske porodice karakteriše visok procenat nezaposlenosti, jedan od roditelja (ili oba) u stalnom radnom odnosu ima oko 13%, a 87% porodica je gde nijedan roditelj nije u stalnom radnom odnosu. Prema podacima sa kojima raspolažemo Romi uglavnom žive u višočlanim porodicama (više generacija). U četvoročlanim porodicama živi 16% Roma, a 84% živi u peto i višočlanim porodicama. Ono što su učesnici u fokus - grupama izjavili jeste da su Romi u periodu tranzicije među prvima ostajali bez posla, tako da je i onaj mali procenat zapošljenih Roma u pirotskoj privredi (Polet, Piroteks, 1. maj, Dragoš, Sarlah...) ostao bez posla i nema izgleda da ponovo dođu do radnog mesta.

Prosečna mesečna potrošnja po romskoj porodici iznosi oko 7.200 dinara. Ova primanja odnose se uglavnom na korisnike MOP-a, čiji je udeo 62.75% (ili 406 porodica od ukupnog broja 647 porodica).

S obzirom na blizinu granice oko 20% mladih, za rad sposobnih Roma bavi se radom na crno. Od tog procenta 50% njih prodaje legalno robu na buvljoj pijaci.

Zbog lošeg materijalnog stanja većina romskih porodica nije u mogućnosti da izmiruje svoje obaveze (novac do koga dođu uglavnom troše na hranu), pa im se dugovi gomilaju, naročito za utrošenu električnu energiju. U najtežim slučajevima, kada su u pitanju velika dugovanja lokalna zajednica interveniše trenutnim pomoćima preko Centra za socijalni rad.

Siromaštvo romskih porodica je i uzrok napuštanja redovnog školovanja, pa i dobri đaci po završetku srednjeg obrazovanja, ne mogu da nastave više ili visoko obrazovanje. Svega 1 – 2% mladih Roma ide na studije. Zbog niskih kvalifikacija Romi teško dolaze do posla, a posledica toga je da ne mogu da dođu do nikakvog kredita, tako da su romske porodice opremljene vrlo nekvalitetnom belom tehnikom, koju uglavnom kupuju „na staro“.

Dečiji dodatak spada u socijalnu kategoriju i ovo pravo ostvaruje 438 ili 64.5% u odnosu na ukupan broj (679).

Roditeljski dodatak trenutno koristi 56 majki (od 1 – 4 dece). Zbog invalidnosti ili težeg oboljenja 6 romske dece prima tuđu negu i pomoć. U Dom za decu bez roditeljskog staranja smešteno je 1 romsko dete. U Ustanovu za smeštaj dece sa smetnjama u razvoju smešteno je 1 romsko dete.

U Pirotu se sve više razvija hraniteljstvo za romske porodice tako da trenutno ima 12 dece u hraniteljskim porodicama, od toga 5 u srodničkim i 7 u ostalim porodicama. Na usvojenje je dato 1 romsko dete. Broj romske dece pod starateljstvom je 4 pod neposrednim starateljstvom i 16 pod starateljstvom drugog lica. Veoma dobar podatak je da u Pirotu nema neregistrovane romske dece po rođenju, što znači da roditelji po izlasku iz porodilišta vrlo brzo prikupljaju svu potrebnu dokumentaciju, što im omogućava da brzo ostvare prava iz oblasti socijalne, dečije i zdravstvene zaštite.

U Pirotu 60% brakova romske populacije je na dobrovoljnoj bazi, tj. žive u vanbračnoj zajednici.

OSVRT NA ZDRAVSTENO STANJE

Niska i neredovna primanja se normalno odražavaju na kvalitet života i zdravstveno stanje romske populacije. Velika većina romskog stanovništva je stalno nastanjena u opštini Pirot, ima uredno prijavljeno mesto prebivališta, što je osnovni preduslov za ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu. Među pripadnicima ove nacionalne manjine nema izbeglih i raseljenih osoba, kao i lica koja se sele iz grada u grad u potrazi za boljim životom. Posledica ovakvog stanja je da ne postoji problem tzv. „nevidljive dece“ koja nemaju zdravstvenu knjižicu, niti zdravstveni karton. Za razliku od nekih drugih opština gde je ovaj problem veoma izražen, a ponegde dostiže i zabrinjavajuće razmere, stanje zdravstvene zaštite romske populacije u opštini Pirot je dosta povoljnije. Kvalitetna evidencija romske populacije od samog rođenja dovela je do toga da u opštini Pirot ne postoji problem nevakcinisane ili nekompletno vakcinisane dece. Pedijatrijska služba Doma zdravlja u Pirotu po službenoj dužnosti poziva na vakcinaciju tako da je skoro nemoguće da se neko dete zaobiđe u ovom postupku. Ovakvo zadovoljavajuće stanje u oblasti zdravstvene zaštite je rezultat i činjenice da je svako romsko dete rođeno u porodilištu, što je nažalost redak slučaj u drugim opštinama. Na osnovu svega iznetog, sam po sebi proizilazi zaključak da je najveći deo pripadnika romske zajednice dobrog zdravlja. Ono što ostaje kao vodeći i najveći problem kod pripadnika romske manjine je olako kategorisanje svoje dece kako bi se školovala u specijalnoj školi, gde imaju obezbeđenu besplatnu užinu i udžbenike što dugoročno gledano donosi samo štete i sputava decu u pogledu adekvatnog obrazovanja. U 2006. godini se naglo smanjio broj upisane dece u specijalnu školu, što je posledica vršenih edukacija romskih roditelja i formiranja inicijalne grupe (od 2 psihologa) koji su radili na pripremi romske dece za polazak u školu. Formiranje inicijalne grupe podržano je od lokalne zajednice, finansiran je rad psihologa. Sredstva su izdvojena sa budžetske linije namenjene za realizaciju LPA za decu Pirotu.

Takođe se kao problem javlja i loša higijena u romskom naselju i to je problem na kojem moraju da se više angažuju i sami Romi.

Velika povoljnost za romsku populaciju je rad specijalizovane pedijatrije i onkologije jednom nedeljno u prostorijama KIC Pralipe, gde se pored pregleda pružaju savetodavne usluge i preduzimaju preventivne mere za unapređenje zdravlja romske populacije.

U okviru izrade LPA za decu Pirotu u prostorijama KIC Pralipe organizovane su edukacije za adolescente na temu „Upotrebe kontraceptivnih sredstava i zaštita od polno prenosivih bolesti“ a sa starijom populacijom edukacija na temu „Planiranja porodice i reproduktivnog zdravlja“.

Prosečan životni vek Roma u Srbiji je oko 50 godina, a prema raspoloživim podacima u Pirotu je taj prosek dosta veći oko 60 godina što je takođe posledica bolje integrisanosti Roma u lokalnu zajednicu.

Na osnovu organizovanih pregleda romske populacije u KIC Pralipe došlo se do zaključka da Romi najviše obolevaju od kardiovaskularnih bolesti.

KIC „PRALIPE”

KIC Pralipe-Pirot je nestranačko, nevladino i neprofitno udruženje građana, čiji je cilj emancipacija i standardizacija svih životnih pitanja Roma. Udruženje je osnovano 20.06.2001. godine. Aktivisti ove organizacije žele da svojim radom doprinesu osnaživanju romske populacije i stvaranju uslova za integraciju Roma u društvenu zajednicu.

Ciljevi KIC-a Pralipe su:

- Edukacija i standardizacija svih životnih pitanja Roma,
- Edukacija žena i dece,
- Otvaranje obdaništa za decu predškolskog uzrasta,
- Rad na bržem zapošljavanju Roma,
- Usavršavanje srpskog jezika radi lakšeg razumevanja gradiva u školi,
- Aktivnosti u oblasti folklora, kulture i sporta,
- Organizovanje emisija o Romima na TV-u i radiju.

Predstavnici KIC Pralipe učestvovali su na brojnim skupovima, forumima i seminarima o položaju manjina, problemima Roma, i razvoju civilnog sektora uopšte.

Jedna od aktivnosti Pralipe je organizovanje škole folklora za vreme zimskog raspusta u trajanju od 2 nedelje, koju je pohađalo oko 90-oro dece. Projekat „Edukacija za budućnost Roma” obuhvatio je radionice iz oblasti ekologije i biologije. Dvadesetoro dece pohađalo je 10 radionica (2x45 min. jednom nedeljno). U SO Pirot održana je tribina u sklopu kampanje Zakon o zaštiti životne sredine, a KIC Pralipe je učestvovao u štampanju i deljenju propagandnog materijala, kao i u samoj tribini. Aktivnosti je finansirao OEBS. Sve NVO iz Pirota učestvovala su u antikorupcijskoj kampanji „Korupcija ima dva lica”. Kampanju je finansirao USAID. Na svečanosti povodom 8. aprila, Svetskog dana Roma, u čitaonici Narodne biblioteke u Pirotu učestvovali su pirotski publicisti i novinari, kao i romske muzičke grupe. Govorilo se o osnovnim principima novog Zakona o nacionalnim manjinama, o starim i poznatijim pirotskim Romima. KIC Pralipe je organizovao gostovanje romskog pozorišta KHAM iz Niša sa predstavom Crvenkapa na romskom jeziku. Putem akcije za dobijanje stipendija koje romskim studentima dodeljuje OSI Budimpešta, do sada je petnaestoro studenata romske nacionalnosti iz Pirota dobilo stipendije u vrednosti od 500 do 1000\$ na godišnjem nivou. U okviru dečje nedelje koja se održava od 7. do 14 oktobra, deca i zaposleni u obrazovnom centru organizovali su Mlečnu žurku, na kojoj su deca ceo dan konzumirala mleko. Deci centra, gosti su bili deca iz vrtića Lane iz Pirota.

Pokrenuto je niz aktivnosti na komunalnom uređenju romskog naselja. Jedna od njih je formiranje prve multietničke mesne zajednice gde je većinsko romsko stanovništvo (MZ Rasadnik). U saradnji sa profesorom sociologije Mašinskog fakulteta iz Niša Dragoljubom Đorđevićem uradio anketu na uzorku od 15 romskih i pet neromskih porodica koje žive pored romskih naselja. Cilj ankete bio je da se vidi stepen integracije Roma u društvo i stepen tolerancije i jedne i druge strane. Prema podacima KIC Pralipe, u pirotskoj opštini živi 2.400 do 2.700 Roma. Anketa je obuhvatala i porodični status, obrazovnu i ekonomsku strukturu, odnose sa komšijama i u preduzećima. Rezultati ankete pokazali su da u Pirotu nema diskriminacije, da 10% ispitanih Roma živi samo od socijalne pomoći, kao i da nema mnogoljudnih porodica. U saradnji sa ICS iz Niša, realizovan je projekat zdravstvene

edukacije „Pomoć romskoj deci do pet godina i njihovim porodicama” uz finansijsku podršku UNHCR, a sa istom organizacijom uz podršku IOM realizovan je projekat podrške osobama romske nacionalnosti rođenim pre 9. maja 1945. U okviru programa Strategija za smanjenje siromaštva organizovana su dva konsultativna sastanka na temu „Potencijali romske populacije u SSS”, gde su predstavnici romskih organizacija, lokalne samouprave i javnih institucija diskutovali na zadatu temu i formulisali predloge za osnaživanje romske populacije.

Realizaciju projekata KIC Pralipe, pomagale su fondacije: Fond za otvoreno društvo Beograd, OSCE, USAID, UNICEF, IOM, ICS, UNHCR, ministarstvo za socijalna pitanja Republike Srbije, nemačka vladina organizacija THV, Prijatelji dece Srbije, Društvo za napredjenje romskih naselja i Ministarstvo prosvete i sporta.

Posebno izdvajamo **Razvojno Obrazovni Centar** koji je osnovan je 1. avgusta 2002 godine u saradnji sa Društvom za unapređenje romskih naselja, UNICEF-om, nemačkom vladinom organizacijom THV i lokalnom samoupravom. Naime, jedan od problema pripadnika romske nacionalnosti je i to što roditelji ne posvećuju dovoljno pažnje edukaciji svoje dece. Obrazovna struktura Roma u Pirotu je na niskom nivou, a mnogi roditelji, da bi izbegli izdatke oko školovanja, svoju decu bez razloga upisuju u školu za decu sa posebnim potrebama. Ciljevi obrazovnog centra su pomoć u nastavi, priprema dece za školu, rad sa decom predškolskog uzrasta, usavršavanje srpskog jezika i integracija romske dece u zajednicu. U centru rade 2 vaspitača, 2 pomoćnika vaspitača i 4 učitelja (svi oni uzeti su sa Zavoda za zapošljavanje). Trenutno u centru ima oko 150 polaznika.

Izrada Strategije za Inkluzivno obrazovanje romske i druge marginalizovane dece u opštini Pirot je veoma prihvaćena, pre svega od strane Lokane samouprave a zatim i od svih ostalih Institucija koje se bave problemima dece i mogu da utiču na bolji kvalitet života dece, a posebno vezano za potpuni obuhvat dece predškolskim i osnovnoškolskim obrazovanjem. Nekoliko godina unazad u opštini Pirot se na rešavanju problema dece intenzivno radilo, te je izrada Strategije vrhunac sveg dosadašnjeg rada. Poznato je da se u KIC-u „Pralipe“ odvijaju aktivnosti sa decom predškolskog uyrasta za koje se može slobodno reći da prevazilaze kvalitet rada u redovnim vrtićima. Organizacija rada je veoma dobra, deca postižu odlične rezultate, a rezultat svega toga je smanjen broj upisane romske dece u specijalnu osnovnu školu za decu sa posebnim potrebama. Romska deca koja se pripremaju u KIC-u „Pralipe“ ravnopravno sa ostalom decom iz grada učestvuju u svim javnim manifestacijama.

Uporedo sa izradom Strategije pod pokroviteljstvom Save the Children u Pirotu se realizuje i projekat, takodje u saradnji sa Save the Childrenom - „Mreža lokalnih monitora i zastupnika“, preko koga se odvijaju aktivnosti na zastupanju romske dece sa ciljem potpunog uključivanja u sve sfere života u lokalnoj zajednici. Tim iz Pirota već nekoliko meseci radi na zastupanju i podršci romskoj deci koja završavaju osnovnu školu kroz pripremu za upis u srednje škole. Ostvarena je odlična saradnja sa svim osnovnim školama u gradu kao isa nastavnim osobljem. Očekujemo da će se usvajanjem Strategije i većom finansiskom podrškom postizati još bolji rezultati, a to znači potpuni obuhvat romske dece u Preškolskoj Ustanovi, 100 % - tni obuhvat u osnovnim školama i znatno veći broj romske dece koja će završiti srednju školu. Osim toga, veliki cilj nam je da romska deca u što većem broju završavaju više i visoke škole. Samo na taj način može se trajno poboljšati položaj romske populacije.

Veliku ulogu u sprovođenju svih tih aktivnosti ima KIC „Pralipe“, uz veliku podršku Lokalne zajednice, Save the Children i drugih donatora.

DEFINICIJA PROBLEMA

I ROMI SE UKLJUČUJU U OBRAZOVNI SISTEM ALI GA RANO NAPUŠTAJU

Već je pomenuto da je u mnogim oblastima života položaj romske nacionalne manjine u opštini Pirot povoljniji u odnosu na druge opštine u Srbiji. Oblast obrazovanja u tom smislu ne predstavlja izuzetak. Sa druge strane naravno da postoje mnogobrojni problemi koji su specifični za romsku decu i da je moguće postići dalji napredak u pogledu kvalitetnog obrazovanja.

Da bi se adekvatno sagledali svi problemi koji prate romsku decu kroz proces obrazovanja, neophodno je najpre analizirati problem neupisivanja dece u predškolsku ustanovu. U pitanju je bez sumnje prvi i osnovni korak u vaspitanju i obrazovanju dece, koji je veoma značajan u pogledu pripreme dece za polazak u školu. U opštini Pirot je izražen problem neupisivanja romske dece u predškolsku ustanovu, što naravno ostavlja posledice kroz dalje školovanje. Ima više uzroka ove pojave, od kojih ćemo se osvrnuti na one po nama najbitnije. Jedan od najvažnijih preduslova da bi se dete moglo upisati u predškolsku ustanovu jeste da su roditelji u radnom odnosu i da je zbog toga neophodno zbrinjavanje dece. Kako je 87% romske populacije nezaposleno, a skoro je nemoguće naći porodicu u kojoj su oba roditelja zaposlena, eto osnovnog uzroka navedenog problema. Drugi uzrok je svakako to što boravak u predškolskoj ustanovi sam po sebi ima za posledicu nemale novčane troškove za jednu porodicu. Siromaštvo izraženo kod Roma svakako odvraća roditelje od pomisli da upišu svoju decu. Posledica svega navedenog je da romska deca kreću u školu bez ikakve pripreme, što svakako predstavlja psihološku barijeru koju ona teško prevazilaze.

Što se tiče osnovnog obrazovanja, odmah treba naglasiti da skoro da ne postoji problem neupisivanja dece u škole. Nema roditelja kod kojih nije razvijena svest da je osnovno obrazovanje obavezno. S vremena na vreme se pojave sporadični slučajevi koji odstupaju od opšteg utiska, koji međutim nisu vredni pomena. Međutim od ukupnog broja upisane dece samo 60% završi osnovnu školu. Što se tiče školskog uspeha njih 36% postiže dovoljan uspeh, 59% dobar, 4.5% vrlo dobar i 0.5% odličan uspeh. Poteškoće sa kojima se romska deca susreću u osnovnoj školi su:

- Izrazite teškoće u nastavi srpskog jezika. Zbog nedostatka sredstava i drugih već navedenih razloga najčešće nisu pohađali predškolsku ustanovu, pa im je pomoć u učenju neophodna, a njihovi roditelji nisu u situaciji da to čine.
- Dodatne časove iz srpskog jezika i matematike roditelji ne mogu da plaćaju zbog lošeg materijalnog stanja, te iz tih predmeta pokazuju posebno slab uspeh.
- Romska deca ne doživljavaju lepotu uspeha zahvaljujući sopstvenom radu, pa time ne mogu da steknu ni samopoštovanje ni samopouzdanje.

Uključenost romske dece u sekcije:

- Jedina sekcija u koju su uključena romska deca je školski orkestar (8%).

Specifičan problem vezan za romsku zajednicu jeste da roditelji primoravaju svoju decu da rade kako bi doprineli poboljšanoj ekonomskoj situaciji u porodici. Mada se radi o retkim slučajevima ipak treba skrenuti pažnju na ove sporadične događaje. Obično se radi o sezonskim poslovima, kao i poslovima kao što su skupljanje stare hartije i sl. Ono što je najproblematičnije u svemu tome je što se deca lišavaju bezbrižnog detinjstva i odvrću od

svojih obaveza u školi. Nema sumnje da takva deca nedovoljno pripremljena dolaze na nastavu što dovodi do loših rezultata i ranog napuštanja školovanja.

Sledeći problem za koji se takođe može reći da je izražen kod romske zajednice, jeste olako kategorisanje romske dece i upućivanje u specijalne škole. Nije teško prepoznati motive kojima se rukovode roditelji u ovim slučajevima. U specijalnoj školi je obezbeđeno niz pogodnosti kao što su: besplatna užina, besplatni udžbenici i školski pribor, što predstavlja veliku uštedu za prosečnu, siromašnu romsku porodicu (videti obuhvat specijalnim osnovnim obrazovanjem).

Generalno posmatrano kod romske dece u opštini Pirot ne postoji problem jezičke barijere (barem ne jako izražen) što je jedan od osnovnih uzroka odsustva kvalitetnog obrazovanja. Naravno i u ovom pogledu je moguće ostvariti izvestan napredak čemu će nadamo se pomoći uvođenje romskih asistenata. Vezano za problem jezičke barijere, trebalo bi se na vreme pripremiti za proces readmisije, o čemu je već sklopljen Ugovor između naše zemlje i EU, jer neki pokazatelji govore da će veliki broj povratnika biti romske nacionalnosti. U opštini Pirot smo već imali jedan slučaj povratnika čija se deca nisu upisala u školu jer su govorila samo nemački jezik.

Poražavajući je podatak da samo 1% – 2% romske dece upiše višu školu ili fakultet. Svi gore pomenuti problemi dovode do velikog osipanja tokom školovanja. Oni koji bi i mogli da nastave obrazovanje suočavaju se sa siromaštvom i nedostatkom sredstava za studiranje.

II ROMI NE DOBIJAJU KVALITETNO OBRAZOVANJE

Obrazovanje i vaspitanje, potsticanje i razvijanje potencijala mladih ljudi je jedan od najvažnijih ali i najosetljivijih oblasti društvenog života. Odgovornost odraslih u ispunjavanju ovog zadatka (škole, roditelja, lokalne zajednice, države) je velika. Brojna istraživanja pokazuju da naš obrazovni sistem ne odgovara u potpunosti potrebama i razvojnim mogućnostima dece, naročito romske dece.

Romska deca koja pohađaju redovne obrazovne institucije pokazuju mnogo slabiji uspeh od druge dece zato što dolaze nepripremljena u školu, obrazovne institucije nisu razvijale specijalizovane programe kojima bi izlazile u susret potrebama romske populacije. Saradnja sa romskim porodicama je veoma slaba jer roditelji romske dece nisu zainteresovani za bližu saradnju sa učiteljima i nastavnicima, a nasuprot tome nastavno osoblje ne insistira na bližoj saradnji. Obrazovni programi zahtevaju ozbiljan rad kako u nastavi, tako i vannastavnim aktivnostima, a zatim i dobar deo rada kod kuće. Zbog neobrazovanosti, roditelji romske dece nisu u mogućnosti da im pomognu u učenju, zbog lošeg materijalnog stanja ne mogu da izdvoje sredstva za dodatne pripreme, a tako nemotivisana romska deca (čak i talentovana za pojedine oblasti), ne uključuju se u rad mnogih sekcija koje postoje u školama. Kao pozitivan primer navodimo realizaciju projekta „Hajde da se družimo“ odobren od strane Ministarstva prosvete i sporta RS kada je bilo uključeno 59 romske dece i sa njima radilo 17 nastavnika u literarnim radionicama, likovnim radionicama, školskom orkestru, horu, dramskoj sekciji, košarkaškoj sekciji, maloj školi komputera. Ukoliko bi se češće organizovao ovakav rad sa romskom decom sigurno bi rezultati bili mnogo bolji.

III ROMI SU IZLOŽENI DISKRIMINACIJI I SEGREGACIJI

Nažalost ni opština Pirot nije ostala imuna na već poznate stereotipe i predrasude o Romima. Pripadnici romske nacionalne manjine neretko su obeležavani raznim pogrešnim predubeđenjima, koja se prenose vekovima sa generacije na generaciju. Međutim opština Pirot koja je proglašena od strane OEBS-a za najtolerantniju opštinu u Srbiji, ima pred sobom zadatak da takvu reputaciju sačuva i potvrdi u budućnosti. U tom smislu moraju se preduzeti dodatni naponi da pripadnici svih nacionalnih manjina, a naročito romske, kao najbrojnije u nasoj opštini ne budu izloženi diskriminaciji i segregaciji.

Sa druge strane i sami pripadnici romske populacije, pod stalnim pritiskom i osećajem da su građani drugog reda, vide oblike diskriminacije i onda kada ih zaista nema, sto naravno nije nikakvo opravdanje za sve one slučajeve kada se ispoljava.

Smatramo da nema neke velike svrhe okretati se prošlosti i gubiti vreme na traženje uzroka situacije u kojoj se nalazimo, jer uzroci nisu tu pored nas, u našoj opštini, već su globalni i neće sami po sebi dovesti do promene svesti i razvoja demokratičnosti i tolerancije među ljudima. Umesto toga treba se okrenuti budućnosti, sto znači da se treba okrenuti onima kojima ona nesumljivo pripada, deci. Kod dece, koja jos uvek nisu potpala pod prevelik uticaj sredine u kojoj žive, treba od najranijih godina razvijati prave vrednosti, vrednosti tolerancije, razumevanja, poštovanja i uvažavanja različitosti. Naravno da rezultati jedne takve akcije ne mogu biti odmah vidljivi, naročito ako se ima u vidu da je isuviše vremena proteklo u kome su se gomilale predrasude raznih vrsta, ali smo uvereni da do pozitivnih pomaka može doći već u relativno bližoj budućnosti. Prvi veliki korak ka ovom cilju može biti razvoj inkluzivnog obrazovanja. Jedan od aspekata inkluzivnog obrazovanja jeste i da se sva deca u školi osećaju podjednako bezbrižno i srećno. Ne treba smetnuti sa uma da značajan procenat romske dece i roditelja smatra da su u školi izloženi veoma često diskriminaciji, kako od strane vršnjaka, tako i od strane nastavnog osoblja.

Prema istraživanjima koja su sprovedena u okviru izrade LPA za decu Pirota podaci pokazuju sledeće:

- Kod romske dece svest o ličnoj vrednosti je niska.
- Socijalna izolacija je konstantna.
- Primećuju da su često primer za negativno i nepoželjno ponašanje.
- Nivo samopoštovanja je nizak.
- Na situacije omalovažavanja reaguju agresivno ili izostaju iz škole da bi izbegli situacije odbacivanja.

Što se tiče uključenosti romske dece u druženje van škole sa drugom decom, samo 1% je odgovorilo da su pozvani na proslavu rođendana ili neko drugo druženje.

Što se tiče verbalne agresije nad romskom decom u osnovnim školama 38.82% romske dece je ismevano od svojih vršnjaka (nadevaju im nadimke, nemaju modernu odeću i obuću, nemaju mobilne telefone, nemaju džeparac....)

IV ROMI NEMAJU USLOVA DA IZRAŽAVAJU I NEGUJU SVOJ ETNIČKI IDENTITET

U pogledu očuvanja maternjeg jezika i kulture nijedna nacionalna manjina u Srbiji nije suočena sa tako izraženim problemima kao romska nacionalna manjina. U tom pogledu Romi u opštini Pirot dele sudbinu svojih sunarodnika širom Republike.

Postoje objektivne ali i subjektivne okolnosti koje utiču na to da ni sami Romi nisu svesni svojih kulturnih vrednosti. Nisu Romi krivi što su decenijama unazad u Evropi vladali nacionalistički i totalitarni režimi koji su na brutalan način progonili pripadnike romskog naroda. Drugi svetski rat je bio kulminacija ovog ludila koje je haralo Evropom. Romi su bili prinuđeni da se odriču svoje kulture, jezika i svakog ispoljavanja sopstvenog identiteta kako bi opstali kao pojedinci i kao narod. Sa druge strane neminovno je bilo da živeći u različitim zemljama, kroz vekove sve više potpadaju pod uticaj većinskog naroda. Kao i u drugim državama i Romi u Srbiji su u velikoj meri prihvatili veru, običaje i jezik srpskog naroda.

Romska populacija je specifična i po tome što joj nedostaje pisanih izvora sopstvene kulture i tradicije. Naravno da je skoro nemoguće da se kroz usmena predanja sačuvaju kulturne vrednosti jednog naroda.

U jednoj takvoj situaciji kada ni sami Romi nisu dovoljno upoznati sa svojom tradicijom i kulturom, nije ni čudno što drugi narodi imaju sasvim iskrivljenu sliku o (ne) kulturi Roma.

Nedostatak visoko obrazovanih predstavnika romskog naroda koji bi bili spremni da preuzmu vodeću ulogu u promociji kulturnih vrednosti svoga naroda, dodatno otežava pokušaje za očuvanjem maternjeg jezika, kulture i običaja.

I pored svega napred navedenog, naravno da ima nade u pogledu podizanja svesti ne samo Roma, već i drugih naroda o tome da se radi o narodu koji ima itekako bogatu kulturu i tradiciju, sa kojom se može ponositi. Prvi korak ka ovom cilju mogao bi biti priprema adekvatnih udžbenika, koji bi kroz organizovanje fakultativne nastave na romskom jeziku, obrazovali romsku decu u pogledu kulture, tradicije i običaja svog naroda. Treba iskoristiti i mogućnosti koje pružaju elektronski mediji i preko njih vršiti promociju kulturnog sadržaja Roma u Pirotu.

INKLUZIVNO OBRAZOVANJE

INDEKS ZA INKLUZIJU

Da bi pojasnili naše opredeljenje za izradu ove strategije, neophodno je da se pruže osnovne informacije koje će pojasniti našu opređenost i doprineti primeni koncepta inkluzivnog obrazovanja Roma u Pirotu, a posebno pojasniti indeks za inkluziju Roma koji kao instrument pomaže školi ili predškolskoj ustanovi da se razvija prema tom modelu.

Šta je inkluzija?

Inkluzija se najčešće povezuje sa decom – učenicima sa smetnjama u razvoju, i decom koja imaju „posebne obrazovne potrebe“. Šire, odnosno najispravnije inkluzija se odnosi na obrazovanje sve dece i mladih ljudi. Ona znači potpuno učešće u društvenom životu svih osoba, bez obzira na pol, nacionalno, versko i socio-ekonomsko poreklo, sposobnosti i zdravstveno stanje. Vrednosti inkluzivnog obrazovanja upravo jesu pravednost, potpuno učešće, poštovanje različitosti, poštovanje prava i održivost.

Šta je inkluzivno obrazovanje?

Inkluzivno obrazovanje je način iznalaženja puta da se zadovolje potrebe učenika u okviru redovnog obrazovnog sistema i korišćenje svih raspoloživih sredstava koji vode višem kvalitetu u obrazovanju dece, kao i način da se pomogne deci da iskoriste taj pravi način, kako bi se kompletno pripremili za buduću, kvalitetniju život. Znači cilj je da podsticanje i razvijanje potencijala mladih ljudi bude jedan od najvažnijih zadataka društva i lokalne zajednice.

Ošti je stav da deca u opštini Pirot imaju centralno mesto u vaspitno-obrazovnom procesu, ali još uvek u školama preovladava tradicionalni koncept vaspitanja i obrazovanja. Prosvetni radnici su pred teškim zadatkom da što adekvatnije odgovore na izazov stvaralačkog razvoja čoveka i budućeg društva. Raskorak između tradicionalnog proučavanja i savremenih vaspitno-obrazovnih potreba primećuju svi kojih se obrazovanje i vaspitanje tiče. Iz tih razloga se nameće pitanje osavremenjivanja i podizanja kvaliteta vaspitno-obrazovnog procesa.

Na osnovu trenutnog stanja u obrazovanju može se zaključiti da nastavni planovi i programi ne polaze od potreba dece i njihovih roditelja, čak ni nastavnika i da škola nije demokratska – nije jednako dostupna svojoj deci.

Zbog toga težimo da škola bude otvorena za promene, da se u školi poštuju vrednosti i razlike svih, da se razvija bolja komunikacija na relaciji učenik – nastavnik – roditelj.

Iz svega napred izrečenog inkluzija u obrazovanju bi trebalo da obuhvata:

- Jednako uvažavanje svih učenika i zaposlenih u obrazovanju,
- Uključivanje svih učenika u kulturnim, sportskim i drugim manjim manifestacijama gde bez obzira na svoje zdravstveno stanje mogu da iskažu svoje sposobnosti i postanu svesni da su ravnopravni.
- Promena svesti kod prosvetnih radnika, javnosti i političke strukture kako bi se adekvatno reagovalo na razlike između učenika i stvaranje uslova u lokalnoj zajednici

za smanjivanje prepreka za učenje i učešće svih učenika (ne samo onih ometenih u razvoju ili onih sa posebnim obrazovnim potrebama).

- Iskoristiti sve resurse za potpunu podršku obrazovnom problemu, a ne pasivno gledati na problem i činiti ga nevidljivim.
- Stalno raditi na isticanju uloge škole u izgradnji zajednice i stvaranju vrednosti.
- Negovati odnos uzajamne podrške između škola, svih institucija koje se bave problemima dece i pojačati učešće roditelja u rešavanju problema u obrazovanju.
- Usmeravati lokalnu sredinu ka inkluzivnom obrazovanju kao vrlo važnom vidu uključivanja u društvenom životu.
- Priprema učenika za negovanjem veće tolerancije i uzajamno pomaganje.
- Pravo na obrazovanje – inkluzivno obrazovanje je osnovno pravo deteta po Konvenciji o pravima deteta

Uvođenjem inkluzivnog obrazovanja smanjiće se razlike među decom gledano sa socijalnog i ekonomskog aspekta.

Šta je indeks za inkluziju?

Indeks je sredstvo podrške inkluzivnom razvoju obrazovnih institucija. Indeks nije nikakva dodatna inicijativa, već način za inapređenje škola u skladu sa inkluzivnim vrednostima. To nije alternativa za povećanje postignuća, već da se do postignuća dođe na način koji će stvoriti odnose zasnovane na saradnji svih relevantnih činioca kako bi unapredili sredinu za nastavu i učenje. Pridržavajući se vrednosti koje proizilaze iz inkluzivnog pristupa, indeks može značajno da pomogne trajnom napretku i unapređenju škola. Primenom inkluzije u obrazovanju videće se napredak školskog života u nastavničkim zbornicama, učionicama i školskom dvorištu.

CILJEVI I ZADACI STRATEGIJE ZA UNAPREĐENJE INKLUZIVNOG OBRAZOVANJA ROMSKE DECE U PIROTU

Iz svega do sada pomenutog nije teško doći do zaključka da problem uključivanja romske dece u vaspitno - obrazovni sistem i obezbeđivanja kvalitetnog obrazovanja u opštini Pirot, postoji pre svega u neuključivanju dece u predškolske ustanove i predškolske programe, koji bi podigli nivo pripremljenosti za polazak u školu i na taj način omogućili istu polaznu osnovu u procesu obrazovanja za svu decu u opštini Pirot.

Kako smo već napomenuli da u opštini Pirot na samom početku školovanja ne postoji identifikovan problem neuključivanja romske dece u obrazovni sistem, već da problemi nastaju kasnije preranim napuštanjem školovanja, tako smo i mi postavili sebi za zadatak pre svega obezbeđivanje kontinuiteta u školovanju romske dece.

Od napretka u ovim segmentima obrazovnog procesa zavisi ostvarivanje svih zacrtanih ciljeva i zadataka sadržanih u Strategiji.

DUGOROČNI CILJ:

Uspostavljanje i razvoj modela dobre prakse - Inkluzija romske i druge marginalizovane dece u Pirotu u obrazovni sistem i povećanje kvaliteta obrazovanja koje u njemu dobijaju.

SPECIFIČNI CILJEVI:

1. Održavanje visokog nivoa uključenosti romske dece u obrazovni sistem i obezbeđivanje kontinuiteta u školovanju,
2. Podizanje nivoa kvaliteta obrazovanja romske dece,
3. Podizanje nivoa svesti javnosti o međusobnom uvažavanju i toleranciji,
4. Promovisanje romskog kulturnog identiteta,
5. Postavljanje i razvoj modela dobre prakse.

CILJ 1. - Održati visok nivo uključenosti romske dece u obrazovni sistem i obezbeđiti kontinuitet u školovanju.

Nema sumnje da je potrebno angažovanje svih relevantnih institucija i ustanova (države, lokalne samouprave, nastavnog osoblja...) kako bi se uspešno realizovao zacrtani cilj i u relativno kratkom periodu došlo do vidljivih pomaka. Samo sveobuhvatnim i zajedničkim aktivnostima može se doći do željenih rezultata, što bi na dugoročnom planu imalo za posledicu podizanje kvaliteta života romske populacije.

Zadaci:

1.1. Formiranje baze podataka

Jedan od prvih i osnovnih koraka, koji je neophodan da bi se imala objektivna i realna slika o trenutnom stanju a koja bi poslužila kao parametar u pogledu planiranog poboljšanja situacije jeste izrada baze podataka o broju romske dece i njihovim porodicama, sa osvrtom

na obrazovni status. Baza podataka bi bila dobra osnova i za analizu neophodnih mera koje bi se trebale preduzeti u cilju povećanja broja dece uključenih u predškolsko vaspitanje i obrazovanje, održavanja visokog nivoa uključenosti romske dece na početku školovanja, kao i obezbeđivanja kontinuiteta u školovanju.

1.2. Izrada analize situacije

Na osnovu formirane baze podataka neophodno je uraditi analizu situacije o stanju preškolske i školske dece iz romskih porodica u opštini Pirot, zasnovanu na:

- broju romske dece u predškolskim ustanovama i osnovnim i srednjim školama
- broju nastavnog osoblja koji je prošao obuku za rad u oblasti obrazovanja Roma i druge marginalizovane dece
- objektivnih poteškoca koje imaju predškolske ustanove i škole u pogledu integracije romske i druge marginalizovane dece

1.3. Pojačati saradnju i komunikaciju između koordinatora za manjinska pitanja i predstavnika škola

Kako je u opštini Pirot već godinama obimljena kancelarija koordinatora za manjinska pitanja, koji je pre svega zadužen za afirmisanje prava romske zajednice, kao najbrojnije i po svim parametrima najugroženije zajednice u nasoj opštini, smatramo da bi uloga pomenutog koordinatora u procesu inkluzivnog obrazovanja romske dece mogla biti od velikog značaja, narocito u pogledu stalne komunikacije sa rukovodiocima predškolske ustanove i škola u opštini Pirot, kao i u vršenju monitoringa predviđenih aktivnosti.

1.4. Intenzivirati saradnju lokalne samouprave, Centra za socijalni rad i škola

Dosadašnja praksa je pokazala da veliki broj romske i druge marginalizovane dece pokazuje loš uspeh u školi, a neretko i napuštaju školovanje zbog izuzetno teške situacije u kojoj se nalazi njihova porodica (siromашtvo, nezaposlenost...). Nema nikakve sumnje da bi pojačanom brigom pomenutih institucija moglo da se pomogne pogođenoj deci da na adekvatan način prebrode nastale probleme i tako izbegne kriza u školovanju, koja često dovodi do prekida istog.

1.5. Adekvatna priprema romske dece za polazak u školu

Već je napomenuto da jedan od najvećih problema leži u tome što romska deca nepripremljena kreću u prvi razred, što za posledicu ima mnogo nižu polaznu osnovu i lošije rezultate u savladavanju nastavnog plana i programa. Sve to utiče na stvaranje neke vrste odbojnosti prema školi i sprečava svaki mogući napredak u procesu školovanja. Poslednjim promenama zakona u oblasti obrazovanja uveden je takozvani nulti razred, odnosno obavezno predškolsko obrazovanje. Moramo priznati da su nas ove izmene uhvatile donekle nespemne i da je bilo nekih poteškoca u primeni ove obaveze. U tom smislu neophodno je učiniti maksimalne napore da sva deca i iz najzabačenijih krajeva (pa samim tim i romska i druga marginalizovana deca) budu obuhvaćena predškolskim obrazovanjem. Van sistema obaveznog predškolskog vaspitanja treba razvijati sprovođenje pripreme romske dece za polazak u školu, kakvu su razvile NVO, poput KIC „Pralipe“ u Pirotu.

1.6. Uključivanje roditelja romske dece u organe odlučivanja u školama

Jedan od načina motivacije i uticaja na roditelje romske dece u pogledu važnosti i značaja školovanja njihove dece jeste uključivanje istih u rad Školskih odbora i Saveta roditelja. Nema nikakve sumnje da bi na taj način roditelji romske dece, koji bi bili u stalnom kontaktu preko ovih tela sa drugim roditeljima i rukovodstvom škola, uvideli da se čine veliki naponi da se njihovoj deci obezbedi kvalitetno obrazovanje. To bi doprinelo da oni sa svoje strane utiču na ostale roditelje romske dece, preko Saveta roditelja romske dece (o čemu će biti reči kasnije) da pomognu deci u procesu vaspitanja i obrazovanja.

1.7. Priprema romske i druge marginalizovane dece za upis u srednje i više ili visoko obrazovanje

Iz postojećih analiza i sprovedenih anketa došlo se do zaključka da je prelaz iz osnovnog u srednje obrazovanje velika prekretnica kod romske i druge marginalizovane dece. Naime veliki broj navedene dece odustaje od daljeg školovanja ili upiše trogodišnje škole. Razni su razlozi koji utiču na takvu odluku i zahtevaju dalju stručnu analizu. Međutim smatramo da bi besplatna priprema pomenute kategorije dece za upis u srednje škole, a kasnije i za više škole ili fakultete dovela do pomaka u broju dece sa višim stepenom obrazovanja. Ukoliko bi ovakav vid aktivnosti bio praćen i adekvatnom materijalnom pomoći rezultati svakako ne bi izostali.

CILJ 2. - Podići nivo kvaliteta obrazovanja

Inkluzija romske i druge marginalizovane dece podrazumeva svakako i unapređenje kvaliteta obrazovanja. Cilj je podići nivo kvaliteta obrazovanja na onaj nivo koji eliminiše razlike koje trenutno postoje između pre svega romske i neromske dece. Da bi se došlo do željenog cilja moraju se locirati i neutralisati svi oni razlozi koji još na početku školovanja dovode u neravnotežan položaj romsku u odnosu na drugu decu.

Zadaci:

2.1. Sprečiti neosnovano upisivanje romske dece u specijalne škole za decu sa smetnjama u razvoju

Jedan od najizraženijih problema u oblasti obrazovanja romske dece jeste olako upućivanje u specijalne škole. Roditelji romske dece rukovođeni mnogobrojnim razlozima (prevashodno materijalne prirode) insistiraju na kategorizaciji svoje dece i upućivanju u specijalnu školu, koja sama po sebi ima nastavni plan i program predviđen za decu sa posebnim potrebama. Tako se dolazi u situaciju da deca koja bi mogla uz prateću podršku da prate redovnu nastavu, ostaju uskraćena za kvalitetnije obrazovanje. Aktivnosti poput edukacija roditelja i romske dece mogle bi da utiču na promenu svesti u ovoj oblasti.

2.2. Senzibilizacija javnosti u pogledu inkluzije romske i druge marginalizovane dece u sistem obrazovanja u opštini Piroć

Nema sumnje da skretanje pažnje javnosti putem sredstava javnog informisanja, kao i organizovanjem javnih tribina i fokus grupa sa pripadnicima romske nacionalnosti i predstavnicima institucija koje se bave problemima dece, pre svega predškolskim i školskim

vaspitanjem i obrazovanjem može ukazati na problem podizanja kvaliteta obrazovanja romske i druge marginalizovane dece.

2.3. Razvijanje posebnih obrazovnih programa koji prate potrebe romske dece

Ukoliko je potrebno pružiti dodatnu pomoć romskoj deci radi savladavanja nastavnog plana i programa, jer zbog slabe polazne osnove zaostaju u praćenju gradiva, treba obezbediti dopunsku nastavu i sve druge neophodne oblike pomoci (dodatni rad u romskom obrazovnom centru...).

U tom smislu svakako je jedno od osnovnih prava romske dece obezbeđivanje fakultativne nastave na romskom jeziku uključujući afirmisanje kulturnih vrednosti romske populacije. Roditeljima i deci bi se prepustilo da slobodnim izborom odluče o pohanjanju navedenog predmeta. Naravno za realizaciju ove ideje neophodne su ozbiljne pripreme, uključujući obezbeđivanje stručnog kadra i nastavnih sredstava.

2.4. Usavršavanje postojećeg i obezbeđivanje dodatnog nastavnog kadra za rad sa romskom decom

Da bi se kvalitetno radilo sa romskom decom neophodno je posedovanje posebnih kvalifikacija kao što su poznavanje romskog jezika ili barem kulture romske zajednice, posedovanje posebne fleksibilnosti u radu, ostvarivanje pravovremene i kvalitetne saradnje sa roditeljima. U tom cilju neophodno je spovesti edukaciju postojećeg nastavnog kadra čiji bi rad bio upotpunjem uvođenjem romskih asistenata u predškolske ustanove i škole. Aktivnosti romskih asistenata, kao asistenata vaspitača ili učitelja bile bi usmerene pre svega na prevazilaženju jezičke barijere i koordinaciju sa roditeljima romske dece. Takođe, bili bi na raspolaganju za izvođenje dopunske nastave kao i neka vrsta saradnika za romski jezik i kulturu.

2.5. Povećati motivaciju za školovanjem

Specifičnost same romske populacije koja podrazumeva izvesnu zatvorenost dece u sopstvenom okruženju, kao i svi oni razlozi koje smo nabrojali a koji prouzrokuju nedovoljnu pripremljenost romske dece za polazak u školu, još ako su pojačani nedovoljnim poznavanjem srpskog jezika, dovode do toga da još od samog početka školovanja postoji odbojnost prema školi i svemu što ona predstavlja. Ako se tome doda i neprijatno iskustvo u kontaktu sa neromskom decom eto dovoljnog razloga za nedostatak motivacije za školovanjem. Sa druge strane i roditelji romske dece ne prepoznaju obrazovanje svoje dece kao sredstvo za beg iz siromaštva i neretko dodatno utiču, neposredno ili posredno, na odluku o napuštanju školovanja. Na poboljšanje stanja u pogledu veće motivacije za školovanjem mogu uticati razne aktivnosti: od usavršavanja nastavnog osoblja u cilju bolje komunikacije sa romskom decom i roditeljima, preko edukacije neromske dece i roditelja o pravu romske i druge marginalizovane dece na inkluzivno obrazovanje i o međusobnom uvažavanju i toleranciji, zatim uključivanje dece u dodatne sekcije i vannastavne aktivnosti, edukacija romskih roditelja o značaju školovanja i njihovim uključivanjem u organe škola... Skup svih nabrojanih aktivnosti mogao bi radikalno da promeni stanje u pogledu nedovoljne motivacije romske dece za školovanjem.

CILJ 3. - Podići nivo svesti javnosti o međusobnom uvažavanju i toleranciji

Šira javnost, kao i stručni krugovi nisu u dovoljnoj meri razvili svest o tome da je negovanje međusobnog uvažavanja i tolerancije jedan od preduslova stvaranja jednakih uslova za svu decu u oblasti obrazovanja, bez obzira na versku i nacionalnu pripadnost i socio-ekonomsko poreklo. Inkluzija romske i druge marginalizovane dece u sistem predškolskog i školskog obrazovanja zahteva ispunjavanje uslova stvaranja atmosfere drugarstva i srdačnosti, kako bi deca koja se plaše postojanja predrasuda u odnosu na njih, osetila da su korektno prihvaćena i od svojih vršnjaka i od celokupnog okruženja. Naravno da je potrebno dosta vremena i čitav niz aktivnosti usmerenih na razvijanje duha tolerancije da bi se osetio bilo kakav napredak, ali bez obzira na sve veoma je važno učiniti prvi korak ka tom cilju.

Zadaci:

3.1. Praćenje prava romske dece na obrazovanje u opštini Pirot

Jedna od predviđenih aktivnosti u našoj opštini u cilju inkluzije romske i druge marginalizovane dece u obrazovni sistem jeste i formiranje Tima za monitoring prava romske dece na obrazovanje u opštini Pirot, na nivou lokalne zajednice i njegova edukacija, kako bi bio osposobljen da vrši nadgledanje u saradnji sa svim institucijama nadležnim za sprovođenje inkluzivnog obrazovanja (porodice, predškolska ustanova, škole...). Na osnovu aktivnosti Tima postigao bi se potpuni uvid u stanje prava romske dece u oblasti obrazovanja i sprovodile bi se blagovremene intervencije prilikom kršenja istih.

3.2. Preventivno delovanje u cilju sprečavanja segregacije

Dugo smo razmišljali da li uvrstiti i ovaj zadatak u delu koji govori o razvijanju tolerancije. Na kraju je ipak svrstan iako u opštini Pirot nije bilo drastičnijih koraka koji bi vodili ka formiranju segregisanih sredina. Zato je i dodata reč preventivno. Ono što je možda i prevagnulo prilikom formulisanja ovog zadatka jeste događaj pred početak tekuće školske godine kada je u jednoj osnovnoj školi došlo (nadamo se grubom greškom i najiskrenije nenamerno) do formiranja odeljenja u kome su skoro sva deca bila romske nacionalnosti. Smatramo da nije na odmet preventivno delovati (preko Tima za monitoring prava romske dece na obrazovanje u opštini Pirot).

3.3. Sprovođenje kampanje o potrebi inkluzivnog obrazovanja

Da bi se došlo do korenitih promena u pogledu uvođenja inkluzivnog obrazovanja i razvijanja međusobne tolerancije i uvažavanja među školskom decom, nastavnim osobljem i roditeljima, neophodno je sprovesti niz kampanja i aktivnosti usmerenih ka ovim ciljnim grupama. U tom smislu jedan od koraka bi mogao biti sprovođenje kampanje preko sredstava javnog informisanja. Naime lokalni mediji pružaju veliku mogućnost ne samo za promociju ideje inkluzivnog obrazovanja i aktivnosti koje se sprovode radi realizacije same ideje, već i za niz sadržaja koji bi promovisali romsku istoriju i kulturu. Sa druge strane i aktivnosti usmerene direktno prema prosvetnim radnicima (seminari, okrugli stolovi...) o neophodnosti sprovođenja inkluzivnog obrazovanja, doveli bi do podizanja nivoa svesti o potrebi ulaganja dodatnih napora da bi se stvorio obrazovni sistem po meri svakog deteta.

3.4. Promovisanje lokalne strategije za unapređenje inkluzivnog obrazovanja

Zadatak koji se nadovezuje na prethodno poglavlje jeste svakako i promovisanje lokalne strategije za unapređenje inkluzivnog obrazovanja romske dece u opštini Pirot. Naime svaki član Tima formiranog za realizaciju projekta inkluzivnog obrazovanja imaće obavezu da u svim adekvatnim situacijama i institucijama vrši promociju ideja, ciljeva i zadataka sadržanih u Strategiji i da utiče na sve one koji su u mogućnosti da svojim činjenjem pomognu realizaciju iste.

3.5. Uvođenje fakultativne nastave romskog jezika, istorije i kulture

Uvođenje fakultativne nastave romskog jezika, istorije i kulture bila bi jedna od najznačajnijih aktivnosti, koje bi uticale na poboljšanje položaja romske dece u oblasti obrazovanja, podizanja nivoa obrazovanosti i posredno do poboljšanja socio-ekonomskog položaja romske populacije uopšte. Naravno da mnogobrojne objektivne teškoće predstavljaju prepreku realizaciji ovog zadatka (nedostatak nastavnog kadra, nedostatak kvalitetnih udžbenika...) ali po našem mišljenju nedostatak dobre volje je osnovna smetnja. Sa druge strane i predstavnici romske populacije niti su dovoljno glasni, niti su dovoljno istrajni u svom nastojanju. Izvestan pomak predstavlja ideja Ministarstva prosvete i sporta o uvođenju romskih asistenata u škole, mada je još uvek rano govoriti koliko će biti pozitivni efekti, jer je projekat još uvek na samom početku. Ono što predstavlja objektivno ograničenje koje sužava mogućnost uspeha je veoma mali broj asistenata koje je ministarstvo planiralo, ali kako su u pitanju tek prvi koraci treba biti strpljiv i sačekati da realizacija odmakne. U opštini Pirot postoji ideja o uvođenju dodatnih romskih asistenata mimo aktivnosti Ministarstva prosvete i sporta, koji bi bili spona između romske dece i romske populacije uopšte sa jedne i predškolske ustanove i škola sa druge strane.

3.6. Sprovođenje edukacije neromske dece o razbijanju stereotipa i predrasuda o romskoj populaciji

Treba otvoreno priznati da živimo u društvu koje je decenijama opterećeno raznim vrstama stereotipa i predrasuda o mnogim ugroženim grupama, uključujući i romsku populaciju. Može se slobodno reći da je to osnovni razlog za sve pojavne oblike diskriminacije prema romskoj deci, koja nažalost nije mimošla ni škole. Sprovođenje edukacija neromske dece o razbijanju stereotipa i predrasuda, negovanju međusobnog uvažavanja i tolerancije, bilo u okviru postojećeg predmeta građanskog vaspitanja i obrazovanja, ili putem dodatnih aktivnosti, doprinelo bi stvaranju jednog demokratičnog okruženja koje bi prihvatilo svu marginalizovanu decu. U okviru ovog zadatka neophodna je i edukacija prosvetnih radnika kako bi lakše prepoznali skrivene oblike diskriminacije i pravovremeno i adekvatno reagovali u cilju sprečavanja takve vrste ponašanja.

3.7. Izrada brošura o ljudskim pravima

Jedan od zadataka svakako bi trebao biti izrada brošura (informatora) o ljudskim pravima i njihovoj zaštiti koje bi bile namenjene kako deci i mladim ljudima uopšte, tako i roditeljima. Nažalost posledice življenja u državi u kojoj je decenijama vladao totalitarni režim su vidljive na svakom koraku. Jedna od posledica je i nizak stepen poznavanja osnovnih ljudskih prava, koja su propisana kako međunarodnim pravnim dokumentima, tako i domaćim zakonodavstvom, počev od Ustava Srbije. Nepoznavanje osnovnih ljudskih prava

nije karakteristika samo romske populacije (koja je nižeg stepena obrazovanja), već svih građana ove zemlje. Neophodno je u svim segmentima društva i kontinuirano sprovesti kampanju o poštovanju osnovnih ljudskih prava, da bi smo razvili tolerantno okruženje dostojno življenja.

CILJ 4. -Promovisanje romskog kulturnog identiteta

Svakako da je sa poboljšanjem položaja romske dece u oblasti obrazovanja suštinski povezano i podizanje svesti o svom kulturnom identitetu, a potom dalje razvijanje i negovanje istog. I u ovoj oblasti je važno napomenuti da najveća odgovornost u vezi ostvarivanja ovog cilja leži na romskoj zajednici i njenim obrazovanim predstavnicima. Oni su ti koji bi morali da osmisle odgovarajuće aktivnosti i preuzmu odgovornost u cilju predstavljanja romskog kulturnog identiteta i na taj način budu uzor svom narodu. Sa druge strane i država (svakako i lokalna samouprava) mora sa svoje strane da pomogne i stvori uslove u okviru obrazovnog sistema za negovanje romskog kulturnog identiteta deci koja su zainteresovana da steknu nova saznanja na tu temu.

Zadaci:

4.1. Sprovođenje aktivnosti za pripremu nastave romskog jezika, istorije i kulture

Već je u uvodu napomenuto da su neophodne mnogobrojne aktivnosti raznih zainteresovanih institucija i grupa da bi se došlo do konkretnih pomaka u promociji romskog kulturnog identiteta. Lokalna samouprava može sa svoje strane, uz pomoć KIC „Pralipe“ da sprovede anketu u osnovnim školama u opštini Pirot, preko koje bi se ispitala potreba za učenjem romskog jezika, istorije i kulture u školama. Na osnovu sprovedene ankete i detaljne analize koja bi usledila, došli bi do podataka o svim potrebnim resursima za uvođenje dodatne nastave romskog jezika, istorije i kulture. O samoj ideji uvođenja pomenutog predmeta bili je reči u prethodnom odeljku.

4.2. Priprema odgovarajućeg nastavnog materijala

Još jedna od objektivnih prepreka i razloga veoma niskog nivoa svesti kod romske populacije o svom kulturnom identitetu, jeste nedostatak pisanih izvora i uopšte nastavnog materijala koji bi se bavio romskom kulturom, istorijom i jezikom. Naravno da je potrebno uključivanje visoko stručnih krugova, koji bi bili u stanju da pripreme odgovarajući nastavni materijal, ali i lokalna samouprava sa svoje strane može doprineti i pomoći izdavanje adekvatnih slikovnica, priručnika i didaktičkog materijala za nastavu romskog jezika, istorije i kulture.

4.3. Edukacija prosvetnog kadra i neromske dece o romskom kulturnom identitetu

Pored planiranog uvođenja romskih asistenata u predškolske ustanove i škole, koji bi imali sasvim konkretna zaduženja u procesu obrazovanja romske dece, neophodno je sprovesti i edukaciju redovnog nastavnog kadra u pogledu sticanja osnovnih znanja o poreklu, tradiciji i kulturi Roma, kako bi kroz obrazovanje dece radili na razvijanju multikulturalnosti. Sa druge strane poželjno je i da neromska deca u toku školovanja steknu osnovna znanja o kulturi, tradiciji i načinu života drugih naroda u zemlji, a naročito onih sa kojima žive zajedno u istoj sredini.

4.4. Sprovođenje manifestacija koje promovišu romsku kulturu

Veoma je malo manifestacija u opštini Pirot koje su koristile promociji romske kulture. Svakako da je prostor za delovanje mnogo širi i da je nažalost ostao neiskorišćen. Naravno da romska kultura nije isključivo sadržana u romskoj muzici, koja je prva asocijacija kada se govori o kulturi Roma. I u vezi sa sprovođenjem ovog zadatka potrebna je pomoć obrazovnijeg dela romske nacionalne manjine, kojem bi lokalna samouprava sa svoje strane pomogla kako materijalnim, tako i drugim resursima koji su neophodni za sprovođenje aktivnosti. Jedan od pozitivnih primera je i održavanje multietnočkog dana u Pirotu, u okviru kojeg su na jednom mestu okupljena deca iz pirotskih osnovnih škola i vrtića (uključujući i romsku decu iz Razvojno–obrazovnog centra) koja su imala priliku da prikažu svu svoju kreativnost i maštu. I lokalni mediji pružaju velike mogućnosti za promociju romskog kulturnog identiteta, ali te mogućnosti treba i iskoristiti.

CILJ 5. - Postavljanje i razvoj modela dobre prakse

Ono čemu težimo stvarajući ovu Strategiju i pripremajući se uveliko za njenu realizaciju jeste postavljanje, a kasnije i unapređivanje, odnosno razvoj modela dobre prakse kojim bi se mogli ponositi. Na tom putu očekujemo dosta prepreka, objektivnih poteškoća, ali i nerazumevanja, neslaganja. Na svima nama koji smo preuzeli obavezu uvođenja u život inkluzivnog obrazovanja, preostaje da se naoružamo strpljenjem i istrajnošću i samouvereno, čvrstim koracima grabimo ka zacrtanim ciljevima.

Zadaci:

5.1. Ostvariti saradnju sa osnovnim školama u cilju sprovođenja inkluzivnog obrazovanja

Prvi zadatak ka uvođenju inkluzivnog obrazovanja jeste ostvarivanje kvalitetne komunikacije sa osnovnim školama u opštini Pirot radi pružanja savetodavne uloge, u cilju otklanjanja strahova romske dece od škole, povećanja motivacije za pohađanje škole i povećanja stepena uspešnosti romske dece u toku školovanja. Već smo napomenuli da ostvarivanje kvalitetne komunikacije podrazumeva angažovanje romskih asistenata u osnovnim školama. Radi poboljšanja komunikacije između škola i roditelja romske dece predviđeno je da predstavnik Saveta roditelja romske dece bude uključen u rad školskog odbora, kao i da se predstavnik romske dece uključi u rad đачkog parlamenta. Kao ključni uspeh ostvarene saradnje sa školom bio bi uvođenje fakultativne nastave romskog jezika, istorije i kulture.

5.2. Ostvariti saradnju sa predškolskom ustanovom u cilju sprovođenja inkluzivnog obrazovanja

Suštinski povezano sa prethodnim zadatkom jeste i ostvarivanje kvalitetne komunikacije sa predškolskom ustanovom „Čika Jova Zmaj“ u cilju veće podrške romskoj deci za polazak u školu i sticanje dobrih navika. Naravno da i ovaj zadatak podrazumeva uvođenje romskih asistenata u predškolsku ustanovu. Kao posledica većeg prisustva romske dece u vrtićima javila bi se potreba za uključivanjem predstavnika Saveta roditelja romske dece u rad Upravnog odbora.

5.3. Formiranje Saveta roditelja romske dece

Kao što je nekoliko puta do sada pomenuto predviđene su aktivnosti samih roditelja iz redova romske populacije preko Saveta roditelja romske dece. Cilj koji se želi postići realizacijom ovog zadatka jeste da se formira grupa roditelja romske dece, koja bi bila angažovana na zastupanju i promociji prava svoje dece u lokalnoj zajednici. Opisujući prethodna dva zadatka predstavili smo ideju da predstavnici Saveta roditelja romske dece budu uključeni u rad školskih odbora i Upravnog odbora predškolske ustanove. Takođe, jedan predstavnik Saveta roditelja bio bi uključen u rad opštinskog Tima za podršku inkluzivnom obrazovanju u opštini Pirot i na taj način imao uvid i dao svoj doprinos u sprovođenju aktivnosti ovog tima.

5.4. Priprema dece za polazak u školu pri KIC „Pralipe“

Jedan od značajnijih zadataka koji predviđa ova strategija jeste formiranje inicijalne grupe za pripremu dece za polazak u školu pri KIC „Pralipe“. Već smo imali pozitivnih iskustava realizujući slične aktivnosti, tako da su postignuti više nego zadovoljavajući rezultati izlaskom pripremane dece pred Komisiju za kategorizaciju. Krajnji rezultat rada ove grupe bio bi smanjeni broj romske dece u specijalnoj školi.

5.5. Podrška nastavku rada Razvojno-obrazovnog centra „Pralipe“

Opština Pirot se može ponositi postojanjem i aktivnostima Razvojno–obrazovnog centra „Pralipe“ koji već godinama opstaje zahvaljujući raznim donatorima među kojima su i partneri na izradi lokalne strategije za unapređenje inkluzivnog obrazovanja romske dece u našoj opštini „Save the Children UK“ i Opština Pirot. Centar koji je smešten u samom romskom naselju, zaslužuje svu moguću materijalnu i svaku drugu pomoć, jer su rezultati koji se postižu radom centra impresivni i vidljivi. Romski asistenti i vaspitači koji su angažovani u centru pružaju pomoć romskim učenicima preko vannastavnih i rekreativnih aktivnosti, obezbeđena je užina i školski pribor. Razvojno–obrazovni centar bi služio i kao mesto okupljanja i rada Saveta roditelja romske dece, kao i mesto na kome bi se sprivodile planirane edukacije i savetodavni rad sa roditeljima romske dece. Velika prednost Razvojno–obrazovnog centra je i u tome što se planira i uključivanje i druge marginalizovane i siromašne dece u aktivnosti koje se sprovode u centru.

5.6. Pružanje pomoći romskoj deci koja su napustila školu

Iz svega do sada izloženog u strategiji, da se zaključiti da veliki problem predstavlja nemali procenat romske dece koji veoma rano napušta školovanje. Aktivnosti koje se planiraju usmerene su na savetodavni rad i podršku deci koj su napustila školu ili su sprečena da pohađaju iz raznih razloga, pomazući im da nastave redovno ili otpočinu alternativno školovanje. Ova aktivnost podrazumeva i razgovore i savetodavni rad sa roditeljima romske dece koja su napustila školovanje i uticaj na iste da pomognu svojoj deci da nastave obrazovanje.

5.7. Edukacija romske dece za negovanje zdravih stilova života

Kako veliki procenat romske dece napušta školovanje zbog preranog sklapanja maloletničkih brakova, predviđene su kontinuirane edukacije i savetovanja romske dece usmerene na promenu stečenih navika i svesti u pogledu sklapanja maloletničkih brakova, maloletničkih trudnoća i svih posledica koje one sa sobom donose. Edukacije bi bile takođe usmerene i na preventivno delovanje u smislu upotrebe kontraceptivnih sredstava i zaštite od polno prenosivih bolesti.

KORIŠĆENI IZVORI:

- Međunarodni dokumenti UN, Saveta evrope i OEBS-a
- Zakon o osnovnom obrazovanju
- Zakon o srednjem obrazovanju
- Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja
- Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom
- Zakon o socijalnoj zaštiti i obezbeđivanju socijalne sigurnosti građana
- Strategija smanjenja siromaštva
- Nacionalni plan akcije za decu
- Jedinstveni akcioni plan za unapređenje obrazovanja Roma u Srbiji
- Lokalna strategija razvoja opštine Pirot
- Lokalni plan akcije za decu Pirot
- Lokalna strategija smanjenja siromaštva u opštini Pirot
- Baza podataka KIC „Pralipe“
- Baza podatak Opštinskog centra sa socijalni rad
- Statistički podaci prema popisu stanovništva iz 2002. godine
- Istraživanja analize socijalnog statusa u okviru izrade Lokalnog plana akcije za decu Pirot

PRILOZI

1. **Prilog 1:** Sporazum o razumevanju i saradnji između opštine Pirot i Save the Children UK Program za Srbiju
2. **Prilog 2:** Posebna klauzula o dužnostima i obavezama partnera SC UK u vezi sa zaštitom dece od zlostavljanja
3. **Prilog 3:** Rešenje o obrazovanju Tima za podršku inkluzivnom obrazovanju romske dece u opštini Pirot

PRILOG 1: Sporazum o razumevanju i saradnji između opštine Pirot i Save the Children UK Program za Srbiju

MEMORANDUM

SPORAZUM O RAZUMEVANJU I SARADNJI zaključen između

**Opštine Pirot
koju predstavlja g.din mr Vladan Vasić, Predsednik Opštine Pirot**

i

**Save the Children UK – Program za Srbiju (u daljem tekstu SC UK)
koji predstavlja Simon Burdett, Rukovodilac programa**

koji se odnosi na program

Podrška inkluzivnom obrazovanju za romsku i drugu marginalizovanu decu u Opštini Pirot

Uvod

Namera ovog sporazuma je da potvrdi angažman Opštine Pirot i SC UK u zajedničkom radu na poboljšanju pristupa i kvaliteta obrazovanja romske i druge dece u Pirotu.

Specifični predmet sporazuma je razvoj inkluzivnog obrazovanja kao modela koji ima potencijal da zadovolji obrazovne potrebe sve dece, a posebno dece Roma u Pirotu.

Opština Pirot i SC UK se obavezuju da će raditi na zaštiti i unapređenju prava na obrazovanje romske dece i druge dece iz marginalizovanih grupa u cilju pružanja jednakih mogućnosti i unapređenja kvaliteta života dece i njihovih porodica. Opština Pirot i SC UK su saglasni da sarađuju na realizaciji programa „Podrška inkluzivnom obrazovanju za romsku i drugu marginalizovanu decu u Opštini Pirot“ i da zajednički preduzmu specifične aktivnosti u okviru navedenog Programa. Pored sadržaja programa koji se realizuju iz sredstava SC UK, ovaj program obuhvata i aktivnosti u okviru projekata: „Inkluzivno obrazovanje i borba protiv diskriminacije na Zapadnom Balkanu: Jednake šanse za romsku decu“, kao donacija za regionalni projekat Ministarstva inostranih poslova Vlade Velike Britanije, i „Zaštita prava i inkluzija romske dece u sistem redovnog obrazovanja u Srbiji“, kao donacija Vlade Kneževine Luksemburg.

Sporazum je u skladu sa Nacionalnom strategijom obrazovanja u Srbiji 2005 – 2010. godine i Jedinstvenim akcionim planom za unapređivanje obrazovanja Roma u Srbiji, proisteklim iz Dekade Inkluzije Roma 2005 - 2015, i priznaje presudnu ulogu lokalnih

samouprava u njenoj primeni. Uvažava pravne propise i uzima u obzir postojeće resurse obe strane.

Ovaj sporazum sadrži tekst koji opisuje zajedničke vrednosti obe strane, definiše oblasti zajedničkog rada i načine saradnje.

Zajedničke vrednosti

Opština Pirot i SC UK dele sledeće vrednosti i promovisaće ih u zajedničkom radu:

- Poštovanje i posvećenost pravu na obrazovanje za svu decu i njegovom ostvarivanju u okviru redovnog obrazovnog sistema.
- Priznavanje i posvećenost specifičnom vanrednom radu i naporima potrebnim da se osigura pristup i kvalitet obrazovanja za romsku decu, te njihov ostanak u sistemu redovnog obrazovanja do završetka školovanja.
- Priznavanje i posvećenost potrebi da se sistem usluga lokalne zajednice unapredi i prilagodi kako bi odgovorio na obrazovne potrebe sve dece.
- Priznavanje važnosti uloge roditelja i dece iz romske zajednice u obrazovanju i posvećenost njihovom većem uključivanju u život lokalne zajednice i obrazovni proces.
- Posvećenost obezbeđenju održivosti inovativnih modela rada i prakse.
- Posvećenost promovisanju nediskriminatornog okruženja i spremnost da se deluje protiv predrasuda i stereotipa prema romskoj deci i njihovim roditeljima u obrazovno-vaspitnim ustanovama i široj lokalnoj zajednici.
- Korišćenje stečenog iskustva kako bi se vršio uticaj i poboljšale politika i praksa u cilju uspešnog uključivanja u život lokalne zajednice i adekvatnog školskog postignuća romske dece u redovnom obrazovnom sistemu.

Oblasti zajedničkog rada i saradnje

Opština Pirot i SC UK su saglasni da zajednički rade na realizaciji sledećih aktivnosti:

- Razvoj 'Modela dobre prakse' u inkluzivnom predškolskom i školskom obrazovanju i vaspitanju romske i druge dece u opštini Pirot, te uspostavljanje standarda za široku primenu u skladu sa specifičnostima lokalne sredine.
- Formiranje 'Tima za podršku inkluzivnom obrazovanju u Pirotu', sastavljenog od predstavnika Opštinskog Veća Opštine Pirot, Rukovodioca dečije zaštite, Aktiva direktora osnovnih i srednjih škola Pirot, Predškolske ustanove 'Čika Jova Zmaj', Centra za socijalni rad, Doma zdravlja i drugih relevantnih ustanova, institucija i službi u funkciji zaštite i brige o deci u Pirotu, nevladinih organizacija, roditelja i dece i predstavnika SC UK, a u cilju obezbeđivanja kontinuirane podrške inkluzivnom obrazovanju romske i druge dece u Pirotu. Aktivnosti ovog Tima obuhvatile bi sledeće:
 - Analizu postojeće situacije u oblasti prava na obrazovanje romske dece u opštini Pirot i definisanje problema i prepreka uključivanju u redovni obrazovni sistem koje stoje pred romskom i drugom decom i njihovim porodicama.

- Razvoj i usvajanje sledećih dokumenata: 'Strategija inkluzivnog obrazovanja Roma u Pirotu' i 'Akcioni plan za unapređivanje inkluzivnog obrazovanja u Pirotu, kao i koordinaciju i praćenje njihovog sprovođenja i primenjivanja.
- Koordinaciju rada i podršku efikasnom povezivanju postojećih ustanova, institucija i službi u funkciji zaštite i brige o deci i njihovim porodicama na nivou opštine Pirot.

Naš predlog za sastav koordinacionog odbora 'Tima za podršku inkluzivnom obrazovanju u Pirotu' bio bi sledeći:

- Pokrovitelj Tima: mr Vladan Vasić, Predsednik Opštine Pirot
 - Direktor Tima: Zamenik Predsednika Opštine Tomica Aaleksić
 - Koordinator Tima: Radovan Asković, Koordinator za ljudska i manjinska prava i Predsednik KIC 'Pralipe'
- Razvoj zajedničkih inicijativa koje razvijaju svest javnosti o pravu na obrazovanje i važnosti uključivanja romske dece u redovni obrazovni sistem (npr. promotivnih kampanja, javnih nastupa i sl.).
 - Istraživanje situacije u kojoj se nalaze romska deca i njihove porodice u Pirotu, s obzirom na njihovo pravo na obrazovanje, teškoća sa kojima sa suočavaju deca koja se već nalaze u sistemu redovnog obrazovanja, faktora koji utiču na pristup i kvalitet obrazovanja dece koja su van sistema i ostalih relevantnih pitanja u ovoj oblasti.
 - Dokumentovanje stečenih iskustava kroz izveštaje, priručnike, fotografije, dokumentarne filmove, dečije radove i sl. i njihovo korišćenje širom Srbije radi širenja ideje modela dobre prakse, razvoja osetljivosti javnosti i edukacije kadrova.
 - Razvoj i primena pokazatelja inkluzije radi praćenja i procene efekata rada.
 - Podrška vrtićima i školama u Pirotu koji će biti uključeni u program primene inkluzivne politike i prakse.
 - Pripremu, štampanje i izdavanje dvojezičnih i višejezičnih publikacija i edukativnih materijala za decu u vrtićima i školama, na zvaničnom jeziku na kojem se nastava izvodi, na romskom jeziku, kao i na jezicima u upotrebi u lokalnoj sredini.
 - Studijske posete za kreatore politike, praktičare i predstavnike nevladinih organizacija u cilju upoznavanja sa modelima dobre prakse u Pirotu i drugim sredinama.
 - Jačanje uloge roditelja, zajednica i lokalnih nevladinih udruženja, te podrška njihovom većem angažovanju na uključivanju romske dece u sistem redovnog obrazovanja i vaspitanja.

Načini saradnje

Učestalost kontakata

Opština Pirot i SC UK su saglasni da održavaju redovne kontakte tokom realizacije programa i da diskutuju o toku programa, postignutim rezultatima i eventualnim teškoćama. Obe strane će nastojati da se sastaju najmanje jednom u tri meseca u pravilnim vremenskim

razmacima. Vanredni sastanci će biti održavani ako bilo koja strana proceni da je neophodno hitno razmotriti neko specifično pitanje ili situaciju.

Opština Pirot će imenovati osobu(e) kao glavnu(e) za kontakte sa SC UK i zajedničke aktivnosti, dok će SC UK predstavljati Rukovodilac programa u Srbiji i Rukovodilac projekta za inkluzivno obrazovanje.

Planiranje i realizacija zajedničkih aktivnosti

Realizacija zajedničkih aktivnosti odvijace se na osnovu plana rada koji će određivati dogovorenu oblast zajedničkog rada, specifične aktivnosti, vremenski okvir, uloge u realizaciji, finansiranje i ljudske resurse. Plan rada će biti pravljen godišnje i uključivaće evaluaciju rezultata postignutih na osnovu prethodnog plana rada.

Predstavljanje zajedničkog rada

Obe strane mogu promovisati zajedničke vrednosti i predstavljati zajedničke aktivnosti na bilo kojoj javnoj prezentaciji. SC UK zadržava pravo da, pored isticanja saradnje sa Opštinom Pirot, naglasi i doprinos donatora koji finansira bilo koju aktivnost podržanu ovim Programom.

Politika za zaštitu dece

Save the Children UK pridržava se Politike za zaštitu dece kako bi osigurao zaštitu dece od zlostavljanja. Izričit zahtev SC UK je da ni jedna osoba, organizacija ili institucija koja obavlja posao u ime SC UK ne bude, na bilo koji način, uključena ili povezana sa zlostavljanjem ili iskorišćavanjem dece, kao što je to opisano u Politici za zaštitu dece. S obzirom na činjenicu da Opština Pirot i SC UK dele ovakav stav, strane su saglasne da će preduzeti pravovremenu akciju u slučaju kršenja Politike za zaštitu dece. Politika za zaštitu dece organizacije SC UK nalazi se u prilogu ovog dokumenta.

Ostala pitanja

Teškoće koje se eventualno jave u primeni ovog sporazuma biće razrešene kroz komunikaciju i dogovor između strana u cilju neometanog odvijanja zajedničkih aktivnosti za dobrobit dece.

U Pirotu,
12. oktobar 2006. god.

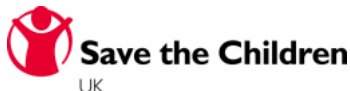

Opština Pirot
mr Vladan Vasić
Predsednik Opštine Pirot
Opština Pirot

SAVE THE CHILDREN
BELGRADE
Country Manager – Serbia Programme
Save the Children UK – SEE Programme

PRILOG 2: Posebna klauzula o dužnostima i obavezama partnera SC UK
u vezi sa zaštitom dece od zlostavljanja

***Posebna klauzula o dužnostima i obavezama Partnera SC UK
u vezi sa zaštitom dece od zlostavljanja***

Zlostavljanje dece je pojava globalnih razmera. Prisutno je u svim zemljama i svim društvima, a ovaj pojam obuhvata fizičko, seksualno i emocionalno zlostavljanje i zanemarivanje dece. U većini slučajeva, ovakvi vidovi zlostavljanja mogu se sprečiti.

Organizacija *Save the Children* ulaže napore da obezbedi poštovanje prava dece u više od 70 zemalja širom sveta, i tako dolazi u kontakt, pre svega posredstvom svojih partnerskih projekata, sa velikim brojem dece u okolnostima koje se međusobno veoma razlikuju. Veliki broj te dece još uvek je izložen raznim vidovima zlostavljanja. Politika zaštite dece SC UK polazi od ove činjenice i nastoji da spreči ovakve pojave svim vidovima svojih aktivnosti. Naglašavajući aktivnosti usmerene na prevenciju, SC UK takođe teži maksimalnom snižavanju rizika od mogućnosti zlostavljanja dece.

U okvirima odredbi kojima se reguliše primerena i kvalitetna saradnja sa partnerima, SC UK insistira na tome da svi pripadnici partnerskih organizacija koje zajednički deluju u cilju dobrobiti dece budu:

- svesni problema zlostavljanja dece;
- odgovorni kada obavljaju svoje dužnosti usmerene na to da se deca zaštite od svakog vida zlostavljanja;
- obavezni da izveste o indikacijama ili slučajevima mogućeg zlostavljanja dece;
- spremni da na odgovarajući način reaguju ako otkriju slučajeve zlostavljanja ili indikacije koje ukazuju na zlostavljanje.

Prvenstvena odgovornost svih odraslih lica jeste da se spreči zlostavljanje dece. Svaki potpisnik ovog dokumenta biće obavezan da prijavi najbližoj kancelariji SC UK svaku sumnju u mogućnost zlostavljanja dece, kao i konkretne slučajeve zlostavljanja. U slučaju da neki član partnerske organizacije zlostavlja decu, odgovornost za prijavljivanje takvih slučajeva i njihovo eliminisanje leži na osobi koja rukovodi tom organizacijom.

mr Vladan Vasić
Predsednik Opštine Pirot
Opština Pirot

Simon Bundett
Country Manager – Serbia Programme
Save the Children UK – SEE Programme

PRILOG 3: Rešenje o obrazovanju Tima za podršku inkluzivnom obrazovanju romske dece u opštini Pirot

Na osnovu člana 40 Zakona o lokalnoj samoupravi („Sl. Glasnik RS„ BR. 9/02) i člana 43 Statuta opštine Pirot („Sl. List grada Niša„ br.3 1/02), predsednik opštine Pirot dana 12.10.2006.godine, donosi

REŠENJE
O OBRAZOVANJU TIMA ZA PODRŠKU
INKLUZIVNOM OBRAZOVANJU U OPŠTINI PIROT

I

Imenuju se članovi tima:

1. **Tomica Aleksić** - zamenik predsednika - **Direktor tima**
2. **Asković Radovan** - koordinator za manjinska pitanja - **koordinator tima**
3. **Jagoda Šnele** - načelnik odeljenja za privredu i finansije
4. **Jovanović Saša** - načelnik odeljenja za opštu upravu
5. **Slavica Stanisavljević** – šef odeljka dečje zaštite
6. **Zoran Mitić** – načelnik za vanprivredu
7. **Dušan Spasić** - prosvetni inspektor
8. **Sava Kostić** – zamenik načelnika za vanprivredu
9. **Emilija Popović** - Direktor muzičke škole Dragutin Gostuški
10. **Đordje Đorđević** - aktiv direktora
11. **Marija Vasić** – specijalni pedagog – radnik Opštinskog Centra za Socijalni rad
12. **prim. dr Rihard Šnele** - medicinski centar
13. **Dušan Živković** - PU Čika Jova Zmaj
14. **Mirjana Stanković** - medicinski centar
15. **Nena Đedić** - Viša škola za obrazovanje vaspitača
16. **Vidojko Cvetković** - Ekonomska škola
17. **Asković Svetlana** - koordinator u školskim ustanovama
18. **Aleksandra Panić** - Policijska uprava Pirot
19. **Ljubinka Rančić** - Prijateljci dece
20. **Radica Nešić** - roditelj
21. **Silvija Nešić** - učenik
22. **Darko Karapandžić** - učenik
22. **Vidojko Panajotović** - Opštinsko veće
23. **Marjan Čirić** - Opštinsko veće

II

Zadatak tima je da pruži podršku Inkluzivnom obrazovanju u opštini Pirot, programima i projektima u Dekadi Roma 2005- 2015 godine. Tim će vršiti monitoring u sprovođenju svakog pojedinačnog projekta. Po završenim aktivnostima tim je u obavezi da sačini izveštaje i da ih podnese predsedniku.

III

Rad ovog tima finansiraće se delom iz sredstava kojima će Opština Pirot participirati u sprovođenju projekata iz navedenih oblasti, a delom iz projekata ili sredstava donacija iz navedenih oblasti.

IV

Rešenje dostaviti članovima tima, načelniku opšte uprave.

II br - 2006
12.10.2006. god.
Pirot

Akциони plan za unapređenje Inkluzivnog obrazovanja romske i druge marginalizovane dece u Opštini Pirot za period 2007 - 2012 godine

Da bi se obezbedila realizacija Strategije za Inkluzivno obrazovanje romske i druge marginalizovane dece u Opštini Pirot – neophodan je prateći dokument koji će na neki način sve to i garantovati. To je Akcioni plan u kome su zacrtani svi specifični ciljevi iz Strategije i svi definisani zadaci koji treba da se ostvare. Ono što je značajno jeste određivanje mera ili aktivnosti preko čije realizacije će merljivim indikatorima biti praćen napredak i realizacija Strategije.

Određivanjem nosioca svake aktivnosti daje se veća ozbiljnost i odgovornost prema dokumentu a poštovanjem određenih vremenskih rokova mogućnost da se istraje na putu uvođenja Inkluzivnog obrazovanja za romsku i drugu marginalizovanu decu.

Budžetiranje poznatih i potrebnih finansijskih sredstava činilo se naročito važnim zadatkom. Postojeći budžeti na svim nivoima državne uprave, uključujući i lokalnu samoupravu, nisu nacionalno-etnički senzitivni, to jest, obezbeđivanje sredstava se vrši po funkcijama vezano za pojedinačne delatnosti. Iz ovog razloga, budžetski iznosi izraženi u tabeli ovog akcionog plana jednim delom predstavljaju pre svega aproksimaciju i projekciju potreba, u svrhu strateškog planiranja obima potrebnih finansijskih sredstava. U tu svrhu korišćen je i model projekcije budžeta na osnovu finansiranja budućih projekata iz potencijalnih donacija, prema primeru Jedininstvenog akcionog plana za unapređivanje obrazovanja Roma u Srbiji - kao što je kvota per capita za obezbeđivanje stimulativnih primanja obrazovnim ustanovama koje realizuju inkluzivni model obrazovanja romske dece.

Integralni tekst ovog dokumenta, uključujući i Akcioni plan sa predviđenim budžetom, biće ponuđen Skupštini Opštine Pirot na razmatranje. Očekuje se da će usvajanjem ovog strateškog dokumenta u junu 2007. godine biti stvoreni uslovi za njegovo efikasno sprovođenje.

SPECIFIČNI CILJ 1: Održati visok nivo uključenosti romske dece u obrazovni sistem i obezbeđivanje kontinuiteta u školovanju

ZADATAK 1.1.: Formiranje baze podataka

Mere	Indikatori	Nosilac	Rok	Budžet (u EUR)
Izrada kvalitetne baze podataka o romskim porodicama u Opštini Piroć, koje imaju decu predškolskog uzrasta	broj romskih porodica	Razvojno Obrazovni Centar ,, Pralipe,,	2007 - 2008	2000 godišnje
Izrada baze podataka o romskoj deci predškolskog uzrasta	broj dece predškolskog uzrasta	Opštinski Tim za obrazovanje		1200 godišnje
Izrada baze podataka o romskoj deci školskog uzrasta	broj dece školskog uzrasta	P.U. Čika Jova Zmaj		1200 godišnje
Izrada baze podataka o romskoj deci koja su napustila – prekinula školovanje	broj dece koja su napustila školovanje			600 godišnje

ZADATAK 1.2.: Izrada analize situacije

Mere	Indikatori	Nosilac	Rok	Budžet (u EUR)
Analizu situacije kao pokazatelj stvarnog stanja	uradjena analiza situacije		2007 - 2008	500 godišnje
Edukacija prosvetnih radnika za rad sa romskom i drugom marginalizovanom decom	broj vaspitača koji su prošli edukaciju			1600 godišnje
	broj učitelja koji su prošli edukaciju			1400 godišnje
	broj nastavnika koji su prošli edukaciju			1400 godišnje

ZADATAK 1.3.: Pojačati saradnju i komunikaciju koordinatora za manjinska pitanja i predstavnika škola

Mere	Indikatori	Nosilac	Rok	Budžet (u EUR)
Podržavanje i obezbeđenje uslova za kvalitetan rad koordinatora za manjinska pitanja	angažovan koordinator	S.O. Piroć	2007 - 2012	2700 godišnje 1.6 - 31.12. 2007
	izveštaji o radu	Kancelarija za manjinska pitanja u Vladi Srbije		radna obaveza
		Misija OEBS-a		radna obaveza

Redovni kontakti koordinatora sa direktorima i psihološkim službama u Predškolskoj Ustanovi	broj održanih sastanaka u Predškolskoj Ustanovi	Koordinator za manjinska pitanja	2007 - 2012	radna obaveza
		Predškolska Ustanova		radna obaveza
		„Čika Jova Zmaj,,		radna obaveza
Redovni kontakti koordinatora sa direktorima i psihološkim službama u Osnovnim školama	broj održanih sastanaka u Osnovnim školama	Koordinator za manjinska pitanja	2007 - 2012	radna obaveza
		5 (pet) Osnovnih škola		radna obaveza

ZADATAK 1.4.: *Intenzivirati saradnju Lokalne samouprave, Opštinskog Centra za Socijalni rad i škola*

Mere	Indikatori	Nosilac	Rok	Budžet (u EUR)
Sačiniti – napraviti pregled materijalnog stanja romskih porodica sa decom iz predškolskog i osnovnog školskog uzrasta	napravljen pregled	Opštinski Centar za Socijalni rad	2007	800 godišnje
		Razvojno Obrazovni Centar „Pralipe,,		700 godišnje
Uključiti koordinatora za manjinska pitanja u odlučivanju kod dodela jednoratnih novčanih pomoći	izveštaji koordinatora	Opštinski Centar za Socijalni rad	2007 - 2012	15,000 godišnje
		Koordinator		
Obezbediti besplatne udžbenike i užinu za decu iz najugroženijih romskih porodica	broj dece koja koriste besplatnu užinu	Opštinski Centar za Socijalni rad	2007 - 2012	15,000 godišnje
		Osnovne škole		
	broj dece koja koriste besplatne udžbenike	Predškolska Ustanova „Čika Jova Zmaj,,		10,000 godišnje

ZADATAK 1.5.: *Adekvatna priprema romske dece za polazak u školu*

Mere	Indikatori	Nosilac	Rok	Budžet (u EUR)
Obezbediti potpuni obuhvat dece za pripremu za polazak u školu – tim razredom	broj dece obuhvaćene	Predškolska Ustanova	2007 - 2012	500 godišnje
		„Čika Jova Zmaj,,		
	0 - tim razredom	S.O. Pirot		
		Razvojno Obrazovni Centar „Pralipe,,		

Podrška radu Razvojnog Obrazovnog Centara „ Pralipe, „ i svih aktivnosti koje se odvijaju	broj podržanih aktivnosti	S.O. Piroć	2007 - 2012	5000 godišnje
---	---------------------------	------------	-------------	---------------

ZADATAK 1.6.: *Uključivanje roditelja romske dece u organe škole*

Mere	Indikatori	Nosilac	Rok	Budžet (u EUR)
Uključiti romske roditelje u rad školskih odbora i Saveta roditelja	broj romskih roditelja u školskim odborima	Osnovne škole	2007	/
	broj romskih roditelja u Savetima roditelja	Razvojno Obrazovni Centar „ Pralipe, „		/
Prenošenje iskustva ostalim roditeljima romske dece	broj održanih sastanaka	Osnovne škole Razvojno Obrazovni Centar „ Pralipe, „	2007	400 godišnje

ZADATAK 1.7.: *Priprema romske i druge marginalizovane dece za upis u srednje, više i visoke škole*

Mere	Indikatori	Nosilac	Rok	Budžet (u EUR)
Obezbediti besplatnu pripremu za polaganje prijemnog ispita deci koja završavaju Osnovnu školu	broj dece koja završe Osnovnu školu	Tim za obrazovanje	2007 - 2012	800 godišnje
	broj dece koja su polagala prijemni ispit			
Edukacija romskih roditelja o neophodnosti daljeg školovanja radi bolje budućnosti	broj edukacija	Tim za obrazovanje	2007 - 2008	400 godišnje
Vršnjačka edukacija među romskom decom	broj vršnjačkih edukacija	Razvojno Obrazovni Centar „ Pralipe, „	2007 - 2012	500 godišnje

SPECIFIČNI CILJ 2: Podići nivo kvaliteta obrazovanja romske dece

ZADATAK 2.1.: Sprečiti olako upisivanje romske dece u Specijalne škole

Mere	Indikatori	Nosilac	Rok	Budžet (u EUR)
Edukacija roditelja romske dece o značaju pohađanja redovne škole	broj edukovanih romskih roditelja	Tim za obrazovanje Razvojno Obrazovni Centar „Pralipe,,	2007 - 2012	400 godišnje
Priprema dece pred izlazak na testiranje za upis u osnovnu školu – otklanjanje straha kod romske dece	broj pripremane dece	Tim za obrazovanje Razvojno Obrazovni Centar „Pralipe,,	2007 - 2010	400 godišnje

ZADATAK 2.2.: Senzibilizacija javnosti u pogledu Inkluzije romske i druge marginalizovane dece u sistem obrazovanja u opštini Pirot

Mere	Indikatori	Nosilac	Rok	Budžet (u EUR)
Stalno informisanje javnosti o potrebi uključivanja romske dece u sistem obrazovanja i sticanje većeg stepena obrazovanja	broj informacija	Tim za obrazovanje Razvojno Obrazovni Centar „Pralipe,,	2007 - 2012	600 godišnje
Organizovanje tribina na temu Inkluzivnog obrazovanja romske i druge marginalizovane dece	broj održanih tribina	Tim za obrazovanje Razvojno Obrazovni Centar „Pralipe,,	2007 - 2008	1000 godišnje
Organizovanje fokus grupa na temu Inkluzivnog obrazovanja romske i druge marginalizovane dece	broj održanih fokus grupa	Tim za obrazovanje Razvojno Obrazovni Centar „Pralipe,,	2007 - 2008	1000 godišnje

ZADATAK 2.3.: Razvijanje posebnih obrazovnih programa koji prate potrebe romske dece

Mere	Indikatori	Nosilac	Rok	Budžet (u EUR)
Pružiti dodatnu pomoć romskoj deci u savladivanju gradiva	broj dece koja imaju potrebu za dodatnom nastavom	Tim za obrazovanje	2007 - 2010	2000 godišnje
		Razvojno Obrazovni Centar „Pralipe,,		
		Osnovne škole		
		Romski asistenti		

Obezbedjivanje nastave na romskom jeziku	broj dece koja pohađaju časove romskog jezika	Ministarstvo Prosvete i sporta	2007	4500 godišnje
		Tim za obrazovanje		
		Razvojno Obrazovni Centar „Pralipe„		
		Osnovne škole		
		Romski asistenti		
Afirmisanje kulturnih vrednosti romske populacije	broj dece koja pohađaju časove romskog jezika	Tim za obrazovanje	2007 - 2012	6000 godišnje
		Razvojno Obrazovni Centar „Pralipe„		
	broj emisija na medijima	Osnovne škole		
		Mediji		

ZADATAK 2.4.: *Participacija u projektima*

PREGLED BUDŽETA	2007	2008	2009	2010	Total 2007 - 2010
1. Poznata sredstva u budžetu Opštine Pirot	53,900 €	60,820 €	66,903 €	73,594 €	255,217 €
2. Potrebna sredstva kroz donacije i sufinansiranje	43,700 €	48,070 €	52,877 €	58,165 €	202,812 €
1.1. Fomiranje baze podataka	5,000 €	5,500 €	6,050 €	6,655 €	23,205 €
1.2. Izrada analize situacije	4,900 €	5,390 €	5,929 €	6,521 €	22,740 €
1.3. Pojačati saradnju i komunikaciju koordinatora za manjinska pitanja i predstavnika škola	2,700 €	4,500 €	4,950 €	5,450 €	17,600 €
1.4. Intenzivirati saradnju Opštine, CSR i škola	41,500 €	45,650 €	50,215 €	55,236 €	192,601 €
1.5. Priprema romske dece za polazak u školu	5,500 €	6,050 €	6,655 €	7,320 €	25,525 €
1.6. Uključivanje roditelja romske dece u organe škola	400 €	440 €	484 €	532 €	1,856 €
1.7. Priprema romske dece i druge margin. dece za upis u srednje, više i visoke škole	1,700 €	1,870 €	2,057 €	2,262 €	7,889 €
2.1. Sprečavanje upisa romske dece u specijalne škole	800 €	880 €	968 €	1,065 €	3,713 €
2.2. Senzibilizacija javnosti o Inkluzivnom obrazovanju	2,600 €	2,860 €	3,146 €	3,461 €	12,067 €
2.3. Razvijanje posebnih obrazovnih programa	12,500 €	13,750 €	15,125 €	16,637 €	58,012 €
2.4. Donacije za projekte	20,000 €	22,000 €	24,200 €	26,620 €	92,820 €
Total - ukupna sredstva prema budžetu 1. i 2.	97,600€	108,890€	119,780€	131,759€	458,029€

**THE STRATEGY
FOR IMPROVING INCLUSIVE EDUCATION
OF ROMA AND OTHER MARGINALISED CHILDREN
IN PIROT MUNICIPALITY**

FOR PERIOD 2007 – 2012

CONTENTS

PREFACE	61
INTRODUCTION	62
INTERNATIONAL AND NATIONAL LEGISLATION	63
PIROT "OUR CITY"	65
ROMA IN PIROT MUNICIPALITY	68
SCOPE OF ROMA CHILDREN IN PRE-SCHOOL INSTITUTION	69
SCOPE IN ELEMENTARY SCHOOL	70
SCOPE OF SECONDARY-SCHOOL EDUCATION	72
ANALYSIS OF SOCIAL STATUS	72
HEALTH CONDITION REVIEW	74
KIC "PRALIPE"	75
PROBLEM DEFINITION	77
I Roma is included in educational system but they early drop out from school.....	77
II Roma doesn't receive high-quality education.....	78
III Roma is exposed to discrimination and segregation.....	78
IV Roma doesn't have possibility to express and cherish own tradition and ethnic identity.....	79
INCLUSIVE EDUCATION	80
Index for inclusion.....	80
GOALS AND TASKS OF THE STRATEGY FOR IMPROVEMENT OF INCLUSIVE EDUCATION OF ROMA CHILDREN IN PIROT MUNICIPALITY.....	82
Goal 1. - To keep a high level of Roma children involvement in educational system and to provide educational continuity.....	82
1.1. To create a data base.....	83
1.2. To obtain a quality situation analysis.....	83
1.3. To strength cooperation and communication between coordinator for minority right and school representatives	83
1.4. To intensify cooperation between local authority, Centre for social work and schools.....	83
1.5. To make adequate preparation of Roma children for starting in school.....	83
1.6. To include Roma children parents in school counsel	84
1.7. To prepare Roma and other marginalized children for starting in secondary and high school.....	84
Goal 2. - To increase a quality of education	84
2.1. To stop an easy enrolling of Roma pupils in special schools.....	84
2.2. To sensitive public on inclusion of Roma and other marginalized children in educational system	84
2.3. To develop special educational programmes following the need of Roma children	85
2.4. To improve existing teaching staff and to provide additional work with Roma children.....	85
2.5. To increase motivation for education	85
	59

Goal 3. - To increase a public consciousness for mutual tolerance and respect	85
3.1. To monitor Roma children's rights for education in Pirot municipality	86
3.2. To prevent and stop segregation	86
3.3. To perform campaign on need of inclusive education	86
3.4. To promote a local strategy for improvement of inclusive education	86
3.5. To introduce an optional teaching of Roma's language, history and culture	86
3.6. To take education of non Roma children in order to change stereotypes and prejudice about Roma population	87
3.7. To make a booklet of human rights	87
Goal 4. - To promote Roma's cultural identity	87
4.1. To carry out activities on teaching preparation of Roma language, history and culture	87
4.2. To prepare adequate teaching equipment	88
4.3. To educate teaching staff and non Roma children on Roma cultural identity	88
4.4. To implement promoting activities on Roma culture	88
Goal 5 - To create and develop a model of good practice	88
5.1. To establish cooperation with elementary school in order to improve inclusive education	88
5.2. To achieve cooperation with pre-school institution in order to carry out inclusive education	89
5.3. To create Counsel of Roma children's parents	89
5.4. To prepare children for starting in school in premises of KIC „Pralipe”	89
5.5. To support a work of Development – educational centre „Pralipe”	89
5.6. To provide and give help to Roma children which drop out of school	89
5.7. To educate Roma children to cherish healthy life stiles	90
DATA SOURCE	91
SUPPLEMENTS	92
1. Agreement of understanding and cooperation between Pirot municipality and Save the Children UK Programme for Serbia	93
2. Separate obligation and duty clause of Partner SC UK in relation to children mistreat protection	98
3. Decision for creation of Team for inclusive education support of Roma children in Pirot municipality	99
Action plan for advantage inclusive education roma and other marginalised children in Municipality of Pirot for period 2007 – 2012	100

PREFACE

In main auditorium of Pirot municipality representatives of municipality and Save the Children signed an Agreement of understanding and cooperation regarding inclusive education of Roma children in Pirot. The Agreement was signed on 12th of October 2006.

The Agreement was made in order to develop mutual efforts of municipality and SC UK on improvement of approach and quality of Roma children education in Pirot.

The special part of Agreement is development of inclusive education as a model with potential to satisfy educational needs of all children and specially Roma's children in Pirot.

Agreement is in relation with National strategy of education in Serbia 2005 – 2010 and united action plan of improvement Roma education in Serbia which is consistent part of **Decade of Roma Inclusion 2005 -2015**. Agreement recognizes essential role of local authorities in its implementation, take into consideration legislation and take care on both side recurs.

This Agreement defines **mutual value and field of common work and cooperation**. In order to provide inclusive education of Roma children in Pirot, a **Supporting team on inclusive education of Roma children in Pirot** is established. Activities of this team are:

- to analyze existing situation in field of legislation regarding rights of Roma children in Pirot for education and to define problems and obstacles for their inclusion in regular educational system as well as problems their parents therefore facing with,
- to develop and adopt documents:
 - The Strategy of inclusive education of Roma children in Pirot, and
 - The Action plan for improvement of Roma children education in Pirot
- to coordinate and follow up implementation of adopting documents in municipality in a following period,
- to coordinate a work and support of efficient connection of existing institutions and departments in order to protect and take care of children and their family on municipality level.

Major of Pirot municipality, mr. **mr Vlado Vasić**, as he did a lot of time before, showed a great interest for creation of strategic documents which will improve in very near future a life quality of municipality Pirot residents, especially imperilled ones. One of these documents is for sure Strategy for improvement of inclusive education of Roma children in Pirot municipality. The president of established Team for inclusive education support is Deputy of Major of municipality Pirot, mr **Tomica Aleksić**, what is the additional way for Pirot municipality to show a great and strong support either for creation as well for implementation of the Strategy. Coordinator for Minority right issues in the municipality is Mr **Radovan Asković who is also a Coordinator of Team** for Strategy implementation. Team is composed by representatives of school, pre-school and other relevant educational institutions, municipality board's representatives, eminent individuals and nongovernmental sector so, in one word, those who can give significant contribution for development of inclusive education. We want to underline also a great contribute of children and parents - Roma representatives from Pirot.

Agreement was signed in the presence of numerous institutions, representatives from municipality of Pirot, representatives of education management from Nis, medias and representatives of Save the Children.

INTRODUCTION

In these days the general opinion is that the high-quality education is one of the basic prerequisite for society development in general. Education, with no doubt, is one of the major society segments. The future of individuals and state in general depends of education.

Considering the specific needs of minority in education, this has to be considering in creation procedure of educational system. Government's treatment toward minority is shown up in possibility of equal educational opportunity of minorities. Recently, more and more is valid approach of government in the educational field that provide the opportunity and possibility for minority to have education on their own language. Efforts of our government to be involved in the European integration process and further on to become a part of EU, set condition in front of the government to establish and adopt international minority standards what itself will improve education in general.

High-quality Roma education will lead to general improvement of Roma minority life standards itself as well as society in general, decreasing the poverty of this population. The ideas and trying in a period of past few years definitely lead to some improvements. Ministry of Education and Sport of Serbia started a big reform of educational system on all level. But at the same moment, it is essential for a local authorities to follow up with full strength all of this activities of Ministry. Local authority has to overtake main role in implementation of inclusive education. At the same moment, Roma population also has to take active role in this process and more than that.

Due the fact the problem is very complex, in order to reach the future standards in education (high-quality and for all children in Pirot accessible education) it will be quite necessary an involvement of numerous institutions with a precise coordination of their engagement.

Strategy for inclusive education will be implemented in period 2005 – 2015, in the same period as Decade of Roma Inclusion. Municipality of Pirot is an integral part of creation of both and on 12th of October 2006 a Major of municipality Mr Vladan Vasic gave a recommendation for creating a Team for full support of inclusive education of Roma children in Pirot municipality.

It is important to mention that Parliament of municipality adopted on 15th of March 2005 a Local Action Plan for children, created in close cooperation with UNICEF and at the same moment it was adopted a Local plan for poverty reduction (in close cooperation with Centre for liberal and democratic studies from Belgrade) which is targeting two most vulnerable category: disable persons and Roma population. Once again, we want to stress the creation of Strategy of inclusive education of Roma children in municipality Pirot is a continuity of all activities and efforts in our municipality in order to improve general life condition of most imperil population in municipality.

INTERNATIONAL AND NATIONAL LEGISLATION

Goals contained in this Strategy are based on a numerous international documents such as: United Nations, European Council, OEBS and our domestic legislation and strategic documents of the country.

NATIONAL LEGISLATION

- Federal Law on protection of rights and freedom of national minority (adopted on October 2002)
- Law of elementary education (Law of change and amendment of Law of elementary education, adopted on 25th of April 2002)
- Law of secondary-school education (Law of change and amendment of Law of secondary-school education, adopted on 9th of May 2002)
- Law of high-school education (Law of University adopted on 18th of April 2002)
- Law of fundaments of education and upbringing system (adopted in June 2003)

INTERNATIONAL DOCUMENTS

UN documents

- General Declaration of human rights (1948)
- International convention of suspension of all kind of racial discrimination (1965)
- Child rights UN convention (1989)
- UN Millennium summit, 2002, adopted Millennium development goals which are base for creating Poverty Reduction Strategy for the most countries
- World according the children measure, 2002, which are base for creating a National plan of action for children
- Dhaka frame of action – education for all (2000), World educational forum

Documents of European Council

- European convention for human rights and elementary freedom protection (1950), Protocol 12 annex to Convention for human rights and elementary freedom protection, Roma, 4th of November 2000
- General convention for national minority protection (1995)
- European charter of regional and minority languages (1992)
- Recommendation R (200) 4 Ministry Committees of governments members of European Council for education of Roma children in Europe
- CONCIL of EUROPE, Committee of Ministries adopted a recommendation on 3rd of February 2000 on 696 plenum of deputy of Ministries.

Documents of OEBS

- Hague's recommendation on rights of national minority for education, from 1996
- Recommendations from Oslo for national minority on their rights to use their own language, from 1998
- Lund Recommendations about efficient participation of national minority in public life, 1999

Strategic documents of our country

- Poverty Reduction Strategy (SSS), Government of Serbia, 2003
- National action plan for children (NPA), Government of Serbia, 2004
- Strategy for improvement of education of Roma in Republic of Serbia, in preparation
- Unique national plan for improvement of Roma education in republic of Serbia (JAP)

PIROT „OUR CITY“

Pirot town is placed between two big cities, Nis and Sofia, antique Naisus and Serdica. It is placed right on the very important highway direction, which connected Europe and Asia. Through ages you can follow and recognize periods of Byzantium, Serbs, Turkish and Bulgarian influents and administration. The majority of historical writers are on the position that Pirot is placed at the area where existed old Roma's station Turres. In a period of 4 century Pirot had developed very strongly and became a one of the famous strategic and fortress place. In the second part of 12 century, Stefan Nemanja conquered a city and since that period Pirot is inside of Serbian administration. After a Kosovo battle, Pirot was under the Turkish government until 28th of December 1877, when it was relief of occupation. From that moment and further on, history of Pirot is combining and is parallel with the general history of Serbian, sharing the historical role and destiny on these areas.

Municipality of Pirot is placed on south-east of Serbia in Pirot valley. It is a centre of Pirot's district and it is third district in Serbia according the area of 1232 squared kilometre. Pirot borders on municipalities Dimitrovgrad, Babušnica, Bela Palanka, Knjaževac and Republic of Bulgaria in total distance of 65 km. According the Census of 2002, municipality of Pirot has 63791 inhabitants and average population density of 52 inhabitants per 1 squared kilometre. Between two censuses, number of inhabitants in Pirot decreased from 67658 to 63791. According the statistic, we can conclude permanent negative population growth of - 5.3 for the city of Pirot and - 8.1 for the district. Pirot municipality consists of 86 local communities, 15 in the city of Pirot and 71 are villages local communities.

Inhabitants structure:	TOTAL	63791
	Male	32001
	Female	31790

Working capable:	TOTAL	40225
	Male	21761
	Female	18464

Age structure:	TOTAL	63791
	Up to 14	9279
	15 up to 27	10258
	28 up to 60	28270
	over 60	15984

National structure:	TOTAL	63791
	Serbs	59858
	Roma	1920
	Bulgarian	454
	Yugoslavian	210
	Macedonian	67
	Gorans	56
	Croatian	49
	Montenegrian	30
	Others	inconsiderable
	Non detemined	553

As it is presented in a table of national structure, Roma national minority is the biggest national minority in the municipality Piroć, with 3.01% of total number of inhabitants.

Educational structure for Inhabitants older than 15:	TOTAL	54512
	Without education	2743
	1 - 3 classes	1064
	4 - 7 classes	10198
	Elementary school educat.	14101
	Secondary school education	18265
	High school education	2177
	University education	2791
	Not defined	3173

Social structure of inhabitants:	TOTAL	63791
	Active population	28206
	With personal income	15634
	Supported population	19887
	Work in abroad	64

Number of employed:	TOTAL	20939
	In institutions & firms	16015
	Female	6955
	In private & owners	4924
	Female	2118
	Number of unemployed	9032

The average salary in Pirot municipality is 18300 diners, less than a Republic average salary. Considering this fact, municipality is in a same bad economic environment and condition as the rest of undeveloped part of South-Eastern Serbia.

The main company and base support to Pirot is «Tigar» corporation, one of the biggest export company in Serbia where are 4000 people are employed. Extreme opposites of this good company is a numerous of firms which are in very bad economic position. Pirot has big possibility for development thanks to the good geographic position, plans for building of strategic highway and future planned investment in the area of mountain Stara planina as future grandiose sky and touristy centre on the North-Eastern part of Pirot.

ROMA IN PIROT MUNICIPALITY

Due to data from local authority in Pirot live 2470 Roma. According the last Census this number is 1920. The reason of this discrepancy could be permanent migration of Roma population, assignment on census for non Roma nationality, not applying for official residence and so on.

Roma age structure:	- up to 18	35%
	- 18 up to 60	50%
	- over 60	15%

In municipality Pirot almost 90% of Roma population are placed in 3 settlements (local community): Rasadnik, Tijabara and Prčevac. Rasadnik is most urban and settled Roma settlement in all Serbia. All houses are built from hard construction material, infrastructure is built in all settlement (water, electricity, telephone line etc) and 3 among 6 streets are asphalt road streets. Roma in Pirot are integrated in local community, their representatives are making close and good cooperation with local authorities so one of the result is agreement for this Rasadnik settlement the rest of 3 streets to be asphalt in 2007.

The rest of 10% of Roma population are spread all over the other part of city in a little community not larger than 10 houses in an each. In Pirot we can not find "wild settlement" of Roma without basic life condition. But still there are some houses which are in very bad condition, near to the edge of normally life condition. Speaking about hygienic habits and general condition, we have to admit that we have to work on it and rapidly improve these areas of life.

Speaking about the marriage in Roma population, it is a fact that Roma do not have habit to register their marriage in marriage registry, so almost 60% Roma are in illegal marriage community. It is the fact also that only 8% of working capable Roma inhabitants is employed. Education of Roma children are still short term category. 60% of all started in school Roma children are finished the same. Among these 60% finished, only 40% decide to continue education in the secondary school and most of them are finishing only 3 classes of secondary school education. Only 4% of secondary school children reach and attend high school or university.

As direct impact of this low level of education is a huge unemployment of Roma population. We have to admit also the fact that among Roma population is spreaded bad habit and expectation somebody else to solve their problems in general, instead to try and work harder to find a job and employment. For them, it is easier to live from small financial support provided by government. 70% of total numbers of users of this kind of financial support in Pirot are Roma. But, the fact is that the transition period of economy in Pirot municipality affected on a very negative way on them, because most of Roma population were employed in the companies which are not working any more. The main reason for to not sending children in school for majority of Roma is bad financial situation (luck of money). From generation to generation this is the same reason and they are own creator of this magic negative circle (no money-no education-no education-no job-no money etc.)

So, it is out of question a need to put great effort in a direction to increase a start up of Roma children to school and pre-school institution giving them a chance to learn from the childhood good and positive habits.

SCOPE OF ROMA CHILDREN PRE-SCHOOL INSTITUTION

1.Number of children in Nursery school - 2006/2007

Nursery school	Total number of children	Number of Roma children
Lane	285	0
Neven	175	9
Prvomajski cvet	96	5
Crvenkapa	115	0
Zmaj	127	15
TOTAL	798	29

2.Structure of children are paying regress prices - 2006/2007

Nursery school	Total number of children	Number of Roma children
Lane	30	0
Neven	3	0
Prvomajski cvet	16	0
Crvenkapa	6	0
Zmaj	3	1
Village Gnjilan	3	0
Village Poljska Ržana	3	0
TOTAL	64	1

3.Scope of Projects CHILDREN PREPARATION TO START THE SCHOOL- 206/2007

Nursery school / elementary school	Total number of children	Number of Roma children
Zmaj	127	15
Prvomajski cvet	96	5
Neven	175	9
TOTAL	398	29

SCOPE IN ELEMENTARY SCHOOL

Scope of Roma children under elementary education.

Data are from questionnaire filled up by experts from elementary school "Sveti Sava", "Vuk Karadžić", "8. September" and "Dušan Radović".

1. Successfully finished the class - 2005/2006.

Class	Total number of children successfully finished a class	Number of Roma children (among total number) successfully finished a class	
		Female	Mail
1	520	15	18
2	612	23	16
3	628	16	19
4	631	27	21
5	673	14	12
6	570	9	11
7	636	10	9
8	665	15	7
TOTAL	4.895	129	113

2. Children passed exams for starting up secondary-school - June 2006

Total number of children	Number of Roma children (par of total number)	
	Female	Mail
586	7	9

3. Started up in appropriate class - 2006/2007.

Class	Total number of children started	Number of Roma children (par of total number) started	
		Female	Mail
1	542	26	17
2	506	15	18
3	610	23	16
4	626	16	19
5	625	27	23
6	657	14	12
7	569	9	8
8	627	10	9
TOTAL	4.762	140	122

4. Material and financial support in current year

Sort of help	Total number of children	Number of Roma children (part of total number)
Free textbooks	208	130
Free school kits	5	2
Free snacks	327	95
Free procreative education	2	2
Free excursion/winter and summer holidays	18	/
Other	/	/

Scope of special elementary education

1. Successfully finished appropriated class - 2005/2006

Class	Total number of ALL children those successfully finished appropriated class	Number of ROMA CHILDREN (within total number of all children) those successfully finished appropriated class	
		Female	Female
1	4	2	0
2	12	5	4
3	10	5	1
4	11	3	5
5	20	6	8
6	22	6	9
7	25	7	11
8	21	7	9
TOTAL	125	41	47

2. Started up in appropriate class - 2006/2007

Class	Total number of ALL children stated up	Number of ROMA CHILDREN (within planning number of) started up	
		Female	Male
1	3	1	2
2	4	2	0
3	14	6	4
4	10	5	2
5	17	4	8
6	18	6	8
7	24	6	10
8	25	7	11
TOTAL	115	37	45

3. Material and financial support in current year

Sort of help	TOTAL number of ALL children	Number of Roma children (among total number)
Free textbooks	115	81
Free school kits	70	47
Free sneaks	67	62
Free procreative education	0	0
Free excursion/winter and summer holidays	0	0
Other	/	/

SCOPE OF SECONDARY-SCHOOL EDUCATION

Scope of Roma children under secondary school education

Data are from questioner filled up by experts from Pirot secondary school Gymnasium, Secondary School for Economy, Technical Secondary School, Secondary V and Milk secondary school "Dr. Obren Pejić".

1. Successfully finished appropriated class - 2005/2006

Class	Total number of children those successfully finished appropriated class	Number of ROMA CHILDREN (within total number of all children) those successfully finished appropriated class	
		Female	Male
1	683	12	17
2	668	12	16
3	676	12	15
4	388	5	8
TOTAL	2.415	41	56

2. Started up in appropriate class - 2006/2007

Class	Total number of ALL children stated up	Number of ROMA CHILDREN (within planning number of) started up	
		Female	Male
1	639	14	17
2	649	11	18
3	648	7	14
4	434	2	7
TOTAL	2.370	34	56

ANALYSIS OF SOCIAL STATUS

Within a research done in 30 municipalities in Serbia in cooperation with CLDS Pirot municipality had point as a municipality which successfully finished all tasks and assignments and the LPA Roma project has been done in total for this municipality. Pirot municipality through this research used different methods as focus – group's methods of collecting and participate analysing of data. According the results, besides the population with disability, Roma are identified as most vulnerable group in Pirot municipality.

Main problems that Roma population in Pirot are facing with are the very same as defined within National Poverty Reduction Strategy: they are imperilled, suffer from exdusion and have high risk of poverty. We are facing with the fact that poverty is something what Roma population are suffering from through generation and generation, because of well known reasons (luck of education, low level of educational background, habits to be supported from others etc). But speaking about Roma in Pirot municipality all research showed up better picture. They are more integrated in local community comparing with other Roma in Serbia. Almost 100% of Roma inhabitants in Pirot are regular and legal residents of municipality and it is no data about those illegal.

Average number of Roma family members are 2,3 comparing with 3,5 up to 4 in other areas in Serbia.

In the average Roma's family number of unemployed persons is pritty high. It is only 13% of family within are 1 or both parents are employed. Other 87% of Roma family don't have any employed in family. One other characteristic of Roma family is that they live all together within several generation (16% of all are 4 generation families and other 87% are 5 generation families). Other results of research show that in transition period of economy in Serbia and Pirot, first employees who stay without job were Roma with out a hope to find a new one.

Average monthly living cost of one Roma family is approximately 7.200 diners. Numbers of family who can reach this amount are 406 families among of 647 families in total (62.75%).

Almost 20% of young Roma is dealing with black market, considering the fact that Bulgarian border is close to Pirot municipality. Half of this number is selling the goods on legal market place in Pirot.

Due to bad economic condition, most of the Roma families are not able to pay their financial obligation to States Company (electricity etc) because they spent all of income to provide the basic needs of family such as food. The most vulnerable family are supported apart from municipality and Department of Social Wellfare helping them to pay their essential costs.

Poverty is the main reason to drop out education and school. Very often we can see a good pupils are dropping out the school or not have a chance to continue their education on higher level because a lack of money. And, as boomerang effect, luck of education is not giving them opportunity to employ themselves. . Only 1 – 2% of young Roma are attending high-schools and Universities. All of this is cutting them a possibility to get some loan and try to start some business.

Financial support for children is social cathegory and 438 among of 679 in total Roma (64.5%) population in Pirot are receiving this kind of help.

56 mothers are receiving financial support for their children (1 up to 4 children) and 6 Roma children because of disability are receiving additional financial help and support. 1 Roma child is settled in Orphanage and one in Institution for children with problems in their development.

Something what is new in Roma population and in Pirot is sustainer's family care. In this moment in Pirot 12 children are settled in this kind of family. 5 of them are in cousin relation with the sustainer's family and 7 of them are not. 1 child is adopted. 4 of Roma

children are under a direct guardianship and 16 more under guardianship of other person. A good fact is that in Pirot are no non registered children in sense that family immediately after child was born collect all necessary documents and papers and start up legal registration of their child. One of the reasons is fact that they can provide a different kind of help to their child only if the child is registries in legal way.

60% of marriages in Pirot municipality are on voluntary basis meaning illegitimated.

HEALTH CONDITION REVIEW

Poverty in general has strong influence on life condition and health condition of Roma population. Most of Roma inhabitants in Pirot municipality are legally registried and thus are regular users of all medical rights according the law. So, the fact is that in Pirot municipality all Roma inhabitants have legally scope of health care in medical institution. Comparing with other region in Serbia, Roma population in Pirot has better access to the health care services. Due to this we can say that all Roma children in Pirot are vaccinated. Good results in this area are reached due to fact that all mothers have bome their children in hospital what is not a case in other region of Serbia. Regarding this fact we can say that most of Roma population in Pirot municipality are covered with good medical care. The problem in this field is sometimes related with health condition of Roma children and fact that parents are trying to define their children as mentally undeveloped because of their wish to send them in special school instead regulary one (attending of special school are cheaper). They don't pay attention that this decision reflects on a future of their children on the worst possible way. In 2006 we are facing with lower number of children starting up this kind of special school as a result of permanent activities and education of parents on this subject. We established initiative group consisting of 2 psychologists working permanently on preparation of Roma children for starting up the school as well as their parents. This group was supported by local community by financing a work of psychologists.

Having on mind all above mentioned, I we have to say that living conditions are very bigg problem in Roma settlement but this is something what Roma population have to pay much more attention.

A favourable condition for Roma population is the fact that two doctors a Specialist Pediatrican and a Specialist Oncologist are engaged and work once in a week in premises KIC Pralipe. Besides the exams they are providing couselfing services for whole Roma population inl order to improve their living and health condition.

Within a project of LPA for Pirot children it is organized in premises of KIC Pralipe education seminar for adolescents on subject "Contraception and prevention of the sexual transmited deceases" and for elder population "Planning of family and reproductive health".

Average life age of Roma population in Serbia is 50 years while in Pirot municipality this 60 years what is the result off all mentioned.

We want to underline that according the research based on organized examination of Roma population in premised of Pralipe, majority of the population suffer from the cardio vascular diseases.

KIC „RALIPE“

KIC Pralipe-Pirot is apolitical, nongovernmental and non-profit association of citizens. Main aim of this organization is emancipation and standardization of main habits and lifestyle of Roma population. Association is established on 20th of June 2001. The activists of the organisation want to contribute to the empowerment of the Roma population and the creation of conditions for the integration of Roma in the local community.

Main goals of KIC Pralipe are:

- education and improvement of the standards of living for the Romas in all aspects
- education of women and children,
- creation of the conditions for a pre-school education of Roma children,
- work on the faster employment of Romas,
- creation of the conditions for a faster and better learning of the language of instruction
- protecting the culture and tradition of Romas,
- organisation of TV and radio programmes on and for Romas

Representatives of KIC Pralipe were participant of a numerous of tribunes, forums and seminars taking a active role on the in different subjects such as were minority rights, problems of minority and specially Roma, development of nongovernmental sectors etc.

One of the Pralipe activities is a folklore school in a period of 2 weeks winter school vacation. The same were attending by 90 of Roma children.

Project „Education for Roma's future“ was taken by two workshops in the field of biology and ecology. 20 of Roma children were attend these workshops (10 workshops in total were organized once a week within 2 school classes of 45 minutes).

In Pirot municipality was organized tribune within a campaign on a Law for protection of environment. KIC Pralipe took active participation preparing and delivering leaflets and speaking about the environmental protection. These activities were financed by OEBS.

All NGOs were participated in Anti corruption campaign called “Corruption have two faces” and financed by USAID.

On 8th of April, World day of all Roma, in a Public library was organized tribune. Famous journalists and writers from Pirot, Roma musician and others took active part of this celebration. Among all, participants also discuss the new Law of minority right. KIC Pralipe organized a guest performance of Roma theatre KHAM from Nis who performed the Little Red Riding Hood.

Within the Budapest scholarships funds for students, till now 15 Roma students received scholarships in amount of 500 up to 1000\$ on a year basis.

In a period from 7th up to 14th of October, all staff and children in Educational Centre organized Milk party and they consummate milk and milk products in all period. The guests in this party were children from nursery school Lane from Pirot.

We started a great number of activities to arrange a Roma settlement. Within these activities we established first multiethnic local community with majority of Roma population (MZ Rasadnik).

We made a close cooperation with professor of Sociology Mr Dragoljub Djordjevic from School of Mechanical Engineering in Nis. He did a scientific research among 15 Roma and 15 non Roma families settled near by Roma settlement. The aim of this research was to define a level of tolerance between Roma and non Roma population in neighbours living area and level of Roma integration in surrounding. According the KIC Pralipe data, 2400 up to 2700 Roma inhabitants are placed in Pirot municipality. This research targeted family status, educational and economic components, interrelation of Roma population among themselves, with neighbours and in firms. The general result of research show the fact that in Pirot discrimination is not presented and 10% of Roma live

from social financial support as well the number of members of Roma family is not as big as on the other cases and areas.

In close cooperation with Italian Consortium of Solidarity from Niš, we applied two projects: Health educational project "Project of Prevention and Health Education of Mothers and Children up to the Age of 5" financed by UNHCR and the other one financed by IOM "Humanitarian and Social Assistance to Elderly Romas, Survivors of the Nazi Persecution".

Within the Poverty Reduction Strategy, in Pirot were organized two consultative meetings with the theme 'Potentials of Roma Population in Poverty Reduction Strategy'. As part of these meetings, the representatives of Roma organisations, local authorities and public institutions discussed the issue and formulated the proposals for the empowerment of the Roma population.

Activities and implementation of various projects was supported by Fund for Open Society Belgrade, OSCE, USAID, UNICEF, IOM, ICS, UNHCR, Ministry of Social Welfare, German governmental organization THV, Serbian Children Friends, Society for Improvement of Roma Settlement and Ministry for Education and Sport.

We want to underline that on 1st of August 2002 we built Development and Education Centre in cooperation with Society for Improvement of Roma Settlement, UNICEF, German governmental organization THV and local authority. One of the Roma population's problem is the fact that parent don't pay attention to their children education. Educational level of Roma population in Pirot municipality is on extremely low level and a lot of parents in order to avoid cost of education are giving their children in school for children with special needs.

The main goals of Development and Education Centre are to provide help to Roma children to follow up education and teaching in school, to prepare children for starting to school, to work with pre-school kids, to improve knowledge of Serbian language and to influent on integration of Roma children in local community. In centre are employed 2 tutors, 2 assistants of tutors and 4 teachers (all of them were taken from Employment biro). At the moment 150 participants are attending the class in Centre.

Developing the Strategy for the Inclusive Education of the Roma and other marginalized children in Pirot Municipality is well adopted from the local Self-government and from the other institution dealing with children intricacy which can influence on the better quality life of children, particularly the preschool and elementary school children. Municipality of Pirot have been intensively worked on the problems targeting children, establishing the Strategy represent the top of our work we developed so far. It is known that RIC "Pralipe" is doing activities that we can freely say that are higher than the quality offered in other regular preschool institutions. Organizational work is excellent, children are receiving good results and one of the results is also decreasing a number of Romani children in special schools. Roma children attending RIC "Pralipe" regularly participate in all public events with the other children.

Parallel with the Strategy supported by Save the Children, there is an ongoing project "Network of the Local Monitors and Facilitators" with the objective to integrate Roma children their entire social sphere. Last couple month's a team from the Pirot region is working to facilitate Roma children who graduate elementary school by organizing training for taking final exams in order to enter high school. An excellent cooperation with the all school is established and as well as with the school personnel. Adopting this Strategy and with the better financial support we look forward to achieve even better results which means including all Roma children in pre school institution, convinced participation of Roma children in elementary schools and a certain number of Roma students who will graduate secondary school. Of course, it is our aim that Roma children in a bigger number graduate higher education. Only in that way we can improve the living condition of the Roma population.

RIC "Pralipe" plays an important role in conducting all this activities with the support offered by the local Self-government, Save the Children and other donors.

PROBLEM DEFINITION

I ROMA IS INCLUDED IN EDUCATIONAL SYSTEM BUT THEY EARLY DROP OUT FROM SCHOOL

We already mention the fact in many segment of life the position and status of Roma population in Pirot municipality is better than in the other municipalities in Serbia. Education is not exception. On the other hand there are still a numerous problems relating on Roma children at first place. That is the area where improvement could be done in a sense of reaching higher quality of education for them.

In order to reach any improvement it is necessary to define the existing problems such as tendency of Roma to avoid enrolling pupils in a pre-school institution. We are speaking about a first and most important act for the children in their future education. Lack of this enrol of pupils in Pirot is evident and we can say it is several reason why parents do so. One of the main reasons for this is the condition that both parents have to be employed if they want to give the child in pre-school institution. Due the huge unemployment of Roma family (near to 87% of Roma is unemployed) this is a main cause of this problem. The second reason is lack of financial due to fact of poverty of Roma population and cost they have to pay for child they gave to pre-school institution. So, they don't even think to send a child to pre-school institutions. As a final result Roma children are start up to school with no pre-school preparation and so, they are not able to follow up teaching and class on a same way as their non Roma friends. This is a sort of hard psychological barrier for them.

We have to say that elementary education is something that Roma family accepted it is obligated and we don't have problem in that direction. Almost all of children are starting up elementary school on a regular basis. Problem is the fact that according the statistic only 60% of all Roma pupils are finished elementary school. Within that number 36% achieved sufficient success, 59% of them achieved good success, 4.5% achieved very good success and just 0.5% achieved excellent success in school. Main troubles for Roma children in school are:

- It is very hard for them to follow up lessons and learning on Serbian. Lack of knowledge of Serbian, bad or none preparation before they started to school are the main cause of this problem.
- Lack of preparation and knowledge and hard following regular school teaching can not be supplement with additional class because of lack of money and the result is permanent bad result they achieved in school creating the problem become bigger and bigger.
- Roma children don't have a joy of participation to school activities and that have to be change.
- Roma children can not feel joy of success they learned something of themselves so it is very hard to them to reach a sort of self-respecting and self-confidence.

Involvement of Roma children in school sections:

- The only section activities where Roma children (8% of them) are involved are school orchestra band.

Additional problem in Roma community is the fact that Roma parents are forcing their children to work (season's job, collecting of old paper etc) in order to improve economic condition of their family. It is not great number of cases but it is evident in some family and we want to stress this problem. Doing this to their children, parents are taking them away from regular school obligation they have and stilling in a way from them their childhood. Those children are going to school with any chance to make success and very often they are drop out school before they finish it.

One more problem with Roma population is parents's decision to categorize their children as not enough mentally develop persons and due to this fact, enrolling them to a special school where they can get a lot of benefit during the schooling (free textbooks, free school kits, free sneaks etc, see in a table).

Generally speaking in Pirot municipality among Roma children we don't have language barrier problem or not so strong what could be a main reason of bad educational result of Roma children and this fact is good. Involvement of Roma assistant in school as a sort of help to Roma pupils will improve the situation. This is an element of process of remission regulated by Contract already signed between our country and EU due to expectation of huge number of Roma population from many countries of Europe. We already had a case of 1 family returned from Germany. Their children didn't started to school because of language ignorance (they speak only German).

The disastrous fact is that only 1% – 2% of Roma children are enroled in High schools or Universities. All problems we spoke about are the cause of this and we have to underline once more the fact that this number and situation could be completely different with radical changes of poverty of Roma population

II ROMA DOESN'T RECEVE HIGH-QUALITY EDUCATION

Education and schooling as well as stimulation and development of young are one of the most important and most sensitive fields of social life and background. It is a big responsibility and sensitivity of adults to accomplish this task (school institutions, local community, country itself etc). Numerous researches are giving general conclusion that our educational system is not quite appropriate to the needs and development potentials of children and specially Roma children as well.

We have to say that Roma children in school don't give a good educational result due to fact they are coming to school with no previous preparation. At the same moment, educational institution didn't establish and develop any programme for Roma children in order to help them to overlap this problem. Mutual cooperation between Roma parents and school representatives is very weak, due to lack of interest on both sides. All of them have to be aware the fact that education itself demands from all subjects to be involve and dedicate completely as well in school as at home. Due to lack of education themselves, Roma children parents are enable to help their children. At the same moment they don't have money to pay somebody else to do so. Considering that result for Roma children and their success in school are very bad, children are unmotivated and those even talents can't express their potential at all. Part of these bad facts we have to mention a project "Let's Be Friends". The project was approved by Ministry of Education and Sport. It covered 59 Roma children and they were teach by 17 teachers in scope of different workshops as well-read, fine arts, school orchestra, chorus, drama, basketball, computing etc. General opinion is that this kind of activity has to be organizing often and result is maximal for Roma children educational improvement.

III ROMA IS EXPOSED TO DISCRIMINATION AND SEGREGATION

With regret we have to accept the fact of prejudice and stereotype presence in local community toward Roma population and we have to work to change this situation. Due to fact that Pirot municipality was proclaimed by OEBS as most tolerant municipality in Serbia, we have to expect various acts from local authority to confirm that position and to putt a lot of efforts in attempts to change prejudice and stereotype about Roma population. Not only Roma minority but also other minorities are in expectation of spread

action of municipality for improvement of their status and fight against discrimination and segregation.

Also we want to mention that fact that Roma themselves very often due to pressure in a long period of time, sometime feel that they are expose to discrimination and segregation in cases where it is not the reality.

We deeply believe that we don't have to investigate our history and past to define the cause of this situation, because the reasons for this are not at the local level. Discrimination and segregation is global phenomenon and this does not corespond to sensitivity of the majority members of local community. Instead, we have to turn to the future of our children, because future belong to them and they didn't fall under all bad things from past. All of us have to make additional effort to teach our children and input in their life real value, tolerance, understanding, respecting and consideration of differences among people of various race and nationality. We have to hope the result of this kind of acts will be visible in near future and aware the fact that lot of bad behaviour is not possible to change over the night. One of the important steps to this goal could be indusive education. One of the main goals of indusive education is to make all children in school to feel happy and carefree. We don't have to forget that a quite number of Roma parents and children themselves think that they are very often exposed to discrimination in school partly from friends and as well from teachers.

According the research had been done for LPA for children in Pirot municipality we have next data and conclusion:

- Conscience of self validity in Roma children population is on extremely low level..
- Social isolation is permanent..
- Roma children are very often reference of negative and undesirable behaviour.
- Low level of self respecting.
- In situation when their integrity is in danger, Roma children react very aggressive or decide not to attend the school in order to avoid unpleasant situation for them.

Due to friendship relation out of the school with children of other nationality only 1% of Roma children confirmed that they were invited on friendship with other or to participate in other activity such as birthday party or something else.

Verbal aggressive behaviour towards Roma children in school is also the fact. 38.82% of Roma school children state that they are very often subject of joke and laughing of their friends (they are giving them insulting nickname and mistreat them because of their poverty etc.).

IV ROMA DOESN'T HAVE POSSIBILITY TO EXPRESS AND CHERISH OWN TRADITION AND ETHNIC IDENTITY

Roma minority in Serbia is the single one with so extensive problems in trying to express and cherish own language and culture. It is the same situation for Roma population in Pirot municipality.

We can speak about objective and subjective reasons on this matter. For example, Roma themselves are not aware on their own cultural value. But at the same moment, it is not their guilty for been a victim of persecution apart of different nationalist and totalitarian regime in their past history in Europe. We want to mention Second World War, when this persecution reaches a level of madness all over the Europe. In order to survive Roma population were forced to deny their own identity, language, culture and all in order to save their life as individuals and as nation. On the other side of the story is the fact that Roma population in long history were placed in a lot of different countries all over the world and it was normally for Roma to adopt and partly to assimilate in

accordance to majority in that country. In Serbia Roma population accepted from Serbian their religion, tradition and language.

One of the characteristic of Roma population is missing of their own written source of their culture and tradition. No matter of fact that Roma population tried to keep their value of tradition and culture by oral story, it was impossible mission for population in general.

So, speaking about the lack of knowledge of their own culture and tradition it is not strange other nation not to be familiar with Roma culture.

To preserve and promote a value of Roma culture, language and tradition high-school educated representatives of Roma population are more than needed.

We want to underline that it is a big chance and hope to improve and solve all problems we spoke about. We strongly believe in activities such as preparing adequate educational books, organizing optional teaching on Roma language and education of Roma in general much as possible in sense of developing consciousnesses of Roma themselves for need of promotion of their own tradition, culture and language. We should use all opportunity in this direction including electronically media as well.

INCLUSIVE EDUCATION

INDEX FOR INCLUSION

In order to explain our determination in making of this Strategy, we have to provide basic information before that. Information will make clearer our choice and will contribute to implementation of inclusive education of Roma in Pirot. We also have to explain index for inclusion of Roma as instrument of help to school or pre-school institution in their own development itself.

What is inclusion?

In common, inclusion is relating with school children with sort of mentally problem and disability thus attending the special educational school institution. But that is wrong, because inclusion mean education of all children and young people. It means total involvement of person in all aspect of social life, no matter of race, gender, nationality, religion, socio-economic origin, capability or health condition. The basic value of inclusion is justice, completely involvement, respecting of difference and rights and maintenance.

What is inclusive education?

Inclusive education is a way of fulfilling needs of school children within regular educational system using all opportunities in a direction of higher quality of education. It is also a way to help the children to prepare themselves for the future better life. So, main goal of inclusive education is to stimulate and develop capability of young people and it has to be one of the important tasks of society and local community in general.

General attitude in Pirot municipality is the fact that children have a central role and place within educational system. But at the same moment it is still traditional way in educational process in school institutions. Teachers and educators have a delicate task to be an active, creative and consistent part of building future society. Thus is needed to overcome this gap between need and tradition in educational system.

Starting from present situation we have to say that educational plans and programmes are not created from point of children's and parents needs and even

teachers themselves were not involved in the planning. Current school is not democratic - it is not attainable to all children.

Due to that fact we are in permanent trying to make school to be opened for change, and for development of better communication between teachers, children and parents.

Inclusion has to be consisted of:

- Equal respecting of all children as well as all involved in their education.
- Involvement of all pupils in cultural, sport and other activities where they will be able to show their capability and interest and become aware of their equality.
- Change of consciousness on side of teachers, public and politicians in order to create on global level condition for all pupils to have equal opportunity for education and their development.
- To mobilize all means for full support of education and solving on a transparent way all problems on that side.
- Permanent work on rising of important role of school in building of community and creation of positive values of life.
- To cherish relation and support of all school itself as well as institutions dealing with problem of children and to strengthen participation of parents in this process.
- Educate and direct local community of inclusive education importance for integration of all in social life.
- To teach children to care and pay attention of higher tolerance and mutual help.
- Right on education – inclusive education is essential right of child according to Convention of Children's Rights.

Introduction of inclusive education will decrease differences among children from social and economic point of view.

What is index for inclusion?

Index is means of support to inclusive education in direction of developing educational institutions. It is not any additional initiative but only a way for improvement of school accordance to the value of inclusion. It is not alternative way to reach result but only a way of reaching the result by developing the system and subjects themselves through defined value. Index could help a lot in process of development of school institutions on long term period. It will be more than visible improvement in daily school life all over, in school assembly, school rooms, school yard etc.

AIMS AND GOALS OF STRATEGY FOR IMPROVEMENT OF INCLUSIVE EDUCATION OF ROMA CHILDREN IN PIROT MUNICIPALITY

Due to all we spoke it is quite evident that a main problem of Roma children involvement in educational system is on the side of need to be involved in pre-school institution and relevant programme. Also part of that is the poor result in their education with all other we already mentioned.

Considering the fact that in Pirot municipality Roma children is starting school with no exception we said the problem dropping out elementary education. So we gave to ourselves a task to change this situation and provide a condition all Roma children to finish full elementary education. Our success in this area will influence to implementation of most goals and tasks settled in Strategy.

LONG-TERM GOAL:

To create and develop a model of good practice – Inclusion of Roma and other marginalized children in Pirot in educational system and increasing of quality of education.

SPECIFIC GOALS:

1. To keep high level of inclusion of Roma children in educational system and to provide a continuation in their schooling.
2. To erase a quality level of education of Roma children.
3. To increase a level of public consciousness about mutual respect and tolerance.
4. To promote Roma culture identity.
5. To create and develop a model of good practice.

Goal 1. - To keep a high level of Roma children involvement in educational system and to provide educational continuity.

In order to achieve goals defined in Strategy in short period of time it is necessary all relevant institutions to be engaged (state, local authority, teachers etc). Only if all subjects will take strong active role in this, goals could be achieved and in long term period that will give effect of erasing of the life quality in Roma population.

Tasks:

1.1. To create a data base

One of the first basic tasks in order to fulfil all relevant data about Roma population in Pirot municipality is creation of data base regarding number of Roma children and their family with a specific view of educational background. Data base will be a focal point for making a plan of activities in term of increasing number of Roma children who will be involved in pre-school education and keeping the high level of inclusion of Roma children in educational process.

1.2. To obtain a quality situation analysis

According to the data base we will analyze the situation among pre-school and school Roma children in Pirot municipality due to:

- Number of Roma children in pre-school, elementary and secondary school institutions.
- number of teachers those passed educational training for Roma and other marginalized children.
- to define real problems in pre-school and school institutions on site of integration of Roma and other marginalized children.

1.3. To strengthen cooperation and communication between Coordinator for Minority Rights and school representatives

We want to stress the fact that in a past period in Pirot municipality is established function of Coordinator for Minority rights. This person is responsible to affirm rights all minority in municipality and special minority of Roma population as one of the major and most vulnerable minority in Pirot. The role of this person will be essential in process of inclusive education of Roma children in a line of ordinary coordination and communication with representatives of school institutions and local authority and from point of monitoring of Strategy implementation procedure.

1.4. To intensify cooperation between local authority, Centre for Social Work and schools

As we know the fact is that great number of Roma and other marginalized children are not successful in school and very often drop out from school forever before the end of it. We know the reasons are poverty, unemployment of members of Roma family and the others we already mentioned. We strongly believe that with strong carry of society and all relevant subjects in inclusive education process we can help and support these children to be better in school and not to break their schooling.

1.5. To make adequate preparation of Roma children for starting up in school

We already said that the Roma children are starting a school with no previous preparation for that. The consequences of this are bad success they can reach in their schooling and they are finding themselves in position to start to hate their schooling and all in relation with school. In latest law regulation is regulated an obligation to all children to attend a zero class, some kind of pre-school preparation. Implementation of this regulative is not going as has to be. Society in general has to provide condition to all children to use this opportunity and rights, especially those in far away settlement. Hoping it will be better soon, we have to underline one thing more, considering a pre-school preparation of Roma children. Beside the law legislative, we believe that it is necessary from Roma children to obtain additional pre-school preparation through different kind of programmes as those developed and implemented by nongovernmental organizations in Pirot and as well KIC „ Pralipe „.

1.6. To include Roma children parents in the School Counsel

We believe that one of the possible and important ways to increase motivation of Roma children parents is to include them in work of School Counsel. In that way parents will be able to figure out importance of education for their children and they will be in regular communication as well with school itself as well with other Roma parent's influent on them on positive way.

1.7. To prepare Roma and other marginalized children for starting up in the secondary and high schools

We know that transition of Roma children in education from elementary to secondary school education is big turning point for them. The great number of children on this turn point gives up from further schooling or eventually decides to start 3 years secondary school education. With out of expert analysis of reason for this kind of behaviour we believe that we can change this process. Additional preparation and education in this sensitive period could change their decision in other and positive direction and possible long term looking up to the university education. Support of these children on all possible level is essential and some kind of financial support during the Secondary schooling will be more than necessary and quite motivated for their decision to go on with schooling.

Goal 2. - To increase a quality of education

Inclusion of Roma and other marginalized children consider improvement of educational quality. A goal is to increase a quality of education on a level which will affect to all children not to be in any differenced position in educational system. To reach this goal we have to define and eliminate all cause and reasons for this kind of discrimination and not equal position of Roma and non Roma children in the early beginning of their schooling.

Tasks:

2.1. To stop an easy enrolling of Roma pupils in special schools

Easy enrolling of Roma children in special schools is one of the outstanding problems in area of Roma children education. We spoke about different reason why parents is taking this kind of decision for their children, but basic one is lack of money and some kind of cheaper education in special school. Children don't receive a regular education in this kind of school for children with special need and from that point they are not in a position to have quality and appropriate education. We have to work on sensitisation of parents and their children to change this practise.

2.2. To sensitive public on inclusion of Roma and other marginalized children in educational system

We have to give efforts to sensitive public through public discussion, newspaper, radio, TV and other way. This action has to be permanent in order to reach higher public response on this subject and to achieve result in a period of time.

2.3. To develop special educational programmes following the needs of Roma children

In all cases where additional education for those Roma children are needed, we have to provide it either through school or through additional educational programmes in Roma Cultural Centre. In that sense, one of the essential rights of Roma children is additional education on Roma language in school institution. Children and parents will choose subject of this additional class, for example Roma culture or something else. But it is essential serious preparation in order this idea to be implemented in school system as well as financial support and educational means.

2.4. To improve existing teaching staff and to provide additional work with Roma children

In order to implement main goals of inclusive education it is essential pre training of teachers those will work with Roma children in this way. Knowledge of Roma language or at least Roma culture, high flexibility and ability for permanent communication and cooperation with Roma parents is necessary. Due to that it is essential for teachers to be additionally educated for this role and to enrol Roma Assistant as kind of help to children and teachers in pre-school and school education. The role of Roma assistant will be at first in overcoming language barrier and in direction of better communication and coordination between teachers and Roma parents. They will be engage in additional classes and also as sort of assistant for subject of Roma culture and language.

2.5. To increase motivation for education

Roma children don't like school for many reasons. One of the reasons lay in specific structure and home education of Roma family in general, as a part of Roma culture. Children in Roma family are closed and not educated to be open to society as well. One of the reasons is they are not well or at all prepared for start schooling so they afraid of it. One of the reasons is unpleasant feeling in surrounding of non Roma children and very small chance to adopt in relation with them. On the other side their parents are not aware of the fact that education of their children is a way to provide them brighter future and better life encouraging them to break out their schooling in some phases of it. We can change this situation and improve it by different kind of activities such as improvement of teachers education in related field of better communication among teachers, children and their parents, education of Roma children and their parents about their rights on inclusive education and need of mutual tolerance and respect of Roma and non Roma population, involvement of Roma children in additional educational activities to overlap their, education of Roma parents about the need and importance of education in general and including them in School Counsels etc. All this activities could bring radical change Roma children attitude about need and exception of their schooling.

Goal 3. - To increase a public consciousness for mutual tolerance and respect

Great part of public in general didn't develop consciousness yet regarding the fact that one of essential precondition for equal education for all children is developing of mutual tolerance and respect among all races, religion and different socio- economic background of individuals. Inclusion of Roma and other marginalized children in of pre-school and school educational system require to be created friendly and cordiality atmosphere giving a chance to those children who are afraid of other non Roma children

to overlap this fear and find themselves in normal life surrounding. We are aware the fact it is not possible this problem to be solved overnight but we are ready to work on it with all our strength and believe in this.

Tasks:

3.1. To monitor Roma children's rights for education in Pirot municipality

One of the inclusion activities is creating a Team for monitoring educational rights of children in municipality Pirot. Team has to be educated in that direction to be capable to do their work on best possible way in cooperation with all institutions in charged for inclusion implementation. As an impact of it work, we will be able to follow impact of children rights and eventually to intervene in a cases of breaking it.

3.2. To prevent and stop segregation

We had a dilemma to include this task here speaking about tolerance. Final we decided to do it no matter we didn't have in Pirot municipality case of segregation. Actually we have some bad example as isolate one. In the beginning of school one class was established only with Roma children. We want to believe this is a rough mistake and not intention of anybody but we have to act in a sense of preventive.

3.3. To perform campaign on need of inclusive education

We believe that to reach a high level of tolerance and respect among school children, teachers and parents as well, we have to organize a public campaign trying to explain need of inclusive education. Local Medias are good chance to fulfil this task. We can use them in a sense to promote Roma culture and history. Also we have to organized seminars, tribunes and panels for teachers trying to improve their knowledge and awareness on this subject.

3.4. To promote a local strategy for improvement of inclusive education

It is a need to take measures in order to promote local strategy for improvement of inclusive education of Roma children in Pirot municipality. All members of Team will have permanent task in all occasion to promote idea, goals and tasks of inclusive education.

3.5. To introduce an optional teaching of Roma language, history and culture

Introduction of optional teaching of Roma language, history and culture will be one of the important tasks lead to improvement of status of Roma children in educational area. That will improve their educational level and indirectly influent on their socio economic status in general. We know that great number of problems have to be solved but with goodness will all will be easier. At the same moment Roma representatives are not involved enough in this process and we have to change that. A good improvement in this is an initiative of Ministry of Education and Sport about involvement of Roma Assistants in school. It is too early, but we hope this will give positive effects on Roma children and improve their educational level and status in school. At the same moment, we know that it is a small number of Roma Assistants in this moment but we will work on spreading it. In Pirot municipality we will involve greater number of Roma Assistants than

it is planned in Ministry decision. Assistants will contribute and we hope will be an essential link between Roma children and population on one side and pre-school and school institution on the other.

3.6. To take education of non Roma children in order to change stereotypes and prejudice towards Roma population

We have to say we are living in society where stereotypes and prejudice towards most minorities are present. This phenomenon is evident education of Roma and other minority. To overcome this we have to work on education of non Roma children and population and to promote and care of tolerance and respect. This could be done in school within regular education and teaching and wider in society. Through these activities we will be able to reach higher level of democracy in our society in general. Very important task within this will be education of teachers in order they will be able to recognize and adequately react and eliminate different forms of stereotypes and prejudice.

3.7. To make a booklet of human rights

To make a booklet of human rights and way of its protection will be one of important task. This booklets and pamphlets will show and teach children and adults about essential human rights in general and those specific ones. The consistent part of our Constitution and international legislatives are human rights but due to long period of totalitarian regime in our country we are facing with lot of problem in its applying. Unfortunately, great part of Roma and non Roma population are not informed about human rights at all. That's why need for campaigns and other promote and educational activities on this subject is more than necessary in order to develop tolerant society.

Goal 4. - To promote Roma cultural identity

Giving a higher level of education to Roma children at the same moment meaning giving them higher consciousness on their own cultural identity. Further on with aiming of this we will have to keep and develop results we reached in this field. Main responsible for this process has to be educated representatives of Roma community. They have to overtake leading role in this process creating a strategy and plan of activities and to be a positive model for their own people. On the other hand local community and government as well have to help and support this efforts creating condition in school this activities to be applied.

Tasks:

4.1. To carry out activities on teaching preparation of Roma language, history and culture

We already underline a need of different kind of activities in order to improve and promote Roma culture identity in society and school in general. Local authority with support of KIC „, Pralipe „, could perform questionnaire in elementary schools trying to find out a level of interest for teaching Roma language, culture and history. Then, according the results of questionnaire, we will be able to judge and take action in order to organize additional teaching Roma language, history and culture in schools.

4.2. To prepare adequate teaching equipment

The fact that is a lack of written source about Roma cultural identity is one more objective we have to overcome in process of increasing Roma population knowledge on this matter. One more is lack of teaching equipment in school. This will be a hard to overcome and we will need help of community in general and particularly special educational institution to prepare this equipment. Local community can help in this matter providing a different kind of low level informative brochures, booklets, picture books, handbook manuals and didactic equipment and materials in order to start and improve teaching of Roma language, culture and history.

4.3. To educate teaching staff and non Roma children on Roma cultural identity

Involvement of Roma Assistants in schools as help to regular teachers in teaching Roma children is essential. But, we also have to provide additional education of regular school teachers improving their knowledge about Roma identity, culture, language and tradition. This kind of knowledge will be more than necessary to be spread it on non Roma children population providing a chance to overcome cultural and other gap between them.

4.4. To implement promoting activities regarding Roma culture

The fact is in Pirot municipality is low number of demonstration of Roma culture. Also we know that it is big potential to do more in this area. Roma music is the first association mentioning Roma in general but it shouldn't be only one. To do more in promotion of Roma culture Roma is necessary to involve well educated representatives with all help of local community and authority. One of positive example is Multiethnic Day Performance in municipality of Pirot when, in one place in downtown, most of Roma children from pre-school and school institutions are performing to citizens their imagination and creativity through different kind of activities. Local Medias are also very important factor which are able to do more on Roma cultural identity promotion.

Goal 5. - To create and develop a Model of Good Practice

Our main idea is to create and develop a model of good practise through process of creation, implementation and improvement of this Strategy. We want to deal with this on a best possible way and we want to be proud in future with results we made. Working on this we are aware about all problems and obstacles we will face as well as different and opposite opinions. But all of us who are responsible for inclusive education implementation have to be patient, persistent and self confidence in our work and believe.

Tasks:

5.1. To establish cooperation with Elementary schools in order to improve inclusive education

One of the first steps in implementation of inclusive education is to establish good cooperation with Elementary schools in Pirot municipality in order to reach basic goals we settled in Strategy. For this reason we think it is essential and important role of Roma Assistants, engaged in schools. Representatives of Roma have to be involved in School

Counsel and Pupil's Boards. They will provide better communication between all subjects. Introduction of Roma language, history and culture in school will be first positive example and success parameter of inclusive education.

5.2. To achieve cooperation with pre-school institution in order to carry out inclusive education

Relating with all we said in former article is task to achieve good cooperation with pre-school institution „Čika Jova Zmaj,, in order to carry out inclusive education. This will give to Roma children bigger support and will prepare them on a better way for starting school. In this area will be essential Roma Assistants to be involved. In a level of bigger number of Roma children in pre-school institution will show up need Roma parents to be involved in pre-school counsel and Roma children parents counsel.

5.3. To create Counsel of Roma Children's Parents

As we said it will be of great need Roma children parents to be involved in all level of inclusive education implementation. They have to take active role in Counsel of Roma children parents. The idea is creation of this Counsel in order to mobilization of Roma children parents to take more than active role in field of children rights promotion and representation in local community. Part of their involvement in pre-school and school Counsel, we want to include one of the Roma parents representative in our Team for implementation of inclusive education. So, they will be able to contribute work of this Team and to take active role in all segment of it.

5.4. To prepare children for starting up in school in premises of KIC „Pralipe,,

We want to create a Group with task to prepare Roma children for starting in school. The Group of educators will work with Roma pre-school children in premises of KIC “Pralipe” helping and preparing them for this starting. We already did sort of similar activities and we had great results. Number of children those who went to special school decreased. After this preparation work with them.

5.5 To support a work of Development – Educational Centre „Pralipe,,

Municipality Pirot has to be proud of work and activities of Development and Educational Centre “Pralipe”. In all period KIC “Pralipe” had work and exist thanks to numerous of donators as those who supported this Strategy for inclusive education, municipality of Pirot and Save the Children. We have to say that Centre is placed in centre of Roma settlement and according the years of impressive results and achievements it's deserved that kind of support and help. We are still engaged on support to Roma children helping them in education and preparation for starting school, providing them a free snacks and free school kits. We are planning KIC to provide a place and condition for work of Roma children parents counsel. We also plan to involve in our work and activities we are carrying on other marginalized and poverty children.

5.6. To provide and give help to Roma children which drop out of school

One of our tasks will be to solve problem and to provide and give help to Roma children those who drop out of school before they finish it. We want to help those children supporting them on education and others in order to provide them a possibility to

be back in school and to continue their schooling. In this direction we have to work and to improve attitude of their parents who have to help their own children too.

5.7. To educate Roma children to cherish healthy life stiles

One of the reasons why most of Roma children drop out from school earlier is their decision to get marriage in early period of life. We have to work with Roma children in general and to try to change this kind of tradition in Roma population teaching and educated them on more modern concept of life. Part of this education will be preventive education about contraceptives and all relating with their sexuality.

DATA SOURCE:

- UN international documents, European council and OEBS
- Law of elementary school education
- Law of secondary school education
- Law of basic elements of educational system
- Law of financial support to children's family
- Law of social welfare and providing social security to citizens
- Poverty Reduction Strategy
- National action plan for children
- Unique action plan for educational improvement of Roma in Serbia
- Local Pirot municipality Development Strategy
- Local action plan for Pirot children
- Local strategy for poverty empowerment in Pirot municipality
- Data base of KIC „ Pralipe „
- Data base of Municipality Centre for Social Work
- Statistic data due to Census in 2002.
- Research and analysis of social status – Local Action Plan for Pirot children.

SUPPLEMENTS

1. **Annex 1:** Agreement of understanding and cooperation between Pirot municipality and Save the Children UK Programme for Serbia
2. **Annex 2:** Separate obligation and duty clause of Partner SC UK in relation to children mistreat protection
3. **Annex 3:** Decision for creation of Team for inclusive education support of Roma children in Pirot municipality

Annex 1: Agreement of understanding and cooperation between Pirot municipality and Save the Children UK Programme for Serbia

MEMORANDUM

OF UNDERSTANDING AND COOPERATION

entered into by and between

Municipality of Pirot

represented by mister mr Vladan Vasic, Mayor of municipality Pirot

and

Save the Children UK – Serbia Programme (hereinafter referred to as SC UK)

represented by Simon Burdett, Country Manager – Serbia Programme

related to the Programme

THE SUPPORT FOR IMPROVING INCLUSIVE EDUCATION OF ROMA AND OTHER MARGINALISED CHILDREN IN PIROT MUNICIPALITY

The purpose of this agreement is to confirm common efforts by the Municipality of Pirot and SC UK to improve access to and quality of education for Roma children and other children in the municipality of Pirot.

The specific subject matter of this Memorandum is development of inclusive education as a model with potential to meet educational needs of all children, and particularly Roma children in Pirot.

The Municipality of Pirot and SC UK undertake to work together for the purpose of protecting and promoting rights to education for Roma children in order to provide equal opportunities and to improve the quality of life for children and their families. The Municipality of Pirot and SC UK agree to cooperate on implementation of the programme *Support for Inclusive Education Roma Children and other marginalised children in Pirot*, and to jointly set forward any specific activities within the framework of this Programme.

This Programme includes activities of the following projects, which will be implemented with the support of SC UK and additional resources provided by the external donors: “Inclusive Education and Anti-Discrimination in the Western Balkans: Equal opportunities for Roma children”, regional project supported by the donation of the UK government (2005-2008). “Protection of the rights and inclusion of Roma children into a mainstream education system in Serbia,” a project supported by the donation of the Grand Duchy of Luxembourg (2005-2006)

This Memorandum goes along with the National Strategy of Education in Serbia 2005-2010 and the Common Action Plan for Roma Education Improvement in Serbia, based on the Decade of Roma Inclusion 2005-2015, and acknowledges the key role of local self

governments in its implementation, accepts the legal regulations and takes into consideration available resources on both sides.

This Memorandum includes a text describing common values shared by the both sides and defines areas of work and forms of cooperation.

Common Values

The Municipality of Pirot and SC UK share the following values, which will be promoted through their joint work:

- Children's rights guaranteed and defined by the United Nations' Convention on the Rights of the Child as a starting point and prerequisite for children's overall growth and development.
- Respect and commitment to the right on education for all children and its realization within the scope of the mainstream education system.
- Acknowledgment and commitment to the needs for the system of services related to family and children protection and care within the local community to be improved and adapted for educational needs of all children.
- Acknowledgment of importance of the role of parents and children from Roma community in education and commitment to their greater inclusion into the local community life and educational process.
- Commitment to enabling sustainable innovative good practice models.
- Commitment to creating and improving nondiscriminatory environment and readiness to act against prejudice and stereotype against Roma children and their parents in pre-school and school institutions and broader local community.
- Using the acquired experience to influence and improve policies and practice in the interest of successful inclusion into the local community life and adequate school performance of Roma children in the mainstream education system.

Areas of Jointed-up Working and Cooperation

The Municipality of Pirot and SC UK agree to cooperate on implementation of the following activities:

- Developing the "Good Practice Model" in inclusive pre-school and school education and upbringing of Roma children in Pirot, in addition to setting standards for broad implementation in accordance with the local community particular characteristics.
- Creating the "Roma Children Inclusive Education Support Team in Pirot" – composed of representatives of the Municipal Council and the Municipal Administration of Pirot, the Board of Elementary and High School Principals of Pirot, the Pre-school Institution "Čika Jova Zmaj", the Social Work Centre, the Health Centre and other relevant agencies, institutions and services related to protection and care of family and children in Pirot, non-governmental organizations, parents and childrens, in order to provide continuous support to inclusive education of Roma children and other in Pirot.

The activities of such Support Team will encompass the following:

- Analysis of the present situation of the right to education of Roma children in the Municipality of Pirot and definition of problems and barriers to inclusion into the mainstream education system encountered by Roma children and other children and their parents.
- Development and adoption of the document “Roma Children Inclusive Education Strategy in Pirot” and “Action Plan for Roma Children Education Improvement in Pirot” as well as coordination and administer and apply.
- Coordination of work and support to an efficient joined-up working between the existing agencies, institutions and services related to protection of and care for children and their families in the Municipality of Pirot.

The Coordination Board of the “Roma Children Inclusive Education Support Team in Pirot” would consist of

- *Team Sponsor:* **mr Vladan Vasić**, Mayor of the Municipality of Pirot
- *Team President:* **Tomica Aleksić**, Deputy of Mayor of the Municipality of Pirot
- *Team Coordinator:* **Radovan Asković**, coordinator for human and minorite rights of Municipality of Pirot and president of KIC ”Pralipe” Pirot
- Development of common initiative which formation sense publicity of rights on education and importance including roma children in regulary education system (example: promotion campaign, public advent and other).
- Researching situations in which are roma children and their families in Pirot, respecting their rights on education, difficults which children in regulary education confront, factors which operate on access and quality of education children who are out of the system and other relevant question in this area.
- Documenting experience across reports, fotografies, documentary films, children proceeding and their usage across Serbia for disperse idea of model of good practice, development sensibility of public and education staffs.
- Development and implementation indicator of inclusion for monitoring and estimate work effects.
- Support for pre-school and schools in Pirot which will be include in programme of implementation inclusive politics and practice.
- Preparation, printing and editing bilingual and polilingual publication and education materials for children in pre-school and schools, in official language on which is education programme, in roma language, as in languages in usage in local area.

- Study visits for designer of politics, practicants and deputy of non-government organization in purpose to meet with models of good practice in Pirot and other areas.
- Edification the role of parents, community and local non-government association, so support their more engagement on including roma children in system of regular education and breeding.

Cooperation Modalities

Communication dynamics

The Municipality of Pirot and SC UK agree to maintain regular contacts during the programme implementation and to discuss the course of the programme, achieved results and potential difficulties. Both parties will meet at least once in three months on a regular basis. Extraordinary meetings shall be held should any parties assess a necessity to urgently discuss any specific issue or situation.

The Municipality of Pirot will appoint a person or a team responsible for regular communication with SC UK and joint activities, whereas the SC UK shall be represented by the Programme Country Manager as well as the Program Development Coordinator for Inclusive Education.

Planning and Implementation of the Joint Activities

Implementation of the joint activities will be pursued in accordance with the work plan determining the agreed field of work, specific activities, timelines, implementing roles and human resources. The work plan will be drafted on the annual basis and is to include evaluation of the outcomes defined by the previous work plan.

Promotion of joint activities

Both parties are free to promote common values and present joint activities in any public presentation events. Besides the support and cooperation of the Municipality of Pirot, Save the Children UK retains the right to emphasise contributions of the donors funding any activities supported by this Programme, as well.

The Child Protection Policy

Save the Children UK observes the Child Protection Policy in order to ensure protection of children from abuse. SC UK explicitly requests from every individual, organisation or institution implementing activities on behalf of SC UK not to be involved or linked in any possible way with children abuse or exploitation as described in the Child Protection Policy. Taking into account the fact that the Municipality of Pirot and SC UK share this position, both parties agree to take timely action in the case of violation of the Child Protection Policy. The SC UK Child Protection Policy is attached to this document.

Other issues

Any difficulties that may arise out of implementation of this Memorandum shall be resolved through communication and agreement between the parties in order to enable smooth realization of the joint activities for the benefit of children.

In Pirot,
on 12th October 2006

V. Vasić

mr Vladan Vasić
Predsednik Opštine Pirot
Opština Pirot

S. Bundett

Simon Bundett
Country Manager – Serbia Programme
Save the Children UK – SEE Programme

*

**Annex 2: Separate obligation and duty clause of Partner SC UK
in relation to children mistreat protection**

***Special Clause on Duties and Responsibilities of
the SC UK Partners concerning Protection of Children from Abuse***

Child abuse is a global phenomenon. It occurs in all countries and in all societies and it involves the physical, sexual, emotional abuse and neglect of children. It is nearly always preventable.

The Save the Children organisation is working to ensure respect of children rights in more than 70 countries worldwide, and through its partnership projects it comes into contact with large number of children in various circumstances. The great number of such children is still exposed to different kind of abuse. The SC UK Child Protection Policy recognises this fact and aims to ensure that the problem of child abuse and how to prevent it is addressed in every aspect of its activities and work with and for children. Through its emphasis on prevention, SC UK policy also aims to minimise the risks of children being abused.

Within the framework of regulations governing an appropriate and quality cooperation with its partners, SC UK insists that complete staff and representatives of partnership organisations acting jointly for the sake of children's welfare:

- are aware of the problem of child abuse;
- safeguard children from abuse through good practice;
- report all concerns about possible abuse;
- respond appropriately when abuse is discovered or suspected

Everyone's prime responsibility is to prevent child abuse. Each signatory to this document are bound to report to the nearest SC UK office any possible cases of suspected or actual child abuse. In the case any member of a partnership organisation is an abuser, the responsibility for such cases to be reported and eliminated is borne by the manager of such organisation.

In Pirot,
on 12th October 2006

V. Vasić

mr Vladan Vasić
Predsednik Opštine Pirot
Opština Pirot

S. Bundett

Sally Bundett
Country Manager – Serbia Programme
Save the Children UK – SEE Programme

Annex 3: Decision for creation of Team for inclusive education support of Roma children in Pirot municipality

On behalf of clause 40 of the Law of local self-government („Sl. Glasnik RS“ No.9/02) and clause 43 of Statute of municipality of Pirot („Sl. List grada Nisa“ No. 31/02), president of municipality of Pirot on day 12. October 2006. declares,

RESOLUTION OF FORMING OF A TEAM FOR SUPPORT TO INCLUSIVE EDUCATION IN MUNICIPALITY OF PIROT

I

Next members of a team are named:

1. **Tomica Aleksić** - vice president of municipality - **Director of a team**
2. **Asković Radovan** - **team coordinator**
3. **Jagoda Šnele** - head of section for industry and finances
4. **Jovanović Saša** - head of section for general government
5. **Slavica Stanisavljević** - head of section for child protection
6. **Zoran Mitić** - head of section for outer industry
7. **Dušan Spasić** - education inspector
8. **Sava Kostić** - assistant head of section for outer industry
9. **Emilija Popović** - Principal of music school „Dragutin Gostuški“
10. **Đordje Đorđević** - active of Principal
11. **Marija Vasić** - special pedagogist - employee of municipal centre for social work
12. **prim. dr Rihard Šnele** - medical centre
13. **Dušan Živković** - preschool institution „Čika Jova Zmaj“
14. **Mirjana Stanković** - medical centre
15. **Nena Đedić** - academy for teacher education
16. **Vidojko Cvetković** - economy school
17. **Asković Svetlana** - coordinator in school institutions
18. **Aleksandra Panić** - police government Pirot
19. **Ljubinka Rančić** - children's friends
20. **Radica Nešić** - parent
21. **Silvija Nešić** - student
22. **Darko Karapandžić** - student
22. **Vidojko Panajotović** - municipal council
23. **Marjan Čirić** - municipal council

II

Task of a team is to support Inclusive education in municipality of Pirot by programmes and projects in Roma decade 2005.-2015. year. Team will conduct monitoring in implementation of every project. After finished activities team has obligation to write reports and to file them to president of municipality.

III

Functioning of this team will be financed by one part from assets with which Municipality of Pirot will participate in implementation of the projects from related fields, and by one part from the projects or assets from donations of related fields.

IV

Resolution has to be delivered to a members of a team, head of section for general government.

II br - 2006
12.10.2006. god.
Pirot

Action plan for advantage inclusive education roma and other marginalised children in Municipality of Pirot For period 2007 – 2012

In order to provide realisation of Strategy for Inclusive education Roma and other marginalised children in municipality of Pirot; it's necessary accompanying documentation which ensure that. This document is Action plan in which is put down all specific aims from Strategy and all define tasks that will be realised. It is important to define measure or activities across which realisation will with measuring indicators follow advantage and realisation of Strategy. With defining coordinator for every activity is given more seriosity and responsibility according to document, and respecting certain timelines contingency to persist on way for implementing Inclusive education for Roma and other marginalised childr! en.

Budgeting of known and needed financial founds was seemed specifically important task. Existing budgets on all levels of state government, including and municipalities, are not nationally-ethnic sensitive, that is, securing of funds is doing by functions related for separated areas. For this reason budget amounts expressed in table of this action plan represent by one part aproximation and projection of needs, in service of strategic planing of needed finances. In that purpose it is used and model of projecting of the budget on bases of financing of the future projects from any potencial donations, towards to the example of the Unique Action Plan for improvement of Roma education in Serbia - as is quote "per capita" for securing stimulative incoims for the educative institutions which are realising inclusive model of education of Roma children.

Integral text of this document, including Action plan with predicted budget, will be offered to a local assembly of municipality of Pirot for further consideration. It is expected that with acceptance of this strategic document in june 2007., it will be made conditions for it's efficient implementation.

The Specific Objective 1: Maintaining high percentage of the Roma children participation in Educational system and providing continuity in their schooling

TASK 1.1.: Establishing Data Base

Measures	Indicators	Stakeholder	Timetable	Annual Budget in €
Develop a quality data base in Pirot Municipality for Roma families who has preschool children	Number of Roma Families	Education Centre ,, Pralipe,,	2007 - 2008	2000
Developing data base for Roma children preschool aged	Number of children pre school aged	Municipal Education Board		1200
Developing data base for Roma children school aged	Number of children school aged	Preschool education Ćika Jova Zmaj		1200
Developing data base for Roma children who abandoned -discontinued education	Number of children who abandoned education			600

TASK 1.2.: Situation Analysis

Measures	Indicators	Stakeholder	Timetable	Annual Budget in €
Situation Analyses as a indicator of the present condition	Situation Analyses completed		2007 - 2008	500
Education of teachers working with Roma and other marginalized children	Number of teachers who completed education			1600
	Number of teachers who completed education			1400
	Number of teachers who completed education			1400

TASK 1.3.: Increase co-operation and communication between the Local Roma Facilitators and school representatives

Measures	Indicators	Stakeholder	Timetable	Annual Budget in €
Support and maintaining the conditions for the quality work of the local Roma Facilitator	Hired Local Roma Facilitator	Pirot Municipality	2007 - 2012	2700 1.6 - 31.12. 2007.
	Reporting	Office for Minority Issues within the government of Serbia		work obligation
		OSCE Mission		work obligation
Regular contacts between the local Roma facilitators and school directors - psycho Pedagogical Agencies in the Preschool Institutions	Number of meetings organized in the Pedagogical Institution	Local Roma Facilitator	2007 - 2012	work obligation
		Preschool Institution		work obligation
		„Čika Jova Zmaj,,		work obligation
Regular contacts between the Local Roma Facilitators and school directors and psycho - Pedagogical Agencies in Primary schools	Number of meetings organized in the Primary schools	Local Roma Facilitator	2007 - 2012	work obligation
		5 (five) Primary schools		work obligation

Task 1.4.: Intensive co-operation with Local Self-government, Centre for Social Welfare and Schools

Measures	Indicators	Stakeholder	Timetable	Annual Budget in €
To create- overview on the Roma families material condition including the children preschool and elementary school agreed	Overview established	Centre for Social Welfare	2007	800
		Education Centre „ Pralipe,,		700
Involve Local Roma Facilitator in decision process of distribution of humanitarian loans	Report provided by Roma Facilitator	Centre for Social Welfare Roma Facilitator	2007 - 2012	15.000
maintain free textbooks and meal for disadvantaged Roma children	Number of children receiving free meals and textbooks	Centre for Social Welfare	2007 - 2012	15.000
		Primary Schools		
	Number of children receiving free textbooks	Preschool institution „Čika Jova Zmaj,,		10.000

Task 1.5.: Adequate preparation for Roma school registration

Measures	Indicators	Stakeholder	Timetable	Annual Budget in €
Maintain total number of children prepared for the school registration - 0 class	Number of children covered	Preschool Institution „Čika Jova Zmaj,,	2007 - 2012	500
	Preparatory class (so-called 0 class)	Pirot Municipality Education Centre „Pralipe,,		
Support to the Education Centre „Pralipe,, and activities which the centre is organizing	Number of supported initiatives	Pirot Municipality	2007 - 2012	5000

Task 1.6.: Introduce Roma parents to school institutions

Measures	Indicators	Stakeholder	Timetable	Annual Budget in €
Introduce Roma parents in working with the school councils and parents council	Number of parents introduced to the school council	Primary Schools	2007	/
	Number of Roma parents introduced to the Parent councils	Education Centre „Pralipe,,		/
Transmitting the experience to the other parents of Roma children	Number of meetings organized	Education Centre „Pralipe,,	2007	400

Task 1.7.: Preparation of the Roma children and other marginalized groups for the registration to the higher education

Measures	Indicators	Stakeholder	Timetable	Annual Budget in €
Maintain preparation for taking entrance exam for Roma Children who graduate Primary school I which will be free of charge	Number of children who graduate Primary school	Education board	2007 - 2012	800
	Number of children who passed entrance exam			

Provide education to parents regarding the importance of further education for a better future	Number of lessons	Education board	2007 - 2008	400
Contemporary education among the Roma children	Number of contemporary education	Education Centre ,, Pralipe,,	2007 - 2012	500

The Specific Objective 2: Raise the Quality of Education level of Roma Children

TASK 2.1.: Prevent registration of Roma children to Special schools

Measures	Indicators	Stakeholder	Timetable	Annual Budget in €
Education of Roma parents on the importance of the regular education	Number of educated parents	Education Board Education Centre ,, Pralipe,,	2007 - 2012	400
Preparation of the children before testing for the final taking exam for Primary school - fear release	Number of prepared children	Education Board Education Centre ,, Pralipe,,	2007 - 2010	400

Task 2.2.: Public Sensibilization regarding Inclusion of the Roma and other marginalized children in education system of Pirot Municipality

Measures	Indicators	Stakeholder	Timetable	Annual Budget in €
Regular public information on introducing roma children in the education system and obtaining higher education	Number of information	Education Board Education Centre ,, Pralipe,,	2007 - 2012	600
Organizing tribune on the topics related to Inclusive education of Roma and other marginalized children	Number of public tribune	Education Board Education Centre ,, Pralipe,,	2007 - 2008	1000
Organizing focal points persons related to Inclusive education of Roma and other marginalized children	Number of focal points persons	Education Board Education Centre ,, Pralipe,,	2007 - 2008	1000

Task 2.3.: Establishing special education programmes according to the needs of Roma children

Measures	Indicators	Stakeholder	Timetable	Annual Budget in €
Provide additional assistance to Roma children in overcoming teaching difficulties	Number of children required additional classes	Education Board	2007 - 2010	2000
		Education Centre ,, Pralipe,,		
		Primary Schools		
		Roma Teachers Assistants		
Maintain classes in Romani language	Number of children attending classes in Romani language	Ministry of Education and Sport	2007	4500
		Education Board		
		Razvojno Obrazovni Centre ,, Pralipe,,		
		Osnovne škole		
	Romski assistant			
Affirmation of the cultural values of the Roma population	Number of children attending classes in Romani language	Education Board	2007 - 2012	6000 godišnje
		Education Centre ,, Pralipe,,		
	Number of broadcasted shows on the media	Primary Schools		
		Media		

Task 2.4.: Projects Participation

BUDGET OVERVIEW	2007	2008	2009	2010	Total 2007 - 2010
1. Known Budget line of the Piroč Municipality	53,900 €	60,820 €	66,903 €	73,594 €	255,217 €
2. Required means for donation and self funding	43,700 €	48,070 €	52,877 €	58,165 €	202,812 €
1.1. Developing data base	5,000 €	5,500 €	6,050 €	6,655 €	23,205 €
1.2. Situation Analyses	4,900 €	5,390 €	5,929 €	6,521 €	22,740 €
1.3. Increase co-operation and communication between the Local Roma Facilitators and school representatives	2,700 €	4,500 €	4,950 €	5,450 €	17,600 €
1.4. Intensive co-operation with Local Self-government, CSW and schools	41,500 €	45,650 €	50,215 €	55,236 €	192,601 €
1.5. Adequate preparation for Roma school registration	5,500 €	6,050 €	6,655 €	7,320 €	25,525 €
1.6. Introduce Roma parents to school institutions	400 €	440 €	484 €	532 €	1,856 €
1.7. Preparation of the Roma children and other marginalized groups for the registration to the higher education	1,700 €	1,870 €	2,057 €	2,262 €	7,889 €
2.1. Prevent registration of Roma children to Special schools	800 €	880 €	968 €	1,065 €	3,713 €
2.2. Public Sensibilization regarding Inclusion of Roma	2,600 €	2,860 €	3,146 €	3,461 €	12,067 €
2.3. Establishing special education programmes	12,500 €	13,750 €	15,125 €	16,637 €	58,012 €
2.4. Donations for the Projects	20,000 €	22,000 €	24,200 €	26,620 €	92,820 €
Total - total means according to the budget line 1 and 2	97,600€	108,890€	119,780€	131,759€	458,029€

Save the Children si angluno maškarnemutno lačhodipasko čidipe andar Bari Britanija, savi bućarel palo lačhipe e čhavorrengo. Ando them ande savo vi majdur si hamjarde e manuškane čačimata:

- amen rodas čačipe pale sa jekh čhavorro te avele bahtalo, sasto thaj čačuno čhavorikanipe
- čačimasko trajo e čhavorrengo čhovas ando maškaripe sa kolesko sova bućaras
- ketane čhavorrenca ažutisaras o čerdipe majlače themesko pale ađesutne thaj avrunne generacije.

Save the Children je vodeća međunarodna dobrotvorna organizacija iz Velike Britanije koja radi za dobrobit dece. U svetu u kojem su deci i dalje uskraćena osnovna ljudska prava:

- mi se zalažemo za pravo svakog deteta da ima srećno, zdravo i sigurno detinjstvo
- stvarnost života dece stavljamo u centar svega što radimo
- zajedno sa decom pomažemo stvaranje boljeg sveta za sadašnje i buduće generacije

Save the Children is the UK's leading international children's charity. In a world which continues to deny children their basic human rights:

- we champion the right of all children to a happy, healthy and secure childhood
- we put the reality of children's lives at the heart of everything we do
- together with children, we are helping to build a better world for present and future generations

.....
Save the Children UK, SEE Programme
Serbia Country Programme
20, Ljutice Bogdana str.
11 000 Belgrade
Serbia & Montenegro
Phone/Fax: (381 11) 3671 476; (381 11) 3671 477
office@scfukbgd.org.yu
www.savethechildren.org.uk

ZAHVALJUJEMO SE DONATORIMA:

- Skupština opštine Pirot
- Save the Children UK
- Engleska ambasada

CIP-Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

376.74-054.57-053.2(=214.58)(497.11)

316.662(=214.58)(497.11)

364.65-054.57-053.2(=214.58)(497.11)

ASKOVIC, Radovan

Strategija unapređenje inkluzivnog obrazovanja romske i druge marginalizovane dece u opštini Pirot= The Strategy for Improving Inclusive Education of Roma and Marginalised Children in Pirot Municipality / [Radovan Asković; prevod, Pirot: Pralipe, 2007 (Pirot:Cicero). -108 str. tabele; 25 cm

Tiraž 800. –Uporedo srp. tekst i engl. prevod. –Predgovor.str. 11. –Bibliografija: str. 44, 91.

ISBN 978-86-910257-0-0

a) Romi – Obrazovanje – Inkluzivni metod – Srbija b) Romi – Društveno-ekonomski položaj – Srbija c) Romi – Zaštita – Srbija

COBISS .SR-ID 140913932